

Dr. MADARÁSZ ISTVÁN:

**A VALLÁSVÁLTOZTATÁS
MAGYAR KÖZJOGI
SZEMPONTBÓL**

BUDAPEST, 1938.
S Z E R Z Ő K I A D Á S A .

Nihil obstat. Dr. Július Czapik censor dioecesanus. Nr. 1312/1938. Imprimatur.
Strigonii, die 24. Martii 1938. Dr. Joannes Drahos vicarius generális.
Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest, VIII., Csepregy-utca 2.

Előszó

Hazánkban a kánonjog és a magyar közjog közti jogi kapcsolatok tanulmányozása úgy tudományos, mint gyakorlati szempontból egyaránt hasznos. Ez a jogi terület az ú. n. „magyar egyházi közjog”, mely mint speciális joganyag egyedül áll a kultúrnépek jogtörténetében. Az Egyház Szent István király óta a legbensőbb, legharmonikusabb viszonyba lépett a magyar állammal s ennek folyamányaképen a magyar közjog sok tekintetben átvette a kánonjog alapelveit, jogszabályait, védelmébe, pártfogása alá vette az Egyházat s annak intézményeit, létrejött a speciális magyar királyi főkegyúri jog, úgyhogy a magyar közjognak egyik tekintélyes jogforrása még ma is a kánonjog. Közel évezredes összhangzó jogi viszony van e két nagy jogterület között, s ez a jogviszony még ma is oly benső és szoros, hogy áldásos gyümölcsöt hoz az egyházi és állami életben egyaránt.

A jogtudomány e jogi kapcsolatok jogtörténeti s jogbölcséleti tanulmányozásával, a közös vagy különböző jogi alapelvek összefoglalásával, illetve összehasonlításával nemcsak elméleti tudományos munkát végezhet, hanem a jogi fejlődés törvényeinek és szellemének kutatásával és feltárásával a jövő jogalkotás anyagát előkészíti és útját egyengeti.

Dr. Szászy Béla v. igazságügyi államtitkár, e jogi terület szakavatott művelője „Egyházjogi kérdések a gyermekek vallásos nevelése köréből” (Kecskemét, 1929) című tanulmányában ezt írja: „Az egyházjog hazai művelőinek törekedniök kell arra, hogy a speciális magyar egyházjogi joganyaggal minél kiterjedtebb

mértékben irodalmilag is behatóan foglalkozzanak, a tudományos célon felül annak a nagy gyakorlati célnak szolgálata végett is, mely ezt a tudományos működést az igazságszolgáltatás és a közigazgatási gyakorlat támogatása érdekében nagy mértékben szükségessé teszi. Az ezekkel a kérdésekkel tudományos szempontból fogtalkozni kívánó egyházbírók számára tájékozásul gazdag anyagot tárhatnának fel az illetékes kormányhatóságok irattárai, amelyekben elrejtve pihennek az ilyen kérdések tárgyalása és elintézése során a legtágabb körben felgyülemlett iratok.”

A nagy jogásznak e sorai biztattak fel arra, hogy a jelen tanulmányt megírjam.

E tanulmány a vallásváltoztatás magyar közjogi szabályait, az élő joggyakorlatot ismerteti és magyarázza. Az anyag legnagyobb része ismeretlen úgy a nagyközönség, mint a szakemberek előtt, mert hiszen olyan rendeleteket, szabályokat, konkrét határozatokat hoz, melyeknek legnagyobb része nem jelent meg a hivatalos közlönyökben, s melyeket hosszas kutatás és gyűjtés után magam tártam fel a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium gazdag irattárából.

A tanulmány célja megvilágítani e jogi kérdés bonyodalmas problémáit és eloszlatni azt a sok félreértést, panaszt, vitát s bizonytalanságot, mely ezen a jogi téren a jogszabályok és a joggyakorlat ismeretének hiánya miatt uralkodik.

Budapest, 1938 évi május hó.

A szerző.

I.

A bevett és elismert vallások közjogi jellege

Magyarországon a kereszténység felvétele óta az Egyház és az állam közt benső, szoros kapcsolat, összhang áll fenn. A magyar állam a területén lakó polgárai által követett vallások és vallási intézmények pártfogója, védője, erkölcsi és anyagi támogatója. Ez a pártfogás és védelem elsősorban a róm. kat. vallásnak jutott osztályrészül, amelyet törvényeink mint „dominans, avita, sancta, hereditaria, constitutionalis religio”-t emlegetnek, az 1552. évi XII. t. c. óta pedig „recepta religio” néven jelölik meg. De ez a védelem kiterjed az összes ú. n. bevett és elismert vallásfelekezetekre is. Magyarország egyházpolitikai alkotmánya a bevett és a törvényesen elismert vallások közjogi rendszerén épült fel.

Bevett vallások nálunk: 1. a latin, a görög és az örmény szertartású katolikus, 2. a református (1790/1: XXVI. t. c), 3. az ágostai hitvallású evangélikus (1790/1: XXVI. t. a), 4. a görög keleti szerb és román (1790/1: XXVII. t. a), 5. az unitárius (1848: XX. t. c.) és 6. az izraelita (1895: XLII. t. c.) vallásfelekezetek.

Törvényesen elismert vallások: 1. a baptista (az 1895: XLIII. t. c. alapján 77.092/1905 V. K. M. Ezidőszertint csupán a budapesti hitközség van törvényesen megalakultnak elismerve. 12.684/1907. B. M. rendelet) és 2. az iszlám (1916: XVII. t. a).

A bevett és a törvényesen elismert vallások fogalma nem egységes tartalmú közjogi fogalom. Amint a történeti fejlődés előbb vagy később, szorosabb vagy

lazább kapcsokkal fűzte össze az államot az egyházakkal, s amint az egyházak nagyobb vagy kisebb befolyást gyakoroltak az állami, kulturális és társadalmi élet kialakulására, a szerint telt meg ezen közjogi fogalom nagyobb vagy kisebb tartalommal. A bevett egyházakat évszázados, a róm. kat. egyházat közei évezredek történelmi fejlődés szálai fűzik az államhoz. Az összes bevett vallások közjogi helyzete mégis megegyezik abban, hogy az államhatalom a bevett vallásoknak törvényes oltalmat ad, egyházi szervezeteiket, annak vagyoni jogi jogalanyiságát, önkormányzati jogát elismeri s biztosítja, s azokat erkölcsi, közhatalmi és anyagi támogatásban részesíti.

A bevett vallások mellett szerepelnek a törvényesen elismert vallások, vagyis azok, melyeknek elismerését nem valamely törvény cikkelyezte be, hanem amelyeknek szervezeti szabályzatát a vallás-és közoktatásügyi miniszter az 1895: XLIII. 1 c. 7. §-a alapján jóváhagyta.¹ Az elismert vallásfelekezetek közjogi állása lényegesen különbözik ugyan a bevett vallásfelekezetek jogi helyzetétől, mégis megegyezik annyiban, hogy az államhatalom a törvényesen elismert vallásfelekezet híveinek szabad vallásgyakorlatát s egyházkormányzati jogukat elismeri.

A magyar állam törvénybe iktatta a teljes vallás-szabadságot, amikor az 1895:XLIII. t. c. 5. §-ában lehetővé tette, hogy mindazok, akik a bevett vagy elismert i vallásfelekezetek hitelveit s vallásgyakorlatát követni? nem óhajtják, ezen felekezetekből kiléphetnek a nélkül, hogy más felekezetbe kellene lépniök s a nélkül, hogy őket e miatt jogi hátrány érhetné. De ez a felekezet-nélküliség csak az *annus discretionis-nél*, a 18. élet-évnél veheti kezdetét. (1868: LIII. t. c. 2. §-a.) Addig

¹ Az iszlám vallást ugyan külön törvény nyilvánította elismertté, de ennek a törvénynek indokolása szerint részben politikai, részben különleges tárgyi okai vannak. Az iszlám vallás szervezeti szabályai nem nyertek V. K. miniszteri jóváhagyást, úgyhogy szabályszerűen megalakult iszlám hitközség nincs is Magyarországon.

minden magyar állampolgárt valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetben kell nevelni. (1895. évi XLIII. t. c. 26. §.)¹

Magyarországon a vallás tehát nem magánügy, hanem a vallásfelekezetek és az állam közti jogi viszony közjogi jellegű. Épp ezért az állam törvényekkel és rendeletekkel szabályozza a vallásfelekezeteknek egymáshoz és az államhoz való viszonyát.

Ebből kifolyólag a vallás változtatás is közjogi kérdés, melynek törvényes rendezése hivatva van a felekezeteknek egymáshoz való viszonyát szabályozni és a kívánatos felekezeti békét előmozdítani. Az állam ezen a téren nem ismerheti el az egyes vallásfelekezetek idevonatkozó törvényeinek államjogi érvényét, hanem a vallásváltoztatás államjogi hatályát bizonyos feltételekhez szabja, melyeket törvényekben, rendeleteiben s konkrét határozataiban állapít meg.

A vallás változtatás közjogi jellegének megvan a maga nagy előnyei. Vegyesvallású országban, mint a miénk, ez a közjogi szabályozás biztosítja a felekezetek közti békét, korlátokat szab könnyelmű, meggondolatlan valláscserének, s biztosítja a gyermekek vallásos nevelését az iskolában. Kétségkívül előfordulnak esetek, amikor ez a közjogi jelleg megakadályozza a szülők természeti törvény adta jogának érvényesítését, de ezek a hátrányok, melyek sokszor a vonatkozó törvények hézagos rendelkezéseiből, sokszor a szülők megfontolatlanságából, jogi tájékozatlanságából erednek, általában elenyészően kisebbek azokhoz a nagy előnyökhöz képest, amelyeket a közjogi szabályozás ilyen vegyesvallású és kötelező iskolai hitoktatási rendszerrel bíró országban jelent.

Vannak országok, amelyekben a vallás változtatás terén teljes szabadság uralkodik, mert az állam kimondta a *desintéressement-ját* vallási téren, s ezek-

¹ Lásd vitéz Somogyi István dr.: A reverzálisok. Budapest, 1933. 23—25. lap.

ben csak a hitfelekezetek szabályai irányítják ezt a kérdést. Ámde ezekben az országokban a vallás teljesen el van választva az államtól, élvezi ugyan a teljes szabadságot, de nélkülözi az államhatalom, a *brachium saeculare* erkölcsi s anyagi támogatását. Hazánkban a vallásügy közjogi jellege sok egyházi intézménynek, tradicionális berendezkedésnek, szokásnak öre. (Egyházi javadalmak, templomok, épületek védelme, kegyúri jog, párbér, lelkeszi kongrua, egyházközségi s iskolai adózás, hitvallásos iskolák állami támogatása, kötelező iskolai vallásoktatás, szerzetesrendek letelepedésének és működésének szabadsága stb.) Ha a közjogi jelleget nehezményezzük az egyik téren, tápot adunk annak a jogi felfogásnak és törekvésnek, mely a közjogi jelleget az Egyház és a hitfelekezetek egyéb jogviszonyaitól is el akarja venni. A vallás változtatást hazánkban az 1868: LIIL, 1894: XXXII. és az 1895: XLIII. törvénycikkek, az Anyakönyvi Utasítás és a szövegben idézett rendeletek, konkrét határozatok és állandóan követett joggyakorlat szabályozzák.

II.

A vallásváltoztatás alakszerűségei

A vallásváltoztatásról szóló törvényeink megkülönböztetnek: a) valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetből való abszolút „kilépés”-t, melyet semmiféle más bevett vagy elismert vallásfelekezetbe való belépés nem követ, vagyis a felekezeten kívül állást, és b) valamely bevett vagy elismert felekezetből más bevett vagy elismert felekezetbe való „áttérésit. A „kilépés” (1895: XLIII. t. c. 23. §) felekezeten kívül állóság választását, az „áttérés” valamely bevett vagy elismert vallásfelekezet olyan elhagyását jelenti, melyet ugyanazon időben más bevett vagy elismert vallásfelekezetbe való áttérés követ.

1. *Életkor*: Valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetből egy más bevett vagy elismert vallásfelekezetbe áttérni, vagy valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetből kilépni s felekezetnélkülivé lenni csak a 18. életév betöltése után szabad. (1868: LIII. t. c. 2. és 1895: XLIII. t. c. 23. §.) Ez az „annus discretionis”, amikor feltételezhető, hogy az áttérő vagy kilépő fél tisztában van cselekedetének horderejével s következményeivel. A törvény által előírt jelentkezést az elhagyni szándékolt vallásfelekezet lelkészénél csak a 18. életév naptári befejezése után lehet megkezdeni. Kivételt képeznek a házasságra lépő nők, akik a házasság megkötésével a nagykorúságot elérvén, a 18. életév betöltése előtt is jogosultak a kétszeri kijelentkezést megkezdeni s az áttérést vagy ki-

lépést befejezni. (M. kir. Kúria 1896- évi 6279. sz. határozata.) Más kivétel nincs.

2. *A jelentkezés helye.* Az 1868: LIII. t. c. 3. §-a szerint az áttérni, és az 1895: XLIII. t. c. 23. §-a szerint a kilépni szándékozó fél lakóhelye szerinti illetékes lelkészi hivatalban tartozik áttérési vagy kilépési szándékát kinyilvánítani. E kijelentkezésnek helye a lelkészi hivatal, s ideje a hivatalos órák időszaka. Tehát a lelkész magánlakásában, folyosón, udvaron, utcán, lelkészi funkciók előtt vagy után a templomban, a sekrestyében stb. ilyen áttérési vagy kilépési szándékot a lelkész nem tartozik tudomásul venni. Az igazságügyminiszter konkrét esetben ekkép fejezte ki álláspontját: „Az ilyen természetű bejelentések tudomásvétele vagy tudomásvételének megtagadása a lelkész hivatali tennivalói közé tartozik, e bejelentések rendszerinti helye tehát a lelkész hivatali helyisége (egyházi iroda, lelkészi iroda, lelkészi hivatal).” (34,150/1930.1. M.) Ha a plébániának leányegyházközségei (filialis) vannak, s a lelkész a leányegyházakban végez valamely funkciót (keresztel, temet, hitoktat stb.) vagy magánlátogatást tesz, az ilyen kijelentkezést ott sem tartozik elfogadni. (362/1934. V. K. M. sz. rendelet.) Ha azonban a lelkész a leányegyházban is tart hivatali helyiséget és hivatalos órákat, amit a hivatalos helyiség ajtaján kifüggesztett „Lelkészi hivatal” felirat is bizonyít, ilyen esetben a lelkész a hivatalos órák alatt tartozik a jelentkezést a leányegyházban is elfogadni. (250/182 — 1929. V. K. M.) A második jelentkezés történhet máshol is, mint az első, ha pl. a lelkész a leányegyházban is tart hivatalt, vagy vándorlelkész, és ezt ő kifejezetten megengedi. (6874/1933. V. K. M.) Olyan esetben, amikor a lelkész rendszeresen nem tartózkodik a lelkészi hivatalban s ismételt kísérlet után sem eszközölhető a bejelentés ott, hanem a lelkész közismer-ten, rendszeresen és állandóan másutt, pl. a község-házán tartózkodik, nehezen tehető kifogás az ellen, ha az áttérő vagy kilépő fél a lelkész állandó tartóz-

kodási helyén keresi fel és áttérési vagy kilépési szándékát ott bejelenti. (34,150/1930. I. M.) Ez azonban a legnagyobb ritkaságok közé tartozik és vita esetén hitelt érdemlő módon igazolni kellene, hogy a lelkész ismételten, kellő indok nélkül nem tartózkodott a lelkészi irodában a hivatalos órák alatt.

Az anyaegyházban való jelentkezés kötelező voltának indoka az, hogy a lelkész az ilyen jelentkezést egy külön erre a célra szolgáló könyvbe (katolikusoknál: liber apostatarum) köteles bejegyezni, melyet az anyaegyház hivatalos helyiségében őriz s ezt a könyvet nem viheti magával a leány egyházakban való funkciói, látogatásai alkalmával. A félnek az az érvelése, hogy az anyaegyház több kilométer távolságyira van a leányegyháztól, s ő nem ér rá oda elmenni, figyelembe nem jöhet, mert hiszen a leányegyház az anyaegyháznak csak függvénye s a hívőnek az anyaegyház hivatalában kell minden olyan esetet bejelentenie, melyhez a lelkész közreműködését kéri (keresztelés, temetés, házasságkötés stb.) A távolság bárminő nagy mérve nem indok arra, hogy a jelentkezés a hivatalos lelkészi irodán kívül, szabálytalanul eszközölhető legyen. Oly vallásfelekezetenél való jelentkezés, melynek kevés és szórványos plébániái vagy lelkészi hivatalai vannak az országban, sokszor többszáz kilométeres utazást, idő- és pénzvesztést igényel (pl. görög keleti, unitárius vallásfelekezet). Hogy minden vonakodás, halogatás vagy bármilyen visszaélés a lelkész részéről kizárás-sék, a lelkész köteles a hivatalos órák idejéről szóló hirdetményt a hivatali helyiség ajtaján kifüggeszteni s a hivatalos órákat betartani. Minden jogosult panasza a lelkész ilyen téren való helytelen magatartása ellen orvoslás céljából a kultuszminiszternél bejelenthető.

Ha a lelkésznek bárminő aggálya van arra nézve, hogy a jelentkező fél az ő híve s az ő plébániája területén lakik, jogosult a jelentkező felekezeti születési bizonyítványát s lakbizonylatát kívánni.

3. *A jelentkezést az áttérőnek személyesen kell megtennie; képviselő útján, írásban való ilyen jelentkezésnek nincs joghatálya.* E személyes jelentkezés alól nem mentesít sem távolság, sem betegség (még halálos ágyon fekvő beteg sem térhet át e nélkül), sem egyéb, bárminő méltánylást érdemlő körülmény.¹

A törvény a személyes jelentkezés kényszerével, a jelentkezés megismétlésének s a felhozott alak-szerűségek követelésével meg akarja nehezíteni a vallásváltoztatást, gátat akar vetni pillanatnyi ellenszenvből, hirtelen támadt felháborodásból, alacsonyabb érdekekből eredő könnyelmű valláscserének, időt akar adni a félnek, hogy elhatározása fölött gondolkodjék, és a lelkésznek, hogy híveit az áttéréstől esetleg visszatartani igyekezzék.

Az igazságügyminiszter a következőkben fejti ki ennek indokát: „A vallásváltoztatásra — mint általában a személyállapot megváltoztatására — irányuló nyilatkozatot egyrésztől tárgyánál és természeténél fogva ú. n. legszemélyesebb nyilatkozatnak kell tekinteni, melyet az érdekelt csak maga tehet meg; másrésztől a törvény az áttérési szándéknak élőszóval való bejelentését azért követeli meg, mert módot kíván nyújtani a lelkésznek arra, hogy az áttérni kívánó elhatározásának indokait közvetlen érintkezés útján

¹ Egy konkrét esetben, a V. K. M. így határozott: „Görög keleti vallású magyar honpolgárok vallásváltoztatása ügyében folyó hó 7-én, 88/1937. sz. a, kelt nagybecsű átiratára válaszolva, van szerencsém tisztelettel értesíteni Címedet, hogy mivel az 1868: LIII. t. c. 3. §-a a vallásváltoztatásnál a „személyes” jelentkezést írja elő, s e rendelkezés alól semmiféle felmentésnek nincs helye, még halálos ágyon sem, legnagyobb sajnálatomra nem áll módomban Címed nagybecsű javaslatát, mely szerint oly esetekben, amikor messze vidéken nincs görög keleti pap, a vallást változtatni óhajtó fél a községi jegyző előtt két tanúval is aláíratott nyilatkozattal írásban küldhesse el kijelentkezését legközelebbi lelkészéhez, amit 15 nap múltán újra megismételne, vagy pedig ily esetekben a kijelentkezési kötelezettség alól való felmentés adassék, magamévá tenni. Az egyházpolitikai törvények a „lex cogens” jellegével bírnak, melyeket csak törvényhozásilag lehet módosítani.” (1106/1937.)

megismerje és őt esetleg elhamarkodott, eléggé meg nem fontolt vagy téves indokokban gyökerező szándékának végrehajtásától a szellemi és lelki meggyőzés eszközeivel eltérítse. Mert, ha egyházpolitikai törvényeinknek legfőbb és mindenekfölött uralkodó elve is a lelkiismeretszabadság — a történelmileg kialakult és kiváltságos jogi állást élvező bevett és elismert vallásfelekezetek jogi rendjének érdekeit a törvény oltalmába veszi addig a határig, amelyet az állam jogi rendjének és a lelkiismereti szabadságnak magasabb érdeke megszab.” (34,150/1930. I. M. és 240—/12—1931. V. K. M.)

4, *A jelentkezés tudomásulvételére illetékes lelkész.* Az áttérni vagy kilépni szándékozó fél ezt a szándékát az 1868: LIII. t. c. 3. §-a szerint a lakóhely szerinti *illetékes* lelkésze előtt tartozik kinyilvánítani.

A) A római és görög katolikusoknál a domicilium, vagy szükség esetén a quasi domicilium¹ adja meg a plébániai illetőséget.

Az *illetékes* lelkésznél való jelentkezés érvényeségi kelléke az áttérésnek. A V. K. M. konkrét esetben 3105/1937. szám alatt így határozott:

„Tárgyalás alá vévén M. S. ny.-i gör. kat. lelkésznek felülvizsgálati kérelmét Sz. és U. közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék alispánjának M. J.-né gör. kat. ny.-í lakosnak a gör. kat. egyházból való kilépése ügyében 1937. évi augusztus hó 28-án, 19,137/1937. sz. a. hozott határozata ellen, a felülvizsgálati kérelemnek helyt adok s az idézett alispáni határozatot félretéve, ki mondom, hogy M. J.-né kilépése érvénytelen.

¹ Domiciliuma (állandó lakóhely) ott van az embernek, ahol azzal a szándékkal lakik, hogy ott marad állandóan, ha csak valamilyen körülmény őt onnan el nem távolítja, vagy ahol betöltött 10 évig lakik.

Quasi domiciliuma (pótlakóhely) ott van az embernek, ahol a) azon szándékkal tartózkodik, hogy legalább az év nagyobb részét ott tölti, vagy b) ahol már tényleg az év nagyobb részén át tartózkodik. (C. I. C, 92. can. 1. és 2. §.)

Indokok:

Valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetet kötelekéből való kilépés alakszerűségeit az 1895: XLIII t. c. 5, §-a és az 1868: LIII. t. c. 1—8. §§-ai szabályozzák. Az 1868: LIII. t. c. 3. §-a szerint az áttérni kívánó — bármely egyház tagja legyen — ebbeli szándékát önmaga által választott két tanú jelenlétében „*saját egyházközségének lelkésze előtt*” nyilatkoztatja ki.

Jelen esetben vita merült fel, hogy M. J.-né saját egyházközségének lelkésze előtt nyilatkoztatta-e ki kilépő szándékát, vagy sem. Kérdés, hogy ki értendő a kilépő „*saját egyházközségének lelkésze*” alatt, vagyis melyik lelkész illetékes a kilépő fél kilépési szándékának tudomásulvételére?

Az illetékes lelkész, aki előtt az áttérési vagy kilépési szándék kétszer bejelentendő, azon lelkész, akinek lelkészési körébe az áttérő vagy kilépő a bejelentés idejében *egyházának törvényei szerint* tartozik, Róma: és görög katolikusoknál a domicilium és quasi domicilium adja meg az egyházközségi illetőséget, vagyis a római és görög katolikus hívőnek az az illetékes lelkésze, akinek lelkészi kötelekében (plébániáján) a hívő állandóan vagy legalább hat hét óta lakik. Annak megállapítása pedig, hogy valamely római vagy görög katolikus lelkészi körzetnek, plébániának vagy egyházközségnek mik a határai, kik tartoznak oda, az illetékes egyházi hatóság hatáskörébe tartozik.

Márpedig a görög katolikus egyházi hatóság 2599/1937. sz. hivatalos iratában bizonyítja, hogy a kilépő fél: M. J.-né 1936. évi szeptember 3-án és 19-én, tehát kilépési szándékát bejelentő időben nem volt híve a ny.-i görög katolikus egyházközségnek, hanem mint p.-i lakos a v.-i gör. kat. egyházközséghez tartozott.

Az elsőfokú közig, hatósági határozat indokolása jogilag nem állja meg helyét. Az a lelkész, akinél a hívő kilépési szándékát kinyilvánítja, nem köteles a felet figyelmeztetni arra, hogy nem ő az illetékes lelkész. Ezt semmiféle jogszabály nem írja elő, Ezt a hívőnek magának kell tudnia. Az is teljesen téves indok, hogy a törvényalkotó a „*saját lelkész*” megnevezésével nem kívánta „*az egyháznak a közigazgatási és politikai területi beosztástól eltérő beosztását*” figyelembe venni. A közigazgatási hatóságnak nem szabad a törvényalkotónak olyan szán-

déket tulajdonítani, amely az egyházkormányzat alapelveivel merőben ellenkezik s ami a legnagyobb jogbizonytalanságra, vitára és sérelemre vezetne. Az egyházközségi határok nagyon sokszor nem esnek össze a közigazgatási és politikai határokkal. Az egyházközségi határok megjelölése, kiigazítása kizárólag az illetékes egyházi hatóságok hatáskörébe tartozik. Ebbe a kérdésbe a törvényhozó kétségkí/ül nem kívánt beavatkozni, mert ehhez joga sem volt. Hazánkban a magyar törvények mindig tiszteletben tartották az egyházak benső alkotmányát.

Minthogy tehát jelen esetben a kilépő fél nem saját egyházközségének lelkészénél, hanem idegen lelkésznel jelentette be kilépési szándékát, ez a kilépés, valamint erről Ny. megyei város polgármesteri hivatalában 1936. évi szeptember hó 19-én felvett jegyzőkönyv az 1868. évi LIII. t. c. 3. §-a értelmében érvénytelen.”

B) *Görög keleti* vallásúaknál a következő egyházközségek, illetve egyházi alakulatok található hazánkban:

a) A budai görög keleti szerb egyházmegye, élén a budai görög keleti szerb püspökkel, aki a magyar állami legfelsőbb felügyeleti jog szerint is törvényes püspök.

b) Az államilag elismert püspöki fővel nem bíró:

^{a)} görög keleti szerb egyházközségek, amelyeknek püspökei hazánk határán kívül székelnek és a romániai, illetve jugoszláviai autokefal egyházzal egyesültek;

^{β)} a görög keleti román egyházközségek;

^{γ)} az 1868: IX. t. c. 9. §-ának körébe tartozó gölög-macedon-oláh alapítású magyar egyházközségek;

^{*}) az 1934, évben Szegeden s 1930-ban Budapesten keletkezett vallásgyakorlatra berendezkedett egyházi alakulatok;

^{δ)} az 1895:XLIII. t. c. 31. §-ának jogalapján megalakult görög keleti orosz és bolgár egyházközségek. Ez utóbbiak a Magyarországon huzamosabb ideig tartózkodó vagy azon átutazó idegen állampolgárok egyházközségei s magyar állampolgár nem lehet a tagjuk.

Ezeknek az egyházközségeknek, illetőleg egyházi alakulatoknak a tagja az, aki az illető egyházközség területén hat hét óta lakik és az illetékes lelkész előtt igazolja, hogy a görög keleti vallásnak követője.

Ha a görög keleti orosz vallásról magyar állampolgár más bevett vagy elismert vallásra akar áttérni, az 1868: LIIL t. c. 3. §-ában előírt kitérés szándékát a lakóhely szerinti legközelebbi magyarországi görög keleti egyházközség (de nem a hazánkban megszervezett görög keleti orosz egyházközség) lelkésze előtt kell megtennie. A vallás- és közoktatásügyi miniszter az igazságügyminiszter véleményének meghallgatása után konkrét esetből kifolyólag 909/1933 sz. alatt következőképpen döntött:

„A görög keleti orosz vallásról a római katolikus vallásra áttérni kívánó N. N. szombathelyi lakos az 1868, évi LIIL t. c. 3. §-ában megszabott nyilatkozatát a lakóhelyéhez legközelebb fekvő budai görög keleti szerb egyházközség lelkésze előtt teheti meg, annyival is inkább, mert ez az álláspont bizonyos mértékig az 1868. évi augusztus hó 10-én kelt legfelsőbb elhatározással jóváhagyott görög keleti szerb egyházi szervezeti szabályzat II. részének 6. §-ában az egyházközségi kötelekre nézve megállapított rendelkezéssel is alátámasztható. De az ily értelemben leendő eljárás azért is indokolt, mert ilyen megoldás hiányában nem érvényesülhetne kellőképpen a törvénynek az az alaprendelkezése, amely szerint mindenkinek szabadságában áll más hitfelekezet kebelébe, illetőleg más vallásra áttérni.”

A görög keleti orosz vallás u. i. nem tekinthető önálló görög keleti vallásnak. Ügy közjogunk, mint a görög keleti egyházjog csak egy görög keleti vallást ismer. Az orosz, szerb, román, bolgár stb. elnevezések csak az egyetemes görög keleti egyház liturgikus, nyelvi, illetve szervezeti altagozatainak megjelölése, Épp ezért a görög keleti hívő bármelyik ilyen altagozattól is származott legyen, hatheti helybenlakás után a helyi görög keleti egyházközségnek (parochiá-

nak) tagjává válik. Ha ilyen helyben nincs, köteles az 1868: LIII. t. c. 20. §-ának rendelkezése szerint a saját vallásfelekezetéhez tartozó legközelebbi magyarországi egyházközséghez csatlakozni.

C) A *református egyházban* Magyarország területének minden református lakosa azon református egyházközségnek a tagja, amely polgári lakóhelyén áíí fenn, ha pedig abban a polgári községben református egyházközség nincs, annak az egyházközségnek tagja, amelyikhez a lakóhelye tartozik. (Magyarországi Református Egyház törvényei 24, §. 2. bekezdés.)

D) Az *ágostai* evangélikus egyházban minden ág. h. ev. magyarországi lakos annak az egyházközségnek vagy missziói körnek tagja, melynek területén legalább hat hétig rendes lakhelye van. (Magyarországi ág. h. ev. egyház alkotmánya 34. §.)

E) Az *unitárius* egyházban az egyházközségi illetőséget valamely eklézsia területén való tartózkodással lehet megszerezni. Az eklézsia területén kívül élő hívek azon eklézsiahoz tartoznak, melyhez közelebb laknak.

A protestáns vallású (református, evangélikus, unitárius) tényleges szolgálatot teljesítő katonák (a m. kir. honvédség, vámőrség, folyamőrség, csendőrség, rendőr-újonciskola, a méneskar és a m. kir. honvédségtől idegen tárcákhoz átadott szervek ténylegesen szolgáló tagjai) egyházi közigazgatás és lelki gondozás szempontjából a m. kir. honvédség protestáns katonai egyházközségeinek tagjai. (4826/1935. s 534/1925. H. M, rendeletek,) Ennek folyományaképen a m. kir. honvédség és hozzátartozó fentebb felsorolt katonai szervek protestáns (ref., ág. h. ev. s unitárius) vallású ténylegesen szogáló tagjai vallásváltoztatási szándékukat nem a polgári, hanem az illetékes *katonai egyházközségek* lelkészénél tartoznak az 1868: LIII. t. c-ben előírt módon bejelenteni. (250—61/1930. V. K. M. rendelet.)

A katolikus vallású katonák vallásváltoztatásá-

nál az áttérési vagy kilépési szándékot a magyar püspöki karnak 1936. évi október 7-i ülésén hozott határozata alapján az illetékes vegyesdandár vezető lelkészénél tartoznak bejelenteni. Következőleg a polgári lelkész a katonák vallásváltoztatási szándékának bejelentését jogérvényesen el nem fogadhatja. (Hercegprímásnak a kultuszminiszterhez 3613/1936 sz. a. intézett átirata, lásd: 2792/1936 V. K. M.)

Hogy „a római katolikus katonák” fogalma milyen terjedelmű, azt a m. kir. honvédelmi miniszter a kultuszminiszterhez 29,382/1937 sz. a. intézett átiratában a következőképen fejté ki:

„Római katolikus katonák vallásváltoztatási szándékának bejelentése tárgyában múlt évi november hó 25-én kelt 2792/1936. I. ü. o. sz. nagybecsű átiratára van szerencsém tisztelettel közölni, hogy a magyar püspöki karnak határozatában foglalt „római katolikus katonák” kifejezésén az évszázados joggyakorlat alapján mindazokat a római katolikus vallású egyéneket kell értenem, akiket a vonatkozó katonai szabály, nevezetesen az A—19. jelzésű „Szolgálati Utasítás a m. kir. honvédség lelkészei számára”, a római katolikus lelkészet joghatósága alá rendel.

Névszerint ideszámítanak a m. kir. honvédség bármely alakulatának állományához tartozó: hivatásos állományú római katolikus vallású egyének, azok azonos vallású felesége s kiskorú gyermekei; a m. kir. honvéd nevelő- és képzőintézetek római katolikus vallású növendékei; végül a nem hivatásos állományú római katolikus vallású egyének tényleges szolgálatuk ideje alatt.”

F) A *baptista* felekezetnél csak a budapesti hitközség ismertetett el törvényesen megalakultnak (77,092/1905. V. K. M.), épp ezért a baptista felekezetbe való áttérés és belépés, illetve abból való kilépés bejelentése a budapesti baptista hitközség hitszónokánál (lelkész) vagy hitközségi előjárójánál, vagy vidéken a hitközség által megbízott helyettesük előtt teendő. Idevonatkozó 240—/25—1931 sz. valás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet így szól:

„A 77,092/1905. évi V. K. M. körrendelettel kormányhatóságilag törvényesen elismertnek nyilvánított baptista vallásfelekezetnek a Magyarországi Rendeleték Tára 1905. évfolyamában az 1364. és következő lapszám szöveg szerint közzététetett egyházi szervezete 29. §-ának a budapesti baptista hitközség 1929. évi január hó 18-án tartott rendkívüli közgyűlésén elfogadott azon módosítását, hogy a baptista vallásfelekezetbe való áttérés, illetőleg a baptista vallásfelekezetbe való belépés, vagy az abból való kilépés bejelentése az 1895. évi XLIII t. c. 21. §-a, illetőleg 1868 í LIIL t. c. rendelkezéseihez képest — a hitközségi hitszónok (lelkész) vagy a hitközségi előjáró, vagy a hitközség által megbízott helyettesük előtt teendő — jóváhagyólag tudomásul veszem.”

E szerint *vidéken* is lehet a baptista felekezet *megbízottja* előtt ilyen szándékot bejelenteni.

G) Az *izraelita* vallásnak nálunk három szervezeti tagozata van: kongresszusi (neológ, haladó), orthodox és status quo. Minden izraelita tagja a lakhelyén levő izr. hitközségnek, vagy amennyiben ott hitközség nem léteznék, a lakóhelyhez legközelebb eső izr. hitközségnek, melyhez a helybeli izraeliták általában tartoznak. A vallásváltoztatásra vonatkozó bejelentés az illetékes hitközség szabályszerűen alkalmazott anyakönyvvezető rabbija előtt teendő. Állásának üresedése esetén illetékes rabbihelyettes, ilyen nemlétében a legközelebbi anyakönyvvezető rabbi.

Egyik izraelita tagozatból a másikba való át lépés alakszerűséghez nincs kötve.

H) A *mohamedán* vallást az 1916: XVII. t. c. becikkelyezte, mindazonáltal a mohamedánoknak nálunk sem államilag elismert vallási szervezetük, sem államilag megfelelően elismert lelkészük nincs.

Ennélfogva, amint a német baptisták, továbbá a nazarénusok, methodisták, adventisták és egyéb sektáriusok, úgyszintén a Magyarországon be nem vett, vagy törvényesen el nem ismert egyéb vallásfelekezetek tagjai felekezeten kívülállókka l esnek egyforma megbírá lás alá. A mohamedán vallású egyén megkeresztelése előtt nem tartozik az 1868: LIII.

t. c. előírásainak eleget tenni, azonban az I. fokú közigazgatósági hatóságnál jelenti be kilépési szándékát. A kultuszminiszter egy konkrét esetben 139,237/1921. II. sz. a. a következő határozatot hozta:

„Nincs akadály, hogy A. A. mohamedán vallású megkereszteltessék, mert az 1916: XVII. t. c.-kel elismert iszlám vallást követők hazánkban törvényesen elismert vallásfelekezetet (szervezetet) nem alkotnak s így az iszlám vallás itteni követőit ezidőszert nem illeti meg az a jogállás, amelyet jogszabályaink a felekezeti szervezettel bíró vallásúaknak és híveiknek biztosítanak. Addig is azonban, míg az iszlám vallást követők felekezeti szervezkedése megtörténik és az iszlám vallásra vonatkozásban a vallásváltoztatások (be- és kilépések) az illető törvényi rendelkezések szerint lesznek lefolytathatók, helyénvalónak találom, ha a jelenben a vallás szabad gyakorlásáról szóló 1895. évi XLIII. t. c. végrehajtása tárgyában 1896. évi január 8-án, 56, V. K. M. eln. sz. a. kiadott rendelet I. fejezet 8. §-ában foglalt rendelkezés szem előtt tartásával... a vallását megváltoztatni szándékozó féllel az illetékes I. fokú közig. hatóság útján a megfelelő jegyzőkönyv felvételik.”

Ha az áttérő vagy kilépő fél áttérési vagy kilépési szándékát azért nem tudná az 1868: LIII. t. c.-ben előírt módon az illetékes lelkész előtt kinyilvánítani, mert a lelkészi állás se rendes, se helyettes lelkész által betöltve nincs, úgyhogy az állomás egészen üres, minden egyes konkrét esetben a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez kell fordulni, aki eldönti, hogy ilyen esetben a fél melyik lelkésznél jelentheti be jogszabályosan vallásváltoztatási vagy kilépési szándékát. (78,965/1907. V. K. M. rendelet.)

5. *A tanúk.* A kilépni vagy áttérni szándékozó fél ezt a szándékát két, 16 évnél idősebb tanú jelenlétében tartozik kinyilvánítani.¹ A tanúk lehetnek bármely nemhez tartozóak, bárminő vallásúak, s a kijelentke-

¹ A tanúk 16 éves korhatárára vonatkozó joggyakorlat a kir. közjegyzőkről szóló 1874: XXXV. t. c. és a házasságról szóló 1894: XXXI. t. c.-nek megfelelően alakult ki.

zövel bármilyen rokonsági kötelékben levők. Tehát szülők, gyermekek, hitvestársak is. A második jelentkezésnél teljesen más tanúk is szerepelhetnek. A tanúknak a jelentkező féllal egyszerre, egyidőben kell jelen lenniök a nyilatkozat megtételénél. Tehát érvénytelen a jelentkezés, ha a tanúk az utcán, folyosón vagy az ajtóban maradnak, mialatt a fél a hivatalos helyiségben bejelenti szándékát. A tanúnak nincs joga véleményét nyilvánítani, a lelkésszel vitatkozni. Csak akkor nyilatkozhat, ha a lelkész kérdést intézett hozzá, viszont ekkor nem köteles válaszolni. A tanú csak néma bizonyítója a jelentkezés megtörténtének és a jelenlevő személyazonosságának.

6. *A jelentkezés ideje.* Az áttérni vagy kilépni szándékozó fél tartozik ezt a szándékát *kétízben* ki nyilvánítani. Az első nyilatkozattól számított 14 nap eltelte után, de 30 nap eltelte előtt köteles a fél a nyilatkozatot megismételni. Az első és második jelentkezés közt 14 napnak úgy kell eltelnie, hogy *a terminus, a quo s a terminus, ad quem* nem számítható be a 14 napba. Aki tehát február 6-án jelentkezett először, annak másodszer leghamarább csak február 21-én lehet joghatályosan jelentkeznie. A számítás így eszközlendő: Február 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14,

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8,
15, 16, 17, 18, 19, 20, 21.

9, 10, 11, 12, 13, 14. Ugyanígy kell számítani a második jelentkezés végső terminusát, vagyis az első jelentkezés idejétől számítva, a jelentkezés napját bele nem értve, a harmincadik nap az utolsó terminus. Aki tehát március 1-én jelentkezett először, arranezve a második jelentkezés végső terminusa március 31-e a következőképen: Március 1, 2, 3, 4, 5, 6, 1 2 3 4 5,
7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21,
6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20,
22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31.
21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.

A kultuszminiszternek erre vonatkozó álláspont-

ját a belügyminiszterhez intézett 347/1932. sz. átirata fejezi ki, melyet szószerint közlünk:

„S. J. vallásváltztatásának érvényessége ügyében folyó évi február hó 5-én, 97,827/1931. V. sz. a. kelt nagybecsű átiratára a velem közölt iratok ./. alatti visszacsatolása mellett, van szerencsém tisztelettel értesíteni Excellenciádat, hogy véleményem szerint a vallásváltztatásnál nem tartatott be az 1868: LIII. t. c. 3. §-a.

Hivatali elődömnök 1898. évi november hó 13-án, 78,735. sz. a. kelt körrendelete u. i., mely a Budapesti Közlönyben és az Anyakönyvi Közleményekben közzététetett, kifejezetten úgy intézkedik, hogy az áttérési nyilatkozat nem érvényes, ha a második jelentkezés az első-től számított 14. napon történt, hanem imperatívve előírja, hogy a második nyilatkozatnak az első nyilatkozattól számítandó tizennégy nap „eltelte után” kell történnie. Február 6-ától számított 14 nap eltelte utáni első nap nem február 20., hanem február 21., vagyis a 14 nap eltelte úgy értendő, hogy a *terminus, a quo* és a *terminus, ad quem* nem számítható be a 14 napba.

Ennek következtében T. J. gör. kat. lelkész kérelme jogilag indokoltnak tartandó. Budapest, 1932. évi augusztus 17-én.”

7. *A lelkész viselkedése a jelentkezés idején.* A lelkésznek higgadt komolysággal és tapintattal kell a jelentkezést fogadnia. Nincs értelme ilyenkor már a hitvitának, s főleg nincs helye a durva kifakadásnak, felháborodásnak, gúnynak és sértegetésnek, sem pedig oly kicsinyes kifogásoknak, amelyekkel a különben szabályszerű jelentkezés érvényét akarná meg hiúsítani.

A lelkész megteheti, hogy az első jelentkezés után felkeresi hívőjét s megkísérelheti, hogy őt a második jelentkezéstől s az áttérés állam jogi perfektuálásától visszatartsa, ami sokszor sikerül is.

8. *A jelentkezésből szóló bizonylatok.* Az áttérni vagy kilépni szándékozó félnek mindkét ízben tett nyilatkozatáról külön-külön bélyegmentes igazolványt kell kérnie a lelkésztől. (1868: LIII. t. c. 4. §.) A lelkésznek joga van az igazolvány kiállítását megtagadni.

A lelkészek rendszerint nem is állítanak ki ilyen igazolványt. Ha a lelkész nem állít ki ilyen igazolványt, a jelentkezésnél szereplő két tanú köteles aláírni a jelentkezést igazoló bizonylatot, mely szintén bélyegmentes. Mindkét jelentkezésről külön-külön állítandó ki a bizonylat, tehát nem szabad egy íven, egy szövegben mindkét jelentkezést egyszerre igazolni. (1868: LIII. t. c. 5. §.) A bizonylatnak tartalmaznia kell az áttérő fél pontos nevét, születési (keresztelési) helyét, idejét, jelenlegi lakhelyét, azt a dátumot (legpontosabban), amelyen a jelentkezés történt, valamint annak a lelkészi hivatalnak pontos címét, amelynél az áttérő (kilépő) fél jelentkezett. A bizonylat szövegét más is megírhatja, de a két tanúnak személyesen alá kell írnia. Tanácsos, hogy a két tanú saját lakcímét is odaírja. Minta ilyen szabályszerű bizonylatra:

Áttérési ügyben bélyegmentes.

Bizonylat.

Alulírottak igazoljuk, hogy Nagy István ág. ev. valóságú budapesti lakos (Budapest, VI., Hajó-u. 35.), aki Nagylakon 1895. évi október hó 10-én született s az ottani ág. ev. templomban 1895. évi október 15-én megkereszteltetett, a *mai napon* megjelent a budapesti Deák Ferenc-téri ág. ev. lelkészi hivatalban s jelenlétünkben kijelentette, hogy az ág. ev. egyházból a római katolikus egyházba akar áttérni.

Budapest, 1933. évi március hó 1.

Kiss István s. k.

Budapest, VII., Erzsébet-körút 27.

Szabó Tihamér s. k.

Budapest, I., Attila-u. 32.

A második jelentkezésről teljesen azonos tartalmú igazolványt kell kiállítani, csupán a dátum változik. A dátum pontos megjelölésére a legnagyobb súlyt kell helyezni, mert e nélkül a bizonylat érvénytelen. Ha a második jelentkezésnél más tanúk szere-

peltek, természetesen ez utóbbiak írják alá a második bizonylatot.

Az áttérő (kilépő) fél ne elégedjék meg a lelkésznek esetleges olyan kijelentésével, hogy másodszor ne fáradjon hozzá, ő az áttérést tudomásul veszi, sem pedig ne elégedjék meg a lelkész által kiállított egyetlen igazolvánnyal. Ez nem jogszerű elintézés, előfordultak esetek, hogy ugyanaz a lelkész, aki a fenti kijelentést tette vagy a bizonylatot kiállította, vagy annak utódja megtámadta az áttérés szabályszerűségét. Tehát kétszer foganosítandó a jelentkezés, s mind a két jelentkezésről külön egy-egy, azaz összesen két bizonylat állítandó ki vagy az elhagyni szándékolta egyház lelkésze által (ami ritka eset), vagy a két tanú által (rendszerinti eset). A két bizonylatot azon lelkésznek kell átadni, akinek egyházába a fél áttérni óhajt. (1868: LIII. t. c. 6. §.) A lelkész szigorú kötelessége meggyőződni arról, hogy a bizonylatok szabályszerűen vannak-e kiállítva, a két tanú által olvashatóan aláírva, győződjék meg arról, hogy a tanúk hol laknak, hogy bárminemű panasz és vizsgálat idején igazolhassa, hogy szabályszerűen járt el. *A bizonylatok a lelkészi hivatal irattárában gondosan megőrzendők, hogy szükség esetén bizonyítékul felmutathatók legyenek.*

Ezek a bizonylatok alapvető fontosságúak, mert ezek alapján állítja ki a lelkész az áttérési bizonyítványt. *Az aláírók büntetőjogi felelősséggel tartoznak azért, amit azokban állítanak.* A vallásváltoztatást u. i. az állami anyakönyvekbe is bevezetik, és pedig a lelkészi, illetőleg a közigazgatási bizonylat alapján. (38,800/1933. B. M. rendelet.) Így tehát, ha a tanúk által kiállított bizonylat hamis, a lelkészi áttérési bizonyítvány is hamis lesz, s ennek következtében az állami anyakönyvbe is hamis adat kerülhet. Aki pedig ebben szándékosan közreműködik, az az 1878: V. t. c. (B. t. k.) 400. §-ába ütköző ú. n. intellektuális közokirathamisítást követ el s ezért 1 évig terjedő fogsággal, sőt ha jogtalan haszonszerzési szándékkal tette, 5 évig terjedő börtönnel büntethető. A bi-

zinylatok alapján kiállított *lelkészi áttérési bizonyítványok közokirat jellegével bírnak, amelyeknek tartalmáért a lelkész tartozik felelősséggel.*

Ha a bizonylatok elkallódtak s a kétszeri jelentkezés nem igazolható, az áttérés megtámadás esetén hatályon kívül helyezhető s a lelkész felelősségre vonható.

9. *Az áttérés feljegyzése a lelkészi hivatalban.* A kánonjog előírja, hogy a katolikus egyházból való végleges kilépésről vagy más vallásfelekezethez való áttérésről, valamint az egyházba való átvételről külön-külön könyvet kell vezetni. Az első a *Liber apostatarum*, a másik a *Liber conversorum*.

Liber Apostatarum.

Sorszám	Név, foglalkozás, lakcím	Keresztelési hely, idő	Melyik felekezetbe lépett	Jelentkezés ideje s tanúi	
				I.	II,
1.	Kiss Péter kereskedő Bpest, VI., Munkácsy-u. 5. sz.	Badacsony, 1896 október 1.	ág- ev.	1933 febr. 6. Nagy Géza ág. ev. Deák Ernő izr.	1933 márc. 2. Darvas Jenő ág. ev. Péter János róm, kat.

Liber conversorum.

Sorszám	Név, foglalkozás, lakcím	Születési, keresztelési hely, idő	Melyik felekezetből tér át	A kánonjogi átvétel ideje	Az elhagyott felekezet lelkésze értesített	Az áttéréssel kapcsolatos okmányok
1.	Kiss Péter kereskedő Bpest, VI., Munkácsy-u. 5. sz.	Badacsony 1896 október 1.	ág- ev.	1933 márc. 6.	1933 márc. 6.	32/1933. sz. a. az irattárban

E könyveknek polgári jogi szempontból is nagy jelentőségük van, mert azokkal lehet igazolni, hogy az áttérés (kilépés), illetve átvétel szabályszerűen történt-e.

Az áttérés megtörténtét az eredeti felekezeti születési anyakönyvi kivonat hátlapjára a felvevő lelkész által rávezetett záradékkal, vagy áttérési bizonyítvánnyal kell igazolni. Izraelita, iszlám vallású, vagy más meg nem keresztelt fél átvételénél szabályszerű bizonyítvány a keresztlevél, melynek megjegyzési rovatába be kell vezetni, hogy az átvétel az 1868: LIII. t. c. előírásainak betartása mellett történt.

Állami születési vagy házassági anyakönyvi kivonatra semmiesetre sem szabad az átvevő lelkésznek rávezetni a vallásváltoztatást. Ezt csak az illetékes állami anyakönyvvezető, mégpedig kizárólag az érdekelt fél kérelmére teheti meg. Vita merült fel, vajjon érvényben van-e az 1895. évi 111,154. sz. B. M. rendelet, mely szerint a vallás változtatás bejegyzését az állami anyakönyvbe a lelkész is kérheti. A vitát eldöntötte az Anyakönyvi Utasítás 56. §-ának a 38,000/1933. sz. B. M. rendelettel történt módosítása. E módosított rendelkezés így szól:

„Ha a magyar állampolgár eddig követett vallásáról más bevett vagy törvényesen elismert vallásra áttér (1868: LIII. t. c. 2. §), vagy ha a bevett vagy törvényesen elismert felekezeteken kívül állóvá lesz (1895: XLIII. t. c. 23. §), továbbá, ha mint a bevett vagy törvényesen elismert felekezeteken kívül álló, valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetbe belép, végül, ha a római, görög és örmény katolikus szertartások egyikéből a másikba átlép s ezt a fél, illetőleg az érdekeltek bejelentik és igazolják, a vallásváltoztatást (áttérést, átlépést, belépést, felekezeten kívül állást) a fél születési, illetőleg házassági anyakönyvében, valamint, ha gyermekei vannak, azok születési anyakönyvében az utólagos bejegyzések és kiigazítások rovatában fel kell jegyezni.

Ha a szülő, vagy a szülők vallásváltoztatása a gyermek vallására is kihat, a szülő vagy szülők vallásváltoztatását s a gyermek vallásának megváltoztatását a gyermek születési anyakönyvében ugyanabba a feljegyzésbe

kell foglalni. Ugyanezt a rendelkezést kell alkalmazni abban az esetben is, ha a gyermek gyámhatósági bejegyzés mellett a szülők közös vallására tér át, A most említett esetekben a gyermek vallása megváltozásának vagy vallásváltoztatásának bejelentésére és a gyermek születési anyakönyvében ezt tartalmazó bejegyzés aláírására bármelyik szülőt jogosultnak kell tekinteni abban az esetben is, ha csupán a másik szülő változtatta meg vallását. Mind a két házastárs egyidejű vallás változtatását a házastársak házassági anyakönyvében ugyancsak egységes feljegyzésbe kell foglalni; a bejegyzésre irányuló kérelem előterjesztésére és a bejegyzés aláírására a házastársak bármelyike egymagában is jogosult.

Az áttérés és átlépés igazolása ama vallásfelekezet lelkészének (hitközségi elöljárójának) hivatalos bizonyítványával, vagy az eredeti születési anyakönyvi kivonatra vezetett feljegyzésével történik, amely vallásfelekezetbe az áttérés vagy átlépés történt. Az 51/1896. eln. V. K. M. sz. rendelet 6. és 8. §-a értelmében a bevett vagy törvényesen elismert felekezetek valamelyikénél történt kilépést a közigazgatási hatóság által készített jegyzőkönyv hiteles másolatával, az említett felekezetek valamelyikébe történt belépést pedig ama vallásfelekezet lelkészének (hitközségi elöljárójának) hivatalos bizonyítványával kell igazolni, amely vallásfelekezetbe a belépés történt.

Az anyakönyvvezető a bejegyzést a fél kérelmére saját hatáskörében teljesíti. A kérelmet a félnek vagy törvényes képviselőjének személyesen és élőszóval kell előadnia. Ha azonban a fél nem lakik a születést, illetőleg a házasságot nyilvántartó anyakönyvvezető kerületében, vagy ha külföldön lakik, kérelmét a 42. § második bekezdésében szabályozott módon kell előterjesztenie.”

A rendeletben idézett 42. § pedig így hangzik:

„Ha az, aki valamely utólagos bejegyzés alapjául szolgáló szóbeli bejelentésre jogosítva vagy kötelezve van, nem lakik a bejegyzésre illetékes anyakönyvvezető kerületében, a bejelentést megteheti a saját lakhelye szerint illetékes anyakönyvvezető útján, vagy ha külföldön lakik, a magyar állami anyakönyv vezetésével megbízott konzul útján. A most jelzett anyakönyvvezetők a bejelentésről a személyazonosság kellő megállapítása után jegyzőkönyvet felvenni s azt az esetleges bemutatott okmá-

nyokkal együtt a bejegyzésre illetékes anyakönyvvezetőnek haladéktalanul megküldeni köteles.”

Anyakönyvi vallásbejegyzés kiigazítását a lelkész is, a vallásváltatást azonban csak a fél vagy törvényes képviselője kérheti. A B. M. 106,407/1934. szám alatt kelt határozata így szól:

„Az 1896. évi január 11-én kelt 111,154/1895. B. M. sz. rendelet csupán arra vonatkozik, hogy anyakönyvi vallásbejegyzés kiigazítását célzó eljárás megindítására felekezeti lelkész részéről előterjesztett kérelmet is el kell fogadni s a kiigazítási eljárást megindítani.

Anyakönyvi bejegyzés kiigazításának azonban csak akkor lehet helye, mikor az anyakönyvi bejegyzés hibásan, azaz úgy jött létre, hogy a bejegyzés nem felel meg a bejegyzés idejében fennállott tényállásnak.

Nem tekinthető tehát kiigazításnak a vallásváltatás anyakönyvi feljegyzése. Ennélfogva ez utóbbira nézve fennálló jogszabályokat a fentemlített rendelet nem érinti.

Vallásváltatást pedig anyakönyvvezető az annak megfelelő igazolás esetében az Anyakönyvi Utasításnak a 38,000/1933. B. M. sz. rendelettel módosított 56. §-a szerint csak a félnek vagy törvényes képviselőjének személyesen és élőszóval előadott kérelmére, illetve, ha a fél nem lakik a születését vagy házasságát nyilvántartó anyakönyvvezető kerületében, a lakóhelye szerint illetékes anyakönyvvezetőnél előadott kérelemről felvett jegyzőkönyv alapján jegyezhet be az anyakönyvbe.

A fentmondottak alapján az anyakönyvvezetőnek a jelenleg érvényben levő jogszabályok szerint vallásváltatást az illetékes lelkész hivatalos bizonyítványa mellett előadott írásbeli vagy szóbeli kérésre az anyakönyvbe bevezetni nem szabad.”

A lelkész által kiállítandó áttérési bizonyítvány mintája:

Áttérési ügyben bélyegmentes.

Áttérési bizonyítvány.

Alulírott hivatalosan bizonyítom, hogy Kiss Péter budapesti lakost (VI., Munkácsy-u. 5. sz.), aki 1896. évi október hó 1-én Badacsonyan született s ugyanott októ-

ber 3-án az ág. ev. templomban megkereszteltetett, az 1868: LIII t. c. előírásainak betartásával a római katolikus egyházba a mai napon felvettem. Vallása római katolikus. Budapest, 1933. évi március 6-án.

plébános.

Az áttérés befejeztéről az a lelkész, akinek egyházába az áttérő belépett, köteles az áttérésről hivatalosan értesíteni azon lelkészt, akinek egyházából a fél áttért s akinél az áttérést kétszer bejelentette. (1868:LIII. t. c. 7. §.) AV, K. M. 160—/205—1930. szám alatt a következő köriratot intézte az összes hitfelekezeti hatóságokhoz:

„Több oldalról panasz érkezett hozzám, hogy a válásváltoztatások eseteiben egyes lelkészi hivatalok nem tesznek eleget az 1868: LIII t. c. 7. §-ában előírt rendelkezésnek, mely szerint „azon lelkész, kinél az áttért bizonyítványait előmutatá, tehát, akinél az átmenet befejeztetett, köteles erről értesíteni azon egyházközség lelkészét, melyhez az áttért előbb tartozott.”

Minthogy ilyen értesítésnek egyházi közigazgatási és lelképásztori szempontból is nagy jelentősége van, van szerencsém tisztelettel felkérni Címedet, méltóztassék a joghatósága alá tartozó lelkészi hivatalokat saját hatáskörében utasítani, hogy a fenti törvényes rendelkezésnek mindenegyes esetben eleget tegyenek.”

Minta ilyen értesítésre:

Nagytiszteletű Lelkészi Hivatalnak.

Hivatalos tisztelettel értesítem, hogy Kiss Péter budapesti lakos (VI., Munkácsy-u. 5, sz.), aki 1896. évi október 1-én Badacsonyban született s az ottani ág. ev. templomban október 3-án megkereszteltetett, miután az 1868: LIII t. c. követelményeinek eleget tett, a mai napon a római katolikus egyházba felvétetett.¹

Budapest, 1933. évi március hó 6-án,

Ez az értesítés fontos, szükséges és kötelező ugyan, de nem érvényességi kelléke az áttérésnek, mert az 1868: LIII. t. c. 7. §-a értelmében az áttérés az új vallásfelekezetbe való.

Az elhagyott egyház lelkésze tehát ellenőrizheti, hogy a kétszeri jelentkezés szabályszerűen megtörtént-e, s már ezért is nagy gondot kell fordítani arra, hogy a jelentkezésről, valamint az áttérésről szóló bizonylatok megfeleljenek a törvényszabta kellékeknek. X. városban néhány hónap előtt a római katolikus lelkész a felmutatott két bizonylat alapján az ág. ev. felekezetből átvett egy asszonyt. Az asszony házassága ezen áttérés következtében egyvallásúak házasságává vált. Az asszony a lelkész által kiállított bizonyítvány alapján kérelmezte az illetékes árvaszék-nél, hogy 7 évnél idősebb gyermekei is követhessék a szülőket a közös vallásban. Az árvaszék hozzájárult a kérelemhez. Mikor az ág. ev. lelkész megkapta a római katolikus lelkész hivatalos értesítését az áttérés megtörténtéről, megnézte hivatalos feljegyzéseit s megállapította, hogy az áttérő fél nála szabályszerűen nem jelentkezett. Azonnal panasszal fordult a belügyminiszterhez, aki elrendelte a vizsgálatot. A vizsgálat kiderítette, hogy az áttérő fél személyesen jelent meg ugyan az ág. ev. lelkészi hivatalban, de tanúi a folyosón maradtak. A belügyminiszter erre hatályon kívül helyezte az árvaszék döntését, érvénytelennek nyilvánította a lelkész áttérési bizonyítványát s bűnvádi feljelentést tett a lelkész s a két tanú ellen. A lelkész csak úgy szabadult meg a büntetőjogi következményektől, hogy a szabályszerűen kiállított két bizonylat felmutatásával igazolta, hogy jóhiszeműen járt el, mert jóhiszeműen hiteleseknek fogadta el a tanúk által aláírt bizonylatokat.

10. *Az áttérés vagy kilépés bejegyezhető-e az anyakönyvekbe?* A vallás változtatásnak az állami anyakönyvekbe való bejegyzéséről intézkedik az Anyakönyvi Utasítás. (60,000/1895. B. M. rendelet.) A vallásváltoztatást az elhagyott felekezet születési

felvétellel már befejeztetett. Ha tehát ez a kötelező értesítés elmaradt, — ami nem helyes — az áttérés mindamellett érvényes, éspedig attól az időponttól fogva, amelyben az áttért az új vallásfelekezetbe szabályszerűen felvétetett. (Igazságügy-miniszteri gyakorlat.)

(keresztelési) anyakönyvébe *nem köteles* a lelkész bevezetni. Konkrét esetben egy katolikus lelkész panasz tárgyává tette, hogy a rabbi nem jegyezte fel a felekezeti születési anyakönyvbe egy izraelita áttérését s a panaszos lelkész hivatkozott az 1890. évi 3565. V. K. M. rendeletre, mely azt előírta. A kultuszminiszter a panasz tárgyában következőképpen döntött:

„Panasza minden jogi alapot nélkülöz. Az izraeliták megkeresztelkedésénél követendő eljárást szabályozó 1890. évi 3565. V. K. M. rendelet már nincs érvényben, tekintettel arra, hogy az 1895: XLIII. t. c. 22. §-a az 1868. évi LIII. t. c-nek az áttéréseket szabályozó 1—8. §§-ait minden bevett vallásfelekezetre, tehát az izraelitára is kiterjesztette.

Az áttérés megtörténtét az eredeti felekezeti születési anyakönyvi kivonatra rávezetett záradékkal vagy bélyegmentes áttérési bizonyítvánnyal kell igazolni. Izraelita vallásból való áttérésnél az áttérési bizonyítvány lehet a keresztlevél is. Tisztelendőséged bejegyezte a keresztelés tényét az eredeti felekezeti születési anyakönyvi kivonatra, állítson ki a megkeresztelt részére keresztlevelet s értesítse a keresztelés tényéről azt az ízr, lelkészt, akinél az áttérő az áttérést szabályszerűen bejelentette. Ezzel befejezte az áttéréssel kapcsolatos teendőit. Az állami születési anyakönyv és kivonat kiigazítását magának a félnek kell kérnie. Arról sem a kánonjog, sem a magyar polgárjog nem intézkedik, hogy valamely egyházfelekezetből való kilépésről az áttérő *keresztelésének*, illetve *születésének* (izraelitáknál) lelkésze is értesítették és a vallásváltoztatás az illető *keresztelési*, illetve vallásfelekezeti *születési anyakönyvébe is feljegyztessék*. Jelen esetben tehát a rabbi nem kötelezhető arra, hogy a keresztelés megtörténtét születési anyakönyvébe bejegyezze.”

A vallásváltoztatás a katolikus egyházi keresztelési anyakönyvekbe nem jegyeztetik fel, mert erre a 9. pontban említett külön könyvek szolgálnak. A háború után a környező államok külképviseleti hatóságaitól gyakran érkezett megkeresés, hogy a Cseh-szlovákiában vagy Romániában történt vallásváltoz-

tatás vagy kilépés jegyeztessék fel az áttérő vagy kilépő fél magyarországi születési helyének anyakönyvébe. A katolikus egyházi hatóságok e megkereséseket nem intézték el arra való hivatkozással, hogy sem a kánonjog, sem a magyar polgári jog nem írja elő, hogy az egyházból való kilépésről, vagy más vallásfelekezetbe való áttérésről a fél keresztelési helyének lelkésze is értesíttessék s a vallásváltoztatás a fél keresztelési anyakönyvébe is bejegyeztessék. A kultuszminiszter 1931. évi november 9-én 160—/439—1931. számú átiratában értesítette erről a külügyminisztert. Annak természetesen nincs akadálya, hogy ilyen vallás változtatás csupán *tudomásvétel* céljából közöltessék a keresztelési hely lelkészi hivatalával is. Bárminő is annak a jogi felfogásnak indoka, mely a vallásváltoztatást nem tartja az áttérő (kilépő) fél hitfelekezeti anyakönyvébe bejegyzendőnek, *gyakorlatilag* mégis nagy jelentősége volna az ilyen anyakönyvi bejegyzésnek. Ha ilyen anyakönyvi bejegyzés elmarad, tág tér nyílik a visszaélésekre. A könnyelmű és cinikus vallás változtató fél két, sőt háromféle legújabb keletű anyakönyvi kivonat, áttérési bizonyítvány birtokába is juthat s alkalomszerűen azt használhatja fel, amelyet érdekei javasolnak.

III.

A felekezetnélkülivé válás, a felekezetenkívüli- ségből, be nem vett vagy el nem ismert fele- kezetekből való kilépés és belépés valamely bevett vagy elismert felekezetbe

1. Az 1895: XLIII t. c. 5. §-a megengedi, hogy a bevett vagy törvényesen elismert vallást bárki is elhagyja a nélkül, hogy be kellene lépnie más bevett vagy törvényesen elismert vallásba, vagyis felekezetnélkülivé lehet. Az ilyen kilépésre szintén alkalmazandók az 1868: LIII. t. c. 1—8. §§-aiban előírt szabályok, azonban a viszonyokból folyó némi kiegészítéssel. Az ilyen kilépő ugyanis az elhagyni szándékolt egyház lelkészénél történt szabályszerű kétszeri jelentkezés után, az arról szóló bizonylatokat köteles bemutatni az illetékes elsőfokú közigazgatási hatóságnál (főszolgabíró, polgármester), mely a bejelentésről jegyzőkönyvet vesz fel s annak hiteles másolatát megküldi az elhagyott vallásfelekezet illetékes lelkészi hivatalának. Ha a fél kívánja, a kilépésről felvett jegyzőkönyv hiteles másolatát díjmentesen megkaphatja. (56—1896. V. K. M. sz. rendelet 6. §.) Egyszóval a kilépésnél az elsőfokú közigazgatási hatóságnak körülbelül olyan szerepe van, mint az áttérésnél az új vallásfelekezet lelkészének.

2. Ha valaki felekezetlenné lesz és mint ilyen belép oly felekezetbe, mely sem nem bevett, sem nem törvényesen elismert, akkor továbbra is felekezetlennek tekintetik. Az 1895: XLIII. t. c. tehát elismeri a

felekezetlenséget, de a nem bevett vagy el nem ismert felekezetekhez való tartozást nemlétezőnek tekinti.

3. Aki a bevett vagy elismert vallásfelekezeten kívül állván, valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetbe belépni óhajt, a belépési szándékát személyesen bejelenti azon elsőfokú közigazgatási hatóságnál, mely a felvenni szándékolt vallásfelekezet lelkészének székhelye szerint illetékes.¹ A közigazgatási hatóság a bejelentésről jegyzőkönyvet vesz fel s annak hiteles másolatát megküldi azon vallásfelekezet lelkészének, melybe a fél belépni óhajt.

Ha a kilépés előbb nem az ezúttal eljáró közigazgatási hatóság előtt történt, a közigazgatási hatóság a jegyzőkönyv hiteles másolatának megküldése mellett hivatalból tartozik értesíteni azt a közigazgatási hatóságot, melynél a fél a bevett vagy elismert felekezetből való kilépését bejelentette. Ha a fél kívánja, e bejelentésről is kaphat díjmentes jegyzőkönyvi másolatot. Az ilyen fél akár a személyesen bemutatott, akár a hivatalból megküldött jegyzőkönyvi másolat alapján kérheti azon vallásfelekezet lelkészét, akinek felekezetébe be akar lépni, hogy őt a vallásfelekezetbe a felekezet szabályai szerint felvegye. A belépés megtörténtéről a fél a vallásfelekezet lelkészétől hivatalos bizonyítványt kérhet. (56/1896. V. K. M. rendelet 8. §.)

Felmerült az a kérdés, hogy elegendő-e, ha a kilépő fél a kétszeri jelentkezésről szóló bizonylatokat *postán* kísérő levél nélkül beküldi az elsőfokú közigazgatási hatóságnak. Köteles-e ez a hatóság a kilépő felet *megidézni* s vele felvenni az előírt jegyzőkönyvet? A vallás- és közoktatásügyi miniszter konkrét esetben a következőképen döntött:

¹ Téves az a felfogás, hogy ezt a szándékot két tanú jelenlétében kell kinyilvánítani, amint Sárosi István (Kath. Egyházjog 275. 1.) állítja. Két tanú csak a személyazonosság igazolására szükséges, ha a jegyzőkönyvet kiállító közigazgatási tisztviselő a felet személyesen nem ismeri. (56/1896, V. K. M. rend. 8. §-ához tartozó 3. sz. minta.)

„Tárgyalás alá vévén M. I. és társai k.-i lakosoknak fellebbezését, T. vármegye alispánja által nevezetteknek a római katolikus egyházból való kilépése ügyében 20,272/1935. sz. a. hozott s a d.-i járási főszolgabírónak ugyan ezen ügyben 3453/1935. sz. a. hozott döntését jóváhagyó véghatározat ellen, az alispáni véghatározatot helyes indokainál fogva jóváhagyom s a fellebbezést elutasítom.

Indokok:

A fellebbezés csupán felülvizsgálati kérelemnek tekinthető, mert az 1933. évi XXI. t. c. 3. §-a értelmében isagánfél a másodfokú közigazgatási határozat ellen nem fellebbezhet.

A felülvizsgálati kérelem elutasítandó, mert a vallás szabad gyakorlásáról szóló 1895. évi XLIII. t. c. végrehajtása tárgyában kibocsátott 56/V. K. eln, számú miniszteri rendelet 6. §-ának első bekezdésében részletesen körülírt kilépésnek befejezetté váló hatósági kijelentéséhez az I. fokú közigazgatási hatóságnál való *személyes* jelentkezés és a kilépési szándékról felvett kétrendbeli bizonyítvány bemutatása *feltétlenül* szükséges.

Minthogy sem a most hivatkozott rendelet, sem pedig más jogszabály oly rendelkezést, amely a kilépni szándékozó egyénnek az I. fokú hatóságnál való személyes jelentkezését feltételhez, így előzetes meghíváshoz vagy idézéshez kötné, nem tartalmaz, a vallásfelekezetből kilépni óhajtó egyénnek hatósági felhívás nélkül kell a kilépésnek befejezetté nyilvánítását tartalmazó hatósági jegyzőkönyv kiállíthatása végett az illetékes közigazgatási hatóságnál megjelenni, amit pedig a fellebbezők elmulasztottak.” (191/1936. V. K. M.)

4. Mindazokat, akik valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetből a fentemlített módon szabályszerűen ki nem léptek, világi jog szerint továbbra is az illető bevett vagy elismert vallásfelekezetbe tartozóknak kell tekinteni, habár más vallás követőinek is tartják magukat.

5. Aki be nem vett, vagy el nem ismert felekezethez tartozik (pl. buddhista, anglikán stb.) s valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetbe akar lépni, a 3. pontban körülírt eljárást kell követnie.

6. *A felekezeten kívül állás igazolása.* A felekezeten kívül állás igazolható: a) a közigazgatási hatóság eredeti jegyzőkönyvével, b) az a) alattinak hiteles másolatával, c) az elhagyott egyház lelkészéhez a közigazgatási hatóság által intézett értesítéssel, d) a c) alattinak hiteles másolatával, e) hiteles anyakönyvi kivonattal. Ha mindezek az iratok elkallódtak és be nem szerezhetők, különös kivételképen teljes részletességgel eszközölt tanúvallomások pótolhatják az iratokat. (240—/10—1930. V. K. M. rendelet.)

IV.

Külföldön élő magyar állampolgár és hazánkban élő külföldi állampolgár vallásváltoztatása

1. Ha külföldön élő magyar állampolgár akarja vallását változtatni, akkor a magyar jog szerint kell megítélni a vallásváltoztatás anyagi jogi feltételeit, v. i. a korhatárra vonatkozó törvényes előírásokat. Az áttérés alakszerűségeire nézve (áttérési vagy kilépési szándék bejelentése, bizonylatok kiállítása, áttérési bizonyítvány stb.) azonban annak az államnak a joga az irányadó, amelynek területén a vallásváltoztatás történik.

A kultuszminiszter konkrét esetben a következő álláspontot foglalta el:

„Magyar állampolgárok vallásváltoztatására az 1868. évi LIII. és az 1895. évi XLIII. törvénycikkek, továbbá a vallás- és közoktatásügyi, a belügyi és az igazságügyi m. kir. minisztereknek 1896. évi 56. V. K. M. eln. sz. a. kelt rendelete irányadók.

Ha magyar állampolgár külföldön változtat vallást, a magyar jog szerint kell megítélni, hogy fennállnak-e a vallás változtatás anyagi jogi (személyi) előfeltételei; az áttérés alakszerűségeire azonban annak az államnak a joga az irányadó, amelynek a területén a vallásváltoztatás végbemegy.

A vallásváltoztatás anyagi jogi feltételei alatt az idézett törvénycikkeknek a korhatárra vonatkozó előírásai értendők.

Az áttérés alakszerűségei azok a formaságok, melye-

ket az idézett törvénycikkek az egyik vallásfelekezetből való kilépésre és a másik felekezetbe való belépésre vonatkozóan tartalmazzak. A vallásváltoztatást az áttérő fél az átvevő lelkész előtt oly igazolvánnyal tartozik bizonyítani, mely bizonyítja, hogy a vallásváltoztatás formáinak a lelkész hazájának állami törvényei betartottak.” (160—/250—1930.)

Ennek alapján tehát egy Párizsban élő 17 éves magyar állampolgár nem változtathat vallást ott sem. Ha azonban 18. életévét betöltötte, joghatályosan megváltoztathatja vallását vagy felekezetnélkülivé lehet ott is. Minthogy pedig Franciaországban az egyház el van választva az államtól s a vallásügyek nem közjogi jellegűek, a Párizsban élő 18 éves magyar állampolgár semmiféle polgárjogi előírások betartására nincs kötelezve, hanem kizárólag azon vallásfelekezet szabályai szerint jár el, amelybe belépni szándékozik. A külföldön történt vallásváltoztatásnak az állami anyakönyvbe való bejegyzését az áttérési bizonyítvány (keresztlevél) felmutatása mellett írásban vagy személyesen a lakhely szerint illetékes magyar külképviseleti hatóság (konzulátus, követség) útján is kérheti. A külképviseleti hatóság ilyen esetben az illetékes külföldi államhatóság útján előbb megállapítja, hogy a bemutatott áttérési bizonyítvány vagy keresztlevél hiteles-e s továbbá azt, hogy a vallásváltoztatás azon ország törvényei szerint, amelyben az végbement, polgárjogilag érvényes-e, s a hitelességet, valamint a vallás változtatás polgárjogi érvényességét az áttérési bizonyítványra vagy keresztlevélre rávezeti. Az Anyakönyvi Utasítás 56. §-ának a 38,000/1933. sz. belügyminiszteri rendelettel módosított idevonatkozó része így szól: „Magyar állampolgárnak külföldön végbement vallásváltoztatását az anyakönyvvezető csak abban az esetben jegyezheti fel, ha a vallásváltoztatás helye szerint illetékes magyar külképviseleti hatóság megállapította, hogy a bemutatott okirat valódi, továbbá, hogy a vallásváltoztatás alaki kellékek tekintetében az okirat kiállításának idejében és helyén fennálló jogszabályok

szerint érvényesen történt és ezt a megállapítást az okiratra záradék alakjában rávezette.” (42. § második bekezdés.)

Eddig a külföldön élő magyar állampolgárnak mindent saját magának kellett beszereznie s igazolnia. Az Anyakönyvi Utasítás fentidézett módosításában jelentékeny könnyítés foglaltatik.

2. Magyarországon élő külföldi állampolgár vallásváltoztatására vonatkozólag ugyanilyen jogszabályok az irányadók. A vallás változtatás anyagi joga a külföldi állampolgár hazájának joga (*lex patriae*), az alakszerűsége nézve a magyar közjog az irányadó. Külföldi állampolgár vallásváltoztatását azonban csak a belügyminiszter rendeletére szabad a magyar állami anyakönyvbe bejegyezni. (A. U. 56. §.) Az igazságügyminiszter egy konkrét esetben a kultuszminiszterhez 39,234/1922. sz. a. intézett átiratában a következőképen fejtette ki álláspontját:

„A vallási hovatartozás kérdését a nemzetközi jog általánosan elfogadott elvei szerint mindenkinek a hazája joga szerint kell megítélni. A magyar államnak a vallási hovatartozást s a vallásváltoztatás kérdését szabályozó törvényei kizárólag a magyar állampolgárokra irányadók. A magyar államnak nincs módjában a külföldi állampolgárokat megkötni sem a vallásváltoztatásra magára, sem annak alakszerűségére nézve, — annál kevésbé, mert ha külföldi állampolgár esetleg a magyar állam törvényeinek megfelelő alakszerűségek mellett változtatja is meg vallását, ez a vallásváltoztatás mindamellet az illető külföldi jog értelmében érvénytelen lehet.

Ennélfogva a magyar állam törvényei formailag nem állják útját annak, hogy a római katolikus lelkész minden alakszerűség nélkül vegye fel a külföldit a római katolikus egyház kötelékébe. Más kérdés, hogy ez a vallásváltoztatás az illető külföldi jog szerint érvényes-e; a vallásváltoztatás érvényességét azonban adott esetben a külföldi ügyis csak hazája hatóságának határozatával igazolhatja, mert ennek a kérdésnek az eldöntése a magyar hatóságok hatáskörén kívül esik.”

IV.

A szertartásváltoztatás

A katolikus egyház szertartásai (latin, görög, örmény) közül egyik szertartásról egy másikra való áttérés nem vallásváltoztatás, s erre nem vonatkoznak az 1868: LIIL, 1894: XXXII. s 1895: XLIIL t c, rendelkezései, mert ezek a szertartások egy és ugyanazon egyháznak csupán különböző ágai.

Csak egy általános magyar állami rendelkezés adatott ki, mely a kánon joggal megegyezik. A m. kir. belügyminiszter 1907. évi 116,304. sz. körrendeletével a vegyes szertartású szülők gyermekeinek állami anyakönyvvezetésénél a következő jogszabály betartását írta elő kötelezőnek: „Ha a szülők különböző szertartású (római, görög, örmény) katolikusok, akkor a gyermek vallásául azon szertartású katolikus vallás jegyzendő be, amelyhez az atya tartozik.” Ez folyománya a m. kir. helytartótanács által 1814. évben 23,034. szám alatt kibocsátott rendeletnek.

Ha bármilyen vita merülne fel, hogy az atya milyen szertartáshoz tartozik, hogy az atya megváltotta-e eredeti szertartását, az atyának legújabb keletű felekezeti anyakönyvi kivonata az irányadó. A polgári anyakönyvvezetőnek nem feladata kivizsgálni s megállapítani, hogy valamilyen szertartásváltoztatás kánon jogszerűen történt-e vagy nem. Ha azt bárki kifogás tárgyává óhajtja tenni, panaszával a kifogásolt anyakönyvi kivonatot kiállító lelkész felekezeti főhatóságánál és végső eredményben a kultuszminiszternél keresheti a jogorvoslatot.

A kultuszminiszter az egyházi főhatósággal egyet-

értve konkrét esetben a következő átiratban fejtette ki erre vonatkozó álláspontját:

„P. F. anyakönyvi ügyében 1933. évi december hó 22-én, 55,923/1933. III. szám alatt kelt nagybecsű átiratára, a velem közölt iratok ./- alatti visszazárása mellett, a következőkben van szerencsém tisztelettel válaszolni.

P. F. a 622/1904. szám alatt kiállított keresztlevél tanúsága szerint az egyházi törvénykönyv 98. kánonja 1. §-a értelmében görög szertartású katolikusnak tartandó, ha csak külön pápai engedélyt nem nyert rítusváltáshoz s ennek következtében S. M.-tal kötött házasságából származó gyermekei is ezt a szertartást tartoznának követni, tekintet nélkül arra, hogy mily szertartású lelkész által kereszteltettek meg. Az egyik szertartásról a másikra áttérni csak az Apostoli Szentszék engedélyével lehet. Ez a kánonjogi szabály. A latin, görög és örmény szertartású katolikusoknak egymásközi vallásügyi viszonyai a római katolikus egyház belügyét képezik, épp ezért a világi hatóságoknak nem lehet feladata megbírálni s megállapítani, hogy valamely katolikus hívő milyen szertartást tartozik követni, hogy szabályszerűen tért-e át egyik szertartásról a másikra stb. Véleményem szerint a polgári anyakönyvvezető e tekintetben elfogadhatja a felekezeti anyakönyvi kivonat adatait.

A jelen esetben P. F. keresztlevelén vallása római katolikusnak van feltüntetve, ennek alapján jegyeztetett fel P. M. keresztlevelén is római katolikusnak az apa vallása. Az a véleményem, hogy a polgári anyakönyvvezetőnek nem kötelessége vita tárgyává tenni, hogy P. F. keresztelésekor megszerezte-e a pápai engedélyt a szertartásváltáshoz vagy nem. Véleményem szerint tehát P. F. s gyermekeinek vallása a vonatkozó felekezeti anyakönyvi kivonatok alapján jegyzendő be az állami anyakönyvekbe.” (114/1934. V.K.M.)

Ugyanezt az álláspontot foglalta el az igazságügyminiszter egy konkrét esetben. Az igazságügyminiszternek a belügyminiszterhez intézett átiratát szószerint közöljük:

¹ T. i. P. F. görög katolikus atyától származik, de római katolikus templomban kereszteltetett meg.

„A latin szertartású és a görög szertartású katolikusok nem két külön vallás követői és nem két külön egyház tagjai, közöttük csak a szertartásban van a különbség. Az pedig, hogy a katolikusok közül kik követnek latin és kik görög szertartást, a katolikus egyház belügye s ennek tekintetében az állam a katolikus egyház szerveinek elhatározását magára nézve irányadónak fogadja el. Kitűnik ez a vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1898 szeptember 7-én, 61,054. szám alatt kelt, az akkori belügyminiszterhez intézett átiratából, mely az Anyakönyvi Közlemények 1898. évi 41. számában közzé van téve.

Ezek szerint az, hogy a görög szertartású katolikus állami érvénnyel átlépett-e a latin szertartásra, nem a gyermekek vallásáról szóló 1894: XXXII. t. c-nek és a többi állami vallásügyi törvényeknek rendelkezései alapján, hanem a katolikus egyházi hatóságok határozatainak alapulvételével döntendő el. Az átlépéshez nem kell annak az eljárásnak követése, amely az állami jogszabályok szerint vallásváltoztatás esetében követendő. Minthogy pedig a nevezett kiskorúnak szertartásváltoztatásához az illetékes katolikus egyházi hatóság — a keresztlevél hátlapjára vezetett bizonyítvány szerint — hozzájárul, tiszteletteljes véleményem szerint nincs akadálya annak, hogy az anyakönyvvezető a 38,800/1933. B. M. sz. rendelet 3. §-a értelmében feljegyezze anyakönyvébe azt, hogy a görög szertartásról a latinra lépett át. Tiszteletteljes véleményem szerint az átlépés bejegyzésének alapjául szolgálhat a keresztlevél hátlapjára vezetett feljegyzés, mert ez az idézett § harmadik bekezdésében megszabott bizonyítvány fogalma alá esik, az pedig a fentiekből már kitűnik, hogy a közigazgatási hatóság által kiállított bizonyítvány a jelen esetben nem követelhető, mivel az átlépéshez a közigazgatási hatóság közreműködésére szükség nincs.

Tiszteletteljes véleményem szerint tehát Címednek a polgármester véghatározatát meg kellene változtatnia és annak anyakönyvi feljegyzését kellene elrendelnie, hogy a görög szertartásról a latin szertartásra lépett át...” (32,817/1936. I. M.)

VI.

Gyermekek vallása és vallásváltoztatása

A)

Törvényes gyermekek vallása s vallásváltoztatása.

1. a) Ha a közösvallású szülők egyike más bevett vagy elismert vallásra tér át, mint amelyet előbb követett úgy, hogy az eredetileg egyvallású házasság vegyesházassággá válik, a hetedik évet még be nem töltött gyermekek nemük szerint követik az áttért szülőt az új vallásba. A 7—18. év közötti gyermekek azonban nem követhetik szüleiket a vallásváltoztatásban. (1868: LIH. t. c. 14. § s 1894: XXXII. t. c. 8. §.)

Vita merült fel, vaj jön ez a törvényszakasz (1868: LIII. t. c. 14. §.) nincs-e ellentétben az 1894: XXXII. t. c. 3. s 4. §§-aival. Az előző törvényszakasz u. i. imperative előírja, hogy a szülő vallásváltoztatása esetén a 7. éven aluli gyermek neme szerint követi az áttért szülőt az új vallásban, az 1894: XXXII. t. c. 3. s 4. §§-ai pedig a gyermek vallásának a szülők áttéréseivel kapcsolatos megváltoztatását ahhoz a feltételhez kötik, hogy az eredetileg vegyesházasság az egyik házastárs áttéréseivel egy vallásúak házasságává váljék. A fenti jogszabály alkalmazása feléleszteni látszik az 1868. évi LIII. t. c. elvét: a „sexus sexum sequitur”-t, holott az 1894: XXXII. t. c. idézett rendelkezései a család vallási egységét volnának hivatva előmozdítani.

Az igazságügyminiszter egy konkrét esetben a következőkben fejtette ki helyes jogi álláspontját a

vallás- és közoktatásügyi miniszterhez 1936. évi február 12-én, 1820/1936. szám alatt intézett átiratában:

„Az 1868: LIII, t. c. 14. §-ában a bevett vallásfelekezetek követőire kimondott elvet az 1894: XXXII. t. c. 8. §-a a törvényesen elismert vallásfelekezeteket követőkre is kiterjesztve hatályában fenntartotta és így azt ma is általános érvényű elvnek kell tekinteni, ehhez képest a szülő áttérése a nemebeli 7. éven aluli korban levő gyermekekre minden esetben a törvény erejénél fogva kihat.

Az Anyakönyvi Utasítást (80,000/1906. B. M. sz. rendelet) részben módosító 1933. évi 38,800. sz. belügyminiszteri rendelet 3. §-ának második bekezdése ennek megfelelően előírja, hogy ha a szülő vagy a szülők vallásváltogatása a gyermek vallására is kihat, a szülő vagy a szülők vallásváltogatását és a gyermek vallásának megváltozását a gyermek születési anyakönyvébe, ugyanabba a feljegyzésbe kell foglalni. Ugyané § harmadik bekezdése szerint az áttérés igazolása ama vallásfelekezet lelkészének hivatalos bizonyítványával történik, amely vallásfelekezetbe az áttérés történt. Lényegileg így rendelkezett az Anyakönyvi Utasítás 56. §-a is. Kötelességszerűen és jogosan járt el tehát az anyakönyvvezető, mikor P. B. 7 éven aluli korban levő törvényes születésű fiúgyermek születési anyakönyvébe a református lelkész igazolása alapján feljegyezte, hogy atyja református vallásra tért át s a gyermek reformátussá vált.

Abban a kérdésben, van-e ellentét az 1868: LIII. t. c. 14. §-a és az 1894: XXXII. t. c. 3. és 4. §§-ai között, rá kell mutatnom, hogy az előbbi törvény általános érvényű elvet tartalmaz, míg az utóbbi törvényszakaszok minden kétséget kizáróan csak a különböző bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetekhez tartozók házasságából származó gyermekek vallásáról rendelkeznek és a szülő vallásváltogatásának csak azt az esetét szabályozzák a gyermekek vallására gyakorolt hatás szempontjából, ha az eredetileg vegyesházasság az egyik házastársnak a másik házastárs vallására történt áttérése következtében egyvallásúak házasságává vált.

A fentiekből nyilvánvaló, hogy a két törvény idézett szakaszai között semmiféle ellentét fenn nem áll, a későbbi törvénynek szűkebb körre kiterjedő szabályai összhangban állnak az általánosan alkalmazandó szabállyal és annak hatályát nem érintik.

Kétségtelen, hogy ebből a jogi helyzetből szórványos esetekben olyan következmények állhatnak elő, amelyek a jogérzetet nem mindenben nyugtatják meg. így pl. a következő esetben: A katolikus jegyes ragaszkodik ahhoz, hogy nemkatolikus jegyesével katolikus egyházi házasságot is kössenek és ahhoz is, hogy várható gyermekeik mind katolikusok legyenek, viszont a nemkatolikus jegyes nem hajlandó arra, hogy a gyermekek katolikus vallására vonatkozó megegyezésre lépjenek. Ha ilyen esetben mind a két fél egyenesen jár el, egyiknek vagy másiknak engednie kell álláspontjából, vagy a házasságkötésről le kell mondaniok. A törvénynek most említett rendelkezése azonban ebben az esetben módot ad a törvény -szellemével meg nem egyező eljárásra. Ez az eljárás abban állhat, hogy a nemkatolikus fél a katolikus egyháznak és jegyestársának megtévesztésével áttér a katolikus vallásra, azután megkötik a felek a házasságot, — és pedig a katolikus egyházi házasságot is — azután a nemkatolikus fél visszatér eredeti vallására és ezzel a neméhez tartozó gyermekeket a maga eredeti vallása híveinek szerzi meg. Az ilyen eljárás kétségtelenül jogos megütközést kelthet, de ennek ellenére sem lehet a fennálló jogszabályokból más eredményt levezetni, mint azt, amit fentebb kifejtettem.”

b) Ha azonban a szülők különböző bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartoznak, ez a szabály módosul. Az ilyen szülők házasságából származott s 7. életévüket még be nem töltött gyermekek ugyanis csak abban az esetben követik a nemük szerinti szülőt annak új vallásába, ha az a házastársának vallására tért át s ennek következtében a házasság egy vallásúak házassága vágyait. (1894. évi XXXII. t. c. 4, §.) Akkor is csak abban az esetben, ha a szülők a házasság megkötése előtt gyermekeik vallására nézve nem léptek egyezségekre. A gyermekek vallására nézve megegyezésre lépő szülők vallásváltoztatása sem születendő, sem a már megszületett gyermekek vallására rendszerint nincs befolyással, mert azt a kötött megegyezés szabályozza. Csak abban az esetben van a megegyezést kötött vegyesvallású szülők vallásváltoztatásának kihatása gyer-

mekeik vallására, ha a megegyezést megváltoztatják. (Lásd a 4. pontot.)

2. Ha a bevett vagy törvényesen elismert különböző vallásfelekezethez tartozó házасulók házasságuk megkötése előtt az 1894: XXXII. t. c. 1. §-ában körülírt alakszerúségek mellett és hatóságok előtt megegyeznek arról, hogy a születendő mindkét nem-beli gyermekeik az atya vagy az anya vallását kövessék, a gyermekek vallását ez a megegyezés állapítja meg. (1894: XXXII. t. c. 1. §.)

Vita merült fel, hogy a 18. életévet még el nem ért s így saját vallásának megváltoztatására még nem jogosult házасuló a születendő gyermekek vallására a gyámhatóság beleegyezése nélkül köthet-e megegyezést, s ha megkötötte, érvényes-e? E kérdésre megfelel a 26,736/1895. B. M. rendelet, mely szerint: „olyan házасuló hajadonok, kik életkoruk 18. évét még be nem töltötték, szintén jogosítva vannak házasságuk megkötése előtt megegyezésre lépni születendő gyermekeik vallására nézve, mert ilyen megegyezésre lépő házасulók életkora tekintetében korlátokat sem az 1894. évi XXXII. t. c, sem az 1895. évi XLIII. t. c. 26. s 27. §§-ai fel nem állítanak”. De ez vonatkozik a 18. éven aluli férfi házасulóra is, amennyiben igazságügyminiszteri engedéllyel köt házasságot. A törvény u. i. csak a *vallásváltoztatás* kezdő időpontját állapítja meg a betöltött 18. életévben, de a megegyezés érvényességét sem a házасulók korához, sem a gyámhatóság hozzájárulásához nem köti. Ha tehát valaki azon a címen kéri a megegyezés hatálytalanítását, hogy 17 éves korában gyámhatósági engedély nélkül kötötte a megegyezést, kérelme jogalap hiányában elutasítatik. (4070/1933. V. K. M.)

Olyan eset is felmerült s felmerülhet, hogy az egyik vagy mindkét házасuló lényeges tévedésből, megtévesztés folytán, vagy kényszerhelyzetben kötötte a születendő gyermekek vallására vonatkozó megegyezést s ezen az alapon kéri, hogy a megegyezésre vonatkozó feljegyzés az anyakönyvből töröltes-

sék, a gyermekek vallása pedig megfelelően helyesbítessék.

Ennjk az álláspontnak érvényre juttatását a házassuló az 1904: XXXVI. t. c. 18. §-ára és az Anyakönyvi Utasítás VI. részében foglalt szabályokra alapított kérelem útján kísérelheti meg azon az alapon, hogy az anyakönyvi bejegyzés nem felel meg a bejegyzés idejében fennállott tényállásnak. Ilyen eset szokatlan és ritka, mert hiszen az 1674/1895. V. K. M. rendelet 1. §-a szerint a megegyezésről az eljáró hatósági személynek jegyzőkönyvet kell felvennie, ezt a felek előtt fel kell olvasnia, az általuk értett nyelven meg kell magyaráznia és elfogadás után mind az eljáró tisztviselőnek, mind pedig a feleknek alá kell írniok; ezek a rendelkezések rendszerint biztosítékot nyújtanak arra, hogy a házassulók jegyzőkönyvbe foglalt kijelentése megfelel a felek akaratának. Ha azonban a felek határozottan állítják, hogy a bejegyzés nem felel meg az annakidején kinyilvánított akaratuknak, — amint a közokirattal szemben is az ellenbizonyítás a polgári bírói eljárás körében meg van engedve — elvileg és általában nem lehet a feleket az anyakönyv kiigazítása iránt folyamatba tett eljárásban elzárni a jogügyleti akarat hiányának, tehát tévedés, megtévesztés vagy kényszer fennállásának megállapítására alkalmas tények bizonyításától.

Továbbá vita merült fel arranéve, hogy a gyermekek vallására vonatkozó megegyezés „egyszersmindenkorra” szól-e, vagyis: ha az szabályszerűen jött létre, még a házasságkötés előtt sem változtatható-e meg. A belügyminiszter úr konkrét esetben a következőképen határozott:

„A debreceni apostoli kormányzóság panasz tárgyává tette, hogy a d.-i kerület anyakönyvvezetője azzal az indokolással utasította el E. B. és F. E. házassulóknak a gyermekek vallására 1937 február 18-án létrejött és 1937 február 25-én megváltoztatott megegyezését, hogy az 1894: XXXII. t. c. 1. §-a értelmében a házassulók „egyszersmindenkorra” egyezhetnek meg s a megegyezés csak a törvény 3. §-ában foglalt esetben változtatható meg.

Felhívom Polgármester Urat, figyelmeztesse az anyakönyvvezetőt, hogy az 5175/1896. B. M. sz. elvi jelentőségű határozat (lásd: Anyakönyvi Közlemények 1896, évf. 8. szám) értelmében a házasulók az 1894: XXXII. t. c. 1. §-a alapján a gyermekek vallására nézve kötött megegyezésüket közös beleegyezéssel a házasságkötés előtt megváltoztathatják és vissza is vonhatják,

A vallási megegyezésnek a házasságkötés előtti megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése azonban csak azoknak az alakszerűségeknek megtartásával érvényes, amelyeket a törvény magára az egyezségkötésre megszab, vagyis a vallási egyezséget a törvényben felsorolt hatósági közegek közreműködése nélkül megváltoztatni vagy hatályon kívül helyezni nem lehet.” (32.844—1937. II. B. M.)

3. Ha a különböző bevett vagy elismert valláshoz tartozó szülők a polgári házasság megkötése előtt az 1894: XXXII, t, c, 1. §-ában körülírt megegyezést születendő gyermekeik vallására nézve meg nem kötik, a gyermekek szülőik vallását követik nemük szerint.

Az 1868: LIII. 1 c, sarkalatos elve: *sexus sexum sequitur*, (1894: XXXII. t. c, 2. §.) Magyar állampolgár külföldi hatóságok előtt nem köthet állampolgárilag joghatályos megegyezést. Joga van azonban a megegyezést szabályszerű *meghatalmazottja* által magyar hatóságok előtt megkötni, (B. M. 34.905/1901.)

4. Ha a szabályszerű megegyezéssel létrejött vegyesházasságban élő szülők egyike a másik vallására tér át, úgyhogy az eredetileg vegyesvallású házasság egyvallásúak házasságává válik, a megegyezés oly irányban változtatható meg, hogy a születendő, valamint a hét éven aluli gyermekek ipso iure, a hét éven felüli, de 18. évet még el nem ért gyermekek a gyámhatóság engedélyével térhetnek át az 1868: LIII, t, c, 3—8, §§-aiban körülírt módon a szülők közös vallására, (1894: XXXII, t. c. 3. §.) Ha a szülők az eredeti megegyezést nem változtatják meg, akkor ez az eredeti megegyezés érvényben marad és ez határozza meg a gyermekek vallását.

Itt felmerül az a kérdés, hogy a hetedik életév miképen számítandó. Konkrét esetből kifolyólag a kultuszminiszter úgy határozott, hogy az, aki pl. 1922. évi május hó 5-én született, 1929. évi május hó 4-én éjfélkor a hetedik életévét már betöltötte s azért 1929. évi május hó 5-én már nem követhette nemebeli szülőjét a vallásváltoztatásban. A határozat vonatkozó része így hangzik:

„160—/40—1930. szám. J, M.-nak a római katolikus vallásról az ág, ev. vallásra való áttérése az 1868: LIII. t. c. 14. §-ával ellenkezik és azért törvénytelen,

A magyar polgári anyagi és alaki jog a határidők mikénti számítása kérdésében kétféle módozatot ismer. Általában az a szabály és ez áll elsősorban a jogorvoslati határidőkre, hogy a határidő utolsó napja az a nap, amelyre a naptárilag kiszámított határidő lejártának napja esik. E szerint a számítási mód szerint az a nap, amelyen a határidő kezdetét vette, vagyis az első nap nem számít és a határidő elvileg matematikailag kiszámított utolsó nap éjjeli 12, órájának leteltével ér véget. A jogi elv itt: *odia restringenda*.

Ettől eltérő a határidő számítása akkor, ha az időhatár elmúlásához fűzött jogok szerzéséről van szó. Nem vitás pl, jogunkban, hogy a nagykorúság jogállapota, amely a törvény értelmében a 24. életév betöltésével éretik el, az azzal járó összes jogokkal együtt a születés napja 24. évforduló napján, és pedig e napnak már első percében beállott. Ha tehát valaki 1900. évi január 1-én született, úgy 1924, évi január 1-én 24, életévét már „betöltötte” és így nagykorúvá vált; függetlenül attól, hogy mely órában született, vagyis az illető életének első napja teljes napnak számít,

A magyar magánjog követi ebben a kérdésben az osztrák polgári törvénykönyvet, amelynek 903, §-a a következőképp rendelkezik: „Oly jog, melynek megszerzése valamely naphoz van kötve, azon nap kezdetével szerezetik meg,” Itt a jogi elv: *favores ampliandi*.

A jelen eset a második határidőszámítási mód szerint a nagykorúság számításának analógiájára bírálendő el.

E fejtegetés szerint világos, hogy J. M., aki 1922, évi május 5-én született, 1929. évi május 5-én, vagyis azon a

napon, amelyen anyjának, J. S.-nének az ág. ev. vallásra történt áttérése jogérvényessé vált, annak első percében 7. életévét betöltötte, miért is az 1868: LIII. t. c. 14. §-ának az a rendelkezése, hogy a hetedik életévet be nem töltött gyermek követi az áttért szülő vallását, az ő esetében alkalmazást nem nyerhetett, az az anyakönyvi bejegyzés tehát, amely szerint J. M. anyjának az ág. ev. vallásra történt áttérése folytán ágostai evangélikussá vált, a törvényes jogszabályokkal ellenkezik.”

5. Ha a szabályszerű megegyezés nélkül létrejött vegyesházasságban élő szülők egyike a másik vallására tér át, úgyhogy az eredetileg vegyesházasság egyvallásúak házasságává válik, vagy ha az ilyen szülők a megegyezést szabályszerű módon oly irányban változtatták meg, hogy gyermekeik a szülők közös vallását kövessék (lásd 4. pont), a születendő, valamint a hetedik életévet még be nem töltött összes gyermekek *ipso iure* a szülők vallását követik, az áttért szülő neme szerinti, hetedik életévüket már túlhaladott, de 18. életévüket még el nem ért gyermekek az 1868: LIIL t. c. 3—8. §§-aiban előírt módon a gyámhatóság engedélyével a szülők közös vallására térhetnek át. (1894: XXXII. t. c. 4. §.) A gyámhatóság engedélyének kérését és megadását az 1895. évi 1674. sz. V. K. M. rendelet 7. §-a szabályozza. A beleegyezést kérheti az illetékes árvaszéknél az áttérni kívánó gyermek, a szülők valamelyike, vagy a gyermek más törvényes képviselője. A kérelmező tartozik bemutatni a szülők házasságlevelét, a megegyezésről (ha volt), valamint annak megváltoztatásáról szóló jegyzőkönyv hiteles másolatát, továbbá a szülők áttérési bizonyítványát, valamint a 7—18. év közti gyermekek születési anyakönyvi kivonatát. Az árvaszék a kérvényt, vagy a kérelemről felvett jegyzőkönyvet átteszi a főszolgabíróhoz, illetve a polgármesterhez, aki az áttérni kívánó gyermeket, annak szüleit, vagy törvényes képviselőjét kihallgatja s e kihallgatás alkalmával köteles meggyőződést szerezni arról, vajjon érett-e már a gyermek annyira, hogy saját vallásos meggyőződéssel bírhat. Erről az eljárásról jegyző-

könyvet vesz fel. A gyámhatóság is maga elé idézheti a gyermeket s az áttéréséhez a beleegyezést csak akkor adja meg, ha az áttérni kívánó gyermek az értelmi fejlettség olyan fokát mutatja, hogy saját vallásos meggyőződéssel bírhat.

Ha a gyermek áttérni nem hajlandó, a gyámhatóság természetesen megtagadja a beleegyezést.

Az árvaszék határozata ellen a vármegyei közig, bizottság gyámügyi fellebbviteli küldöttségéhez s onnan a belügyminiszterhez lehet fellebbezni.

Maga az áttérés a gyámhatóság beleegyezése után az 1868: LIII. t. c. 3—8. §§-aiban körülírt módon megy végbe,

6. Ha a közös vallású szülők egyidőben, vagy egymást követően egy bevett vagy elismert új vallásfelekezetbe lépnek be, a gyermekek vallása úgy bírálendő el, mintha vegyesházasság vált volna egy vallásúak házasságává.

Ezek az esetek a tanácsköztársaság bukása után merültek fel sűrűn, amikor az izraelita szülők akár meggyőződésből, akár a visszahatástól való félelemből tömegesen léptek át a keresztény egyházakba. Maguk a szülők és velük együtt a hét éven aluli gyermekeik az 1868: LIII. t. c. 14. §-a értelmében beléphettek keresztény egyházakba, e a jog merev alkalmazása szerint a 7—18. év közötti korban levő gyermekek áttérésére vonatkozó rendelkezések csakis kivételesen, abban a szoroson meghatározott esetben nyerhettek alkalmazást, ha a házasság már annak megkötésekor vegyesházasság volt és *utóbb* az *egyik* házastárs tért át a másik házastársnak a házasságkötés óta *eddig* követett vallására.

Ezzel a merev jogi felfogással szemben ellenérvül felhozható volna, hogy annak érvényesítése esetén a megkeresztelt szülők kényszerítve volnának az elhagyott vallásban nevelni serdülő gyermekeiket, ami a család vallási s erkölcsi egységének rovására lenne. A család vallási egysége érdekében, mely az 1894. évi XXXII. t. c. 4. §-ának is alapvető gondolata volt, nemcsak pedagógiailag, hanem jogilag is indokolt az

a felfogás, hogy az 1894: XXXII. t. c. idézett rendelkezése alkalmazandó erre az esetre is.¹

Ezen jogi megfontolásból kifolyólag az akkori kultuszminiszter 65,281/1920. szám alatt Budapest székesfőváros árvaszékéhez a következő iratot intézte:

„Több közös vallásra áttért szülő a 7. életévüket már betöltött gyermekeik áttérésének megengedését, illetve a szülők közös vallásában leendő neveltetését kérelmezte.

Az ilyen gyermekek valláserkölcsi nevelését biztosítandó, e tárgyban az igazságügyminiszter úrral tárgyalást indítottam meg, melynek folyamán a nevezett miniszter úr azon álláspontjának adott kifejezést, hogy a gyermekek vallásáról, illetve a vallás szabad gyakorlásáról szóló (1894: XXXII. t. c. 3. és 4. §, 1895: XLIII. t. c. 28. § 2. bekezdés) törvénynek e kérdésre vonatkozó rendelkezéseiből, — jóllehet azok csak a vegyesházasságokból és a bevett vagy elismert vallásfelekezeten kívül álló házastársaktól származott gyermekek vallásos nevelésére vonatkoznak — megállapíthatónak mutatkozik a törvényhozónak az az akarata, hogy a család vallásegysége érdekében még a gyermek megkezdett vallásos nevelésének megzavarásával is előmozdítani kívánta azt a célt, hogy a szülő vallásváltoztatása után is természetes jogának és új felekezete irányában fennálló vallási kötelességének megfelelően saját új vallásában nevelhesse gyermekeit.

Az igazságügyminiszter úr nézete szerint ezt az alapelvet, melyet a törvény ugyan csupán az érintett szűkebb körben juttatott kifejezésre, ki kell terjeszteni a gyermekek vallásos nevelésének kérdésére azokban a vonatkozásokban is, amelyekben ez a törvény által kifejezetten szabályozva nincsen, tehát nevezetesen arra az esetre is, ha egyvállason lévő mindkét szülő egy új közös vallásra tér át. A nevezett miniszter úr véleménye szerint ennek az alapelvnek annál is inkább állania kell a törvényben nem szabályozott érintett esetben is, mert az a szülőknek a gyermekek vallásos nevelésére vonatkozó azt a természetes jogát, hogy gyermekeit saját vallásában nevelhesse, vala-

¹ Ezt a jogi felfogást indokoltnak tartja dr. Szász Béla v. igazságügyi államtitkár is, „Egyházjogi kérdések a gyermekek vallásos nevelése köréből” c. művében, (Kecskemét, 1929. 31. 1.)

mint új vallásfelekezetével szemben ugyanilyen irányban fennálló vallási köteletségét is emeli érvényre s továbbá, mert ha a szóbanlevő elv csak a törvény szószerinti értelme által megszabott esetre alkalmaztatnék, ebből a törvény alkalmazásában indokolhatatlan visszasságok állának elő s bizonyos tekintetben ellenkeznék az az 1868. évi LIII. t. c. 8. §-ának azzal a rendelkezésével is, mely szerint az áttérte az elhagyott egyház elvei semmiben sem lehetnek kötelezők.

Az igazságügyminiszter úrnak jelzett álláspontját egész terjedelmében magamévá téve, a vonatkozó s hozám beadott kérvényeket megfelelő elintézés végett azzal küldöm meg Címednek, hogy addig is, amíg ezen kérelmek Cím részéről elintézészt nyernek, nem teszek észrevételt az ellen, hogy a szóbanforgó gyermekek a szülők új vallásában nyerjenek hitoktatást.”

A fenti intézvényt általános rendelet nem követte ugyan, de ezen az alapon olyan joggyakorlat fejlődött, ki, mely a közös vallású szülők áttérése esetén a 7—18. éves gyermekeik vallásváltoztatását, illetve legalább hitoktatását a szülők közös új vallásában lehetővé tette.

Ezt a helyes jogi álláspontot magáévá tette a belügyminiszter is, aki 1931. évi augusztus hó 29-én egy konkrét esetben ugyaníly módon határozott:

A belügyminiszter határozata szószerint így szól:

„Szám: 205,748/1931. X. Tárgy: D. P. és D. M. válásváltoztatása. Válaszirat száma: 402/1930. Melléklet: — drb. A sz. kir. város közigazgatási Bizottságának Székesfehérvár. D. P. és B. K. izr. vallású házastársaknak 1919. évi február hó 22-én kötött házasságából 1920. évi március hó 23-án P. nevű, 1922. évi január 22-én pedig M. nevű gyermekük született. A szülők 1930. évi augusztus, illetőleg szeptember hóban áttértek a római katolikus vallásra és ezen az alapon Székesfehérvár sz. kir. város árvaszékétől a gyámhatósági beleegyezés megadását kérték ahhoz, hogy gyermekeiket, akik a 7. életévüket már betöltötték, a szülők közös vallására áttérhessenek. Az árvaszék a 2626/1930. számú elsőfokú véghatározatával az 1894: XXXII. t. c. 4. §-a alapján a gyámhatósági bele-

egyezőt megadta és a közigazgatási bizottság gyámügyi fellebbviteli küldöttsége 370/1930. sz. másodfokú véghatározatával az árvaszék határozatát változatlanul hagyta. A másodfokú véghatározat ellen a székesfehérvári izr. vallásközség elöljárósága felülvizsgálati kérelemmel élt. Véghatározat. A felülvizsgálati kérelmet elutasítom. Megokolás: A gyermekek vallásáról szóló 1894: XXXII. t. c. 4. §-a szerint abban az esetben, ha az egyik házastárs a másik házastárs vallására tér át, úgyhogy a házasság egyvallásúak házasságává válik, a születendő és a 7. életévüket még be nem töltött gyermekek a szülők közös vallását követik s az áttért szülő neméhez tartozó 7. és 18. év között levő gyermekek is áttérhetnek a szülők közös vallására, de csak a gyámhatóság beleegyezésével. A törvény ezen rendelkezésének a törvény előmunkálataiból is megállapítható alapgondolata és célja az, hogy a közös vallású szülők gyermekeit még vallásos nevelésük megzavarása árán is a szülők vallásában lehessen nevelni. Ennek a célnak az elérése azonban a család vallási egysége érdekében nem csupán az esetben szükséges és indokolt, ha a házasságkötéskor vegyesvallású szülők egyike később arra a vallásra tér át, amelyhez a másik házastárs a házasság megkötésekor tartozott, hanem éppen úgy szükséges és indokolt akkor is, ha a különböző bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetekhez tartozó szülők harmadik közös bevett vagy törvényesen elismert vallásra térnek át, vagy ha ugyanezen bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozó szülők más közös bevett vagy törvényesen elismert vallásra térnek át. Habár az 1894: XXXII. t. c. említett rendelkezésének a törvény 1. és 2. §-ával való összefüggéséből meg lehet állapítani, hogy a törvény rendelkezése csupán a házasságkötéskor vegyesvallású szülők házasságának egyvallásúvá válását tartotta szem előtt, mégis az 1894: XXXII. t. c. 4. §-ának rendelkezéseit a joghasonlatosság elve alapján alkalmazandónak találtam a fentemlített két esetre is. Annak következtében ugyanis, hogy az 1868: LIII. t. c. 14. §-a értelmében a 7. éven aluli gyermekek nemük szerint minden esetben követik a más vallásra áttért szülőt, teljesen indokolatlan visszasságok állának elő, ha az 1894: XXXII. t. c. 4. §-ának 3. bekezdésében a 7. éven felüli, de 18. éven aluli gyermekekre vonatkozólag foglalt rendelkezés, ellentétben a törvény által alapul elfogadott azzal az elvvel, hogy a közös vallású szülők gyer-

mekeit a szülők vallásában kell nevelni, nem alkalmaztatnék az említett két esetre is, amelyben pedig éppen olyan indokolt, hogy megadassék a lehetőség a család vallási egységének helyreállítására, illetőleg létrehozására, mint akkor, ha a házasságkötéskor vegyesvallású szülők házassága válik egyvallásúvá. Minthogy e szerint nem forog fenn olyan ok, melynél fogva az alsófokú véghatározatokat az 1929: XXX. t. c. 50. §-a alapján megsemmisíthetném: a felülvizsgálati kérelmet el kellett utasítanom. Megjegyzem, hogy a fentközölt okoknál fogva a 7, és 18. év között levő gyermekek vallásváltoztatásába a gyámhatóság ugyan beleegyezhetik abban az esetben is, ha a gyermekek a házasságkötéskor vegyesvallású szülők harmadik közös vallására, vagy a házasságkötéskor közös vallású szülők újabb közös vallására kívánnak áttérni, ez az álláspont nem jelenti vallásügyi törvényeink hasonlóan sarkalatos másik elvének, nevezetesen annak az elvnek a sérelmét, hogy a gyermek megkezdett vallásos nevelése a 7. életév betöltése után lehetőleg ne zavartassék; mert a gyámhatóságnak minden ilyen esetben módjában áll, sőt kötelessége is behatóan mérlegelni az eset körülményeit s a beleegyezést meg kell tagadni azokban az esetekben, amelyekben a vallásváltoztatás a gyermek lelkiületére, vallás erkölcsi felfogására káros hatással lehetne. Az adott esetben ez a veszély nem forog fenn, sőt éppen az eset körülményei teszik indokolttá fentebb kifejtett elvi álláspont alkalmazását. A tárgyalási iratokat határozatom másolatával együtt közvetlenül az árvaszéknek küldtem meg. Budapest, 1931. évi augusztus hó 29-én. Kereszt-Fischer s. k.”

7. Ha a megegyezést nem kötő vegyesvallású szülők egyidőben, vagy egymást követően új, harmadik bevett vagy elismert vallásfelekezetre térnek át, gyermekeik vallása analógia alapján a 6. pont alatt ismertetett módon bírálendő el. A vallás- és közoktatásügyi miniszter egy konkrét esetben az igazságügyminiszter véleményének meghallgatása után a székesfővárosi árvaszékhez 1932. évi január 20-án, 250—/410—1931. szám alatt a következő/szövegű rendeletet intézte:

„Törvényesen bevett keresztény vallásfelekezetek viszonzosságáról szóló 1868: LIII. t. c. 2. §-a szerint álta-

lában, valamely vallásról egy másik vallásra az térhet át, aki 18. életévét már betöltötte. A gyermekek vallásáról szóló 1894: XXXII. t. c. azonban lehetővé teszi azt, hogy egyes esetekben a 18. életévüket még be nem töltött egyének is megváltoztathassák vallásukat. A törvény 4. §-a szerint ugyanis abban az esetben, ha egyik házastárs a másik házastárs vallására tér át, úgyhogy a házasság egyvallásúak házasságává válik, a születendő és a 7. életévüket még be nem töltött gyermekek a szülők közös vallását követik, az áttért szülő neméhez tartozó 7. és 18. év között levő gyermekek pedig áttérhetnek a szülők közös vallására, de csak a gyámhatóság beleegyezésével.

Ennek a törvényi rendelkezésnek a törvény előmunkálataiból is megállapítható alapgondolata és célja az, hogy az egyvallású szülők gyermekeit még vallásos nevelésük megzavarása árán is a szülők közös vallásában lehessen nevelni.

A most említett cél elérése azonban nem csupán abban az esetben szükséges és indokolt a család vallási egysége érdekében, ha a házasságkötéskor vegyesvallású szülők egyike a másiknak a házasságkötéskori vallására tér át, hanem éppen úgy szükséges és indokolt akkor is, ha a különböző bevett vagy elismert vallásfelekezetekhez tartozó szülők harmadik közös bevett vagy törvényesen elismert vallásra térnek át vagy ha ugyanegy bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozó szülők más közös bevett vagy törvényesen elismert vallásra térnek át.

Habár az előrebocsátott törvényi rendelkezésnek a törvény 2. §-ával és 1. §-ával való összefüggésére s a törvényhozási előmunkálatokra figyelemmel megállapítható az is, hogy a szóbanlévő törvényi rendelkezés csupán a házasságkötéskor vegyesvallású szülők házasságának egyvallásúvá válását tartotta szem előtt, — különös figyelemmel arra, hogy az 1868: LIII. t. c. 14. §-a értelmében 7. évét még be nem töltött gyermekek nemük szerint minden esetben követik a más vallásra áttért szülőt, teljesen indokolatlan visszasságok állának elő, ha az 1894. évi XXXII. t. c. 4. §-ának 3. bekezdésében a hetedik életévüket meghaladott, de 18. évüket még el nem ért gyermekekre vonatkozóan foglalta rendelkezés — ellentétben a törvény által alapul elfogadott azzal az elvvel, hogy az egyvallású szülők gyermekeit a szülők közös vallásában

kell nevelni, nem alkalmaztatnék az említett két esetre is, amelyekben pedig éppen olyan indokolt, lehetőséget nyújtani a család vallási egységének helyreállítására, illetőleg létrehozására, mint akkor, ha a házasságkötéskor vegyesvallású szülők házassága válik egyvallásúvá.

Ki kell emelnem, hogy bár a fentiekből folyóan a gyámhatóság abban az esetben is beleegyezhetik a 7—18. életév között levő gyermekek vallásváltoztatásába, ha a gyermekek a házasságkötéskor vegyesvallású szülők harmadik közös vallására, vagy a házasságkötéskor egyvallású szülők újabb közös vallására kívánnak áttérni, — ez az álláspont nem jelenti vallásügyi törvényeink hasonlóan sarkalatos elvének, nevezetesen annak az elvnek a sérelmét, hogy a gyermek megkezdett vallásos nevelése a 7. életév betöltése után lehetőleg ne zavartassák, mert a gyámhatóságnak minden hasonló esetben módjában van, sőt kötelessége behatóan mérlegelni az eset körülményeit és a beleegyezést nyilvánvalóan meg kell tagadni azokban az esetekben, amelyekben a vallásváltoztatás a gyermek lelkiületére, valláserkölcsei felfogására káros hatással lenne.”

8. Felmerülhet az az eset is, megváltoztatható-e a megegyezés, ha a vegyesvallású szülők akár egy időben, akár egymásután egy harmadik közös vallásra térnek át.

E tekintetben teljesen indokolt s elfogadható dr. Szászy Béla¹ volt igazságügyi államtitkár felfogása, mely így szól: „Minthogy az 1894: XXXII. t. c. 3. §-a rendelkezésének a lényege az, hogy különböző vallású felek között a vallási egység helyreálljon s ez akkor is megvalósul, ha a különböző vallású házas-társak akár egy időben, akár egymásután egy harmadik közös vallásra térnek át, a törvény alapgondolatával nem ellenkezik az, hogy a vallási megegyezés megváltoztatását ilyen esetben is megengedjük s e részben nem tehet különbséget, hogy a házas-társak egyidejűleg vagy különböző időben térnek át a harmadik közös vallásra, mert ha a vallási egység az egy időben történő áttéréssel valósul is meg, mind-

¹ Egyházi jogi kérdések a gyermekek vallásos nevelése köréből, Kecskemét, 1929, 26, lap.

egyik esetben megvan az a kellék, hogy a házastárs oly vallásra tér át, mely a másiknak is vallása. Az a felfogás, mely szerint a törvény rendelkezését csak akkor lehetne alkalmazni, ha az egyik házastárs olyan vallásra tér át, amely a másik házastársnak már a házasságkötés idejében is a vallása volt, okszerűen a törvény alapgondolata szempontjából nem igazolható megszorítása lenne a törvény rendelkezésének. A kormányhatóságok azon álláspontjának, hogy a vallásügyi törvényeket a felekezeti béke érdekében a legszigorúbban kell értelmezni és olyan analóg esetekre, amelyekről a törvény kifejezetten nem rendelkezik, kiterjeszteni nem szabad, még ha az eset körülményei vagy egyéb méltánylandó okok ezt logikailag igazolnák is, az a felfogás felelne meg, ha ezt a vitás kérdést olyannak tekintjük, amelyet a törvény kiterjesztő magyarázata irányában általánosságban csak törvény oldhatna meg; a törvény alapgondolatából folyó kedvezőbb magyarázatot azonban egyes méltánylást érdemlő esetekben a gyámhatóságnak a helyes törvényt magyarázat elvei szerint is módjában állhatna érvényre emelni.” Az igazságügyminiszter konkrét esetről kifolyólag ugyanazt az álláspontot foglalta el a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett 7536/1935. sz. átiratában, melynek vonatkozó részét a következőkben közöljük:

„Abban az elvi kérdésben kell állást foglalnom, hogy a házasságkötéskor vegyesvallású szülők az általuk az 1894: XXXII. t. c. 1. §-a értelmében kötött vallási megegyezést a törvény 3. §-a alapján csakis abban az esetben változtathatják meg, ha házasságuk annak folytán válik egyvallásúak házasságává, hogy egyikük a másikuknak a házasságkötéskori vallására tér át, avagy megváltoztathatják a megegyezést abban az esetben is, ha mindketten ugyanarra a harmadik vallásra térnek át. Ebben a kérdésben véleményem a következő: Az 1894: XXXII. t. c. 3. §-ának első bekezdése azt a rendelkezést tartalmazza, hogy a törvény 1. §-a szerint létrejött megegyezés később csakis az esetben változtatható meg, ha különböző vallású felek közül valamelyik fél a másik házastárs vallására

tér át, úgyhogy a házasság egyvallásúak házasságává válik. Bár e rendelkezés szövege ráillik — a tárgyalás alatt állóhoz hasonló — arra az esetre is, ha először csupán az egyik házastárs tér át a harmadik vallásra (mert hiszen ebben az esetben a házasság különböző vallású szülők házassága marad) és a másik házastárs csak utóbb — ha csak néhány nap múlva is — tér át ugyanarra a harmadik vallásra, — mindazonáltal az idézett rendelkezés szövegéből és a törvény 1. §-ával való kapcsolatából kétségtelenül arra lehet következtetni, hogy a törvényhozás csak arra az esetre gondolt, amelyben a szülők vallási egysége annak folytán következik be, hogy az egyik szülő a másikkal házasságkötéskori vallására tér át. A törvény részletes miniszteri indokolásában vagy a bizottsági jelentésekben sincs nyoma annak, mintha a tárgyalás alatt állóhoz hasonló esetek is a törvényhozó szeme előtt lebegtek volna. A szóbanlevő törvényi rendelkezés alapgondolatát és célját vizsgálva azonban a törvény említett rendelkezésének olyan értelmezése mutatkozik helytállónak, hogy ezt a törvényi rendelkezést alkalmazni kell abban az esetben is, ha a szülők — akár egyidőben, akár egymástán — egy harmadik közös vallásra térnek át és házasságuk ennek folytán válik egyvallásúak házasságává. A törvény alapgondolata ugyanis az, hogy a közös vallású szülők — minden kifejezett törvényi rendelkezés nélkül is — a maguk vallásában nevelik gyermekeiket. E részben utalok arra, hogy a törvény előmunkálataiból, főként a közoktatásügyi és az igazságügyi bizottság jelentéséből megállapíthatóan a törvény — a javaslat eredeti szövegétől eltérően — azért szorítkozott csupán a vegyesvallású szülők gyermekei vallási hovatartozásának szabályozására, mert természetes és „állandósult szokásként” fogadta el azt, hogy „az ugyanazon valláson levő szülők gyermekeiket a saját vallásukban nevelik”. A törvénynek azonban nemcsak mintegy kiinduló pontja, de célja is az volt, hogy a közös vallású szülői a jövőben is a maguk közös vallásában neveljék gyermekeiket s éppen ezért „nem látta sem indokát, sem szükségét annak, hogy... a megegyezésnek joga mintegy általánosítva azokra is kitérjesztésék, kik egy és ugyanazon bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartoznak.” (L. a közoktatásügyi bizottság jelentését.) Ugyanennek az alapelvnek az érvényesülését kívánta biztosítani a törvény 3. §-ában foglalt rendelkezés arra az esetre is, ha a házasságkötéskor

vegyesvallású szülők később lesznek közös vallásúakká; a család vallási egysége érdekében erre az eshetőségre is lehetővé tette a törvény azt, hogy a gyermekeket a szülőnek most már közös vallásában neveljék. Annál kevésbé merülhetett fel aggály ilyen értelmű rendelkezés ellen, mert hetedik életévének betöltése előtt a gyermek még nem részesül olyan vallási nevelésben vagy oktatásban, amely a vallások közötti különbséget előtte feltárná, egy bizonyos vallás hittételei és vallásgyakorlata iránt tette volna a lelkét fogékonnyá, tehát szülőinek közös vallására áttérése vallásos nevelését nem zavarja meg. Nyilvánvaló, hogy a törvény említett céljának elérése nem csupán abban az esetben szükséges és indokolt a család vallási egysége érdekében, ha a házasságkötéskor vegyesvallású szülők egyike a másiknak a házasságkötéskori vallására tér át, hanem éppen úgy szükséges és indokolt akkor is, ha a vegyesvallású szülők — akár egyidőben, akár egymást követően — harmadik közös bevett vagy törvényesen elismert vallásra térnek át. Éppen ezért fel sem lehet tételezni, hogy amikor a törvény oly fontosnak tartja az említett alapelvet, hogy annak megőrzését intézményesen biztosítja még arra az eshetőségre is, ha a vegyesvallású szülők közül később az egyik a másik házasságkötéskori vallására tér át, ugyanannak az elvnek az érvényesülését kizárni kívánná a harmadik közös vallásra áttérés eseteiben, vagyis olyan esetekben, amelyekben az elv érvényesülésének ugyanaz az indoka áll fenn, mint a fentebb említett azokban az esetekben, amelyekre a törvényhozó gondolt. Mindezekre figyelemmel álláspontom az, hogy a szülők a törvény 3. §-a alapján abban az esetben is megváltoztathatják vallási megegyezésüket, ha házasságuk annak folytán válik egyvallásúak házasságává, hogy mindketten ugyanarra a harmadik vallásra térnek át. Ez az álláspont — a kifejtettek szerint — a törvény szellemének megfelelő értelmezési következménye, nem jelent tehát eltérést attól az általam is következetesen vallott felfogástól, hogy vallásügyi törvényeinket a felekezeti béke és egyenlőség nagyjelentőségű érdekeinek megóvása céljából szigorúan kell értelmezni. Megjegyzem, hogy Nagyméltóságodnak és a belügyminiszter úrnak lényegében a kifejtettekhez hasonló indokokból eredő állásfoglalásai folytán ma már állandó közigazgatási gyakorlat az, hogy „a 7—18. éves korban levő gyermekek az 1894: XXXII. t. c. 4. §-a alapján a gyámhatóság bele-

egyezésével áttérhetnek a szülők közös vallására abban az esetben is, ha a vegyesvallású szülők harmadik közös bevett vagy törvényesen elismert vallásra vagy ha ugyanazon bevett vagy törvényesen elismert valláshoz tartozó szülők más közös bevett vagy törvényesen elismert vallásra térnek át”. (Belügyi Közlöny XXXVIII. évfolyam, 536, 1.) Nyilvánvaló, hogy ezzel a gyakorlattal is csak az az állásfoglalás van összhangban, amelyet a tárgyalás alatt álló esetben felmerült kérdésre nézve a fentiekben volt szerencsém kifejteni.”

A m. kir. belügyminiszter teljesen magáévá tette az igazságügyminiszter fenti álláspontját. 20,223/1936. szám alatt a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett átiratának vonatkozó része így szól:

„Hivatali elődöm a kiskorú D. P. és M. vallásváltoztatása ügyében hozott 205,748/1931. sz. határozatával Nagyméltóságod hivatali elődének 160—/172—1931. sz. átiratában, valamint az igazságügyminiszter úr hivatali elődjének 20,748/1931. II. I, M. sz. átiratában elfoglalt álláspontjára való tekintettel az 1894: XXXII. t. c. 4. §-ának rendelkezéseit joghasonlatosság elve alapján alkalmazandónak találta a 7—18. éves gyermekek vallásváltoztatásánál abban az esetben is, ha különböző bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetekhez tartozó szülők harmadik közös bevett vagy törvényesen elismert vallásra térnek át, vagy ha az ugyanazon bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetekhez tartozó szülők más közös bevett vagy törvényesen elismert vallásra térnek át. Az említett 205,748/1931. B. M. sz. határozat kiterjeszkedik azokra az okokra, amelyek hivatali elődömet az ebben a határozatban megnyilvánuló álláspont elfoglalására indították.

Ezen álláspont elfoglalása óta a gyámhatóságok gyakorlatában az az elv érvényesül, hogy az említett esetekben nincs elvi akadálya annak, hogy a 7—18. éves gyermekek az ő szüleiket a közös vallásukban követhessék.

Nézetem szerint azok az okok, amelyek a család vallási egységének a megóvása érdekében indokolttá teszik az 1894: XXXII. t. c. 4. §-ának a fentebb megjelölt esetekben való alkalmazását, a mellett is szólnak, hogy a törvény 3. §-ának a szülői megegyezés megváltoztatására

vonatkozó rendelkezései az igazságügyminiszter úr átiratában megjelölt esetben is alkalmazhatók legyenek.

Ennélfogva az igazságügyminiszter úr átiratában közölt okoknál fogva részemről is helytállónak tartom az igazságügyminiszter úrnak azt az álláspontját, hogy a szülők a törvény 3. §-a alapján abban az esetben is megváltoztathatják vallási megegyezésüket, ha házasságuk annak folytán válik egyvallásúak házasságává, hogy mind a ketten ugyanarra a harmadik vallásra tértek át.”

9. Kérdéssé vált az is, vajjon akár megegyezéssel, akár megegyezés nélkül kötött vegyesházasságból származott 7—18. éves gyermekeknél alkalmazható-e az 1894. évi XXXII. t. c. 4. §-ának a gyámhatósági engedéllyel való áttérést megengedő rendelkezése olyan esetekben, amikor a szülő a másik szülőnek halála vagy a házasság felbontása után tér át volt házastársának vallására és a szülők között ilyenmódon utólag áll be a vallás egysége.

E tekintetben ismét helytállónak kell elfogadnunk dr. Szászy Béla¹ jogi álláspontját, mely szerint „annak a felfogásnak, hogy az 1894: XXXII. t. c. 4. §-ában megállapított kivételes rendelkezést legszorosabb értelemben kell magyarázni s ennélfogva azt a törvényben kifejezetten meghatározott eseteken kívül kiterjesztően alkalmazni nem lehet, a kérdés nemleges megoldása felel itt is meg. Az ellenkező megoldás azonban a törvény alapgondolatának jobban felelne meg, különösen az olyan méltánylást érdemlő esetekben, amidőn a gyermekeket már huzamosabb idő óta — bár a törvénytől eltérően — abban a vallásban nevelték, amelyre szülője a gyermeknek neme szerinti meghalt vagy elvált másik szülőjének vallására áttért, vagy amidőn a családi viszonyok a gyermek megkezdett vallásos nevelésének folytatását indokolják, amikor is kívánatos lehet, hogy a hatóság a szülő és az érdekelt egyház ellenzésének hiányában tartózkodjék attól, hogy a gyermek vallásos nevelésének megzavarásával hivatalból beavatkozzék vagy

¹ I. m. 31. l.

megváltoztassa az árvaszéknek a gyermek áttérését megengedő határozatát.” Ezt a felfogást magáévá tette a belügyminiszter is és 135,900/1930. szám alatt kelt határozatában konkrét esetben így döntött. A belügyminiszteri határozat szövege a következő:

„A közig. bizottság gyámügyi fellebbviteli küldöttsége által a kiskorú J. I. vallásváltoztatása ügyében 2460/1929. szám alatt hozott másodfokú véghatározat ellen a kiskorú anyja, özv. J. A.-né, született O. M. sz.-i lakos fellebbezéssel élt.

Véghatározat. A másodfokú véghatározatot megváltoztatom és a vármegyei árvaszék 9401/1929. elsőfokú véghatározatát emelem érvényre.

Megokolás. A vármegyei árvaszéke 9401/1929. számú elsőfokú véghatározatával gyámhatósági beleegyezését adta ahhoz, hogy a néhai J. A. és O. M. szülőkől 1919. évi október 19-én született kiskorú J. I. a református vallásról a római katolikus vallásra térhessen át. Az árvaszék megállapítása szerint ugyanis az anya áttérése folytán most már ugyanazt a törvényesen elismert római katolikus vallást követi, mint ami elhalt férjének a vallása volt s ekként a szülők egyenlő vallásúakká váltak.

Ezt a határozatot a közig. bizottság gyámügyi fellebbviteli küldöttsége fentidézett másodfokú véghatározatával megváltoztatta és a kérdéses vallásváltoztatástól a gyámhatósági beleegyezést megtagadta. A másodfokú gyámhatóság álláspontja szerint az 1894: XXXII, t. c. 4 §-ában megkívánt az a feltétel, hogy a házasság egyvállásúak házasságává válják, az atya elhalálózása folytán többé be nem következhetik, ennél fogva a 10. éves kiskorú vallásváltoztatásához a beleegyezést nem adhatta meg.

A másodfokú véghatározat ellen az anya részéről beadott fellebbezés következtében a másodfokú véghatározat megváltoztatásával az elsőfokú véghatározatot emeltem érvényre.

Igaz ugyan, hogy az atya elhalálózása következtében a házasság megszűnt és így a szülők között fennállott házasság már nem válhatik egyvállásúak házasságává, mégis az árvaszék álláspontja mellett kellett döntenem, mert az 1894: XXXII. t. c. 4. §-ában meghatározott esetben a súlypont azon van, hogy a különböző vallású házastársak egyike utóbb a másik házastárs vallására tér át és

így a szülők vallási egysége, ha utólag is, helyreáll. Az 1894: XXXII. t. c. szellemével merőben ellenkeznek az az állapot, ha a gyermekek a szülők közötti vallásfelekezeti különbségnek megszűnése után is két különböző vallásban neveltetnek.

Ez nem lehet a törvény célja, még arra az esetre sem, amikor a szülők vallási egysége úgy állott elő, hogy a szülők egyike a másik szülő elhalálása után tért át az elhalt szülő vallására,”

10. Különböző szertartású katolikus szülők házasságából származó gyermekek az 1814. évi 23,034 sz. királyi rendelet értelmében nemi különbség nélkül az atya szertartását követik. Mivel a különböző szertartás nem két különböző vallás, hanem egy ugyanazon katolikus vallásnak két ága, a különböző szertartású házasságok gyermekeik vallására nézve egyezséget nem is köthetnek. (B. M. 13,831/1897.)

11. Meg kell még említeni, ami egészen természetesen, hogy mindazok a jogszabályok és jogi elvek, amelyek az 1894: XXXII. t. c.-ben bírják jogi alapjukat, csak azon házasságokra vonatkoznak, amelyek e törvény életbeléptetése, azaz 1895. évi október 1-e után kötöttek.

12. Arra nézve, hogy a szülők vallásváltoztatásával kapcsolatban a gyermek kora miképen számítandó, a joggyakorlatban az a felfogás érvényesül, hogy erre nézve a szülő áttérésének időpontját kell irányadónak tekinteni, nem pedig az anyakönyvi kiigazítási eljárás idejét, úgy, amint az utólagos házassággal bekövetkező törvényesítés folytán beálló vallásváltoztatásnál. A szülők áttérése a gyermek vallására ipso iure kihat, a vallásváltoztatás hatályba lépése a tény anyakönyvi feltüntetésétől független.

B)

A törvénytelen gyermekek vallása és vallásváltoztatása.

1. A törvénytelen együttélésből származó gyermek anyja vallását követi, amennyiben ez a bevett vagy törvényesen elismert valláshoz tartozik. Ha az

anya más bevett vagy törvényesen elismert vallásra tér át, a hét éven aluli gyermek követi anyját az új vallásba. Törvénytelen gyermeknek az tartandó, amelyik házasságon kívül, vagy állam jogilag nem érvényes házasságból született. (1894: XXXII. t. c. 5. §.)

2. A hét éven felüli törvénytelen gyermek nem követheti anyját a vallás változtatásban, mert arra semmiféle törvényes rendelkezés nem ad engedélyt, vallásügyi törvényeink sarkalatos elve pedig az, hogy hét éven felüli gyermek vallásos nevelése meg ne zavartassék. Épp ezért a kultuszminiszter egy konkrét esetben Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék árvaszékéhez 1931. évi április hó 16-án, 160/131—1931. szám alatt a következő leiratot intézte.

„Kiskorú H. S. vallásváltoztatása ügyében multévi szeptember 29-én, 11,640. szám alatt és folyó évi április 8-án, 2061. szám alatt kelt felterjesztéseire való hivatkozással, a bemutatott ügyiratok visszazárása mellett az Árvaszéket a következőkről értesítem.

A gyermekek vallásáról szóló 1894: XXXII. t. c. 5. §-ának 1. bekezdésében foglalt azzal az általános szabállyal szemben, hogy a törvénytelen gyermek anyja vallását követi, amennyiben az a vallás a bevett vagy törvényesen elismert vallások közé tartozik, ugyané törvényszakasz 2. bekezdése csupán azt a kivételes rendelkezést tartalmazza, hogy ha az anya más — bevett vagy törvényesen elismert — vallásra tér át, akkor 7. életévét még be nem töltött törvénytelen gyermeke követi őt új vallásában. Olyan rendelkezést azonban sem az idézett törvénycikk, sem más jogszabály nem tartalmaz, amelynek értelmében a házasságon kívül született 7. és 18. év között levő kiskorú is követhetné gyámhatósági beleegyezéssel anyja vallásváltoztatását, ha ez más bevett vagy törvényesen elismert vallásra tér át.” (Lásd még 670/1933. V. K. M. sz. rendelet.)

3. Ha a természetes atya a fiúgyermeket magáénak ismeri el, vagy a fiúgyermek királyi leirattal törvényesített s az apa a törvényesítést vagy elisme-

rést követő *hat hónapon belül* kifejezte azt az óhaját, hogy a gyermek az atya vallását kövesse, a fiúgyermek, amennyiben hetedik életévét még be nem töltötte, az atya vallását követi, amennyiben az a vallás a bevett vagy elismert vallások közé tartozik. Az atyának ily irányú óhaját az 1894: XXXII. t. c. 1. §-ának második s harmadik bekezdésében foglalt rendelkezése szerint kir. közjegyző, kir. járásbíró, polgármester vagy főszolgabíró előtt írásba kell foglalni. Hét éven felüli gyermekek azonban ilyen atyai kijelentés után sem követhetik az atya vallását. (1894. évi XXXII. t. c. 5. §.)

4. Ha a törvénytelen gyermek anyja, vagy a talált, lelenc gyermek felfogadó ja, bevett vagy -törvényesen elismert vallásfelekezet egyikéhez sem tartozik, a gyermek akkor is köteles a természetes vagy fogadószülő, vagy gyámhatóság által megállapított, bevett vagy elismert vallást követni. (1895: XLIII. t. c. 29. §.) Ha azután a törvénytelen gyermek anyja valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetre tér át, a hét éven aluli gyermek követi őt. (1894: XXXII. t. c. 5. §, második bekezdés.) Az örökbefogadó szülőnek bevett vagy elismert vallásra való áttérése azonban — erre vonatkozó jogszabály nem lévén — a hét éven aluli gyermekek vallására sincs semmi befolyással, amint maga az örökbefogadás sincs semmi kihatással az örökbefogadott gyermek vallására.

C)

Törvényesített gyermekek vallása és vallásváltoztatása.

1. Ha a természetes atya a házasságkötés után hat hónapon belül szabályszerű módon azt a kívánságát fejezi ki, hogy a házasság előtt született fiúgyermek az ő vallását kövesse, a fiúgyermek, ha a törvényesítés után a vallásra vonatkozó atyai kijelentés idején nem töltötte be 7. életévét, az atya vallását követi.

Ha azonban a kérdéses gyermek az atya elismerő

s vallásmegállapítására irányuló kijelentése idején 7. életévét már betöltötte, még gyámhatósági engedéllyel sem változtathatja meg vallását.

Ez a felfogás látszólag ellenkezik az 1868: LIII. t. c. 15. §-ának azon rendelkezésével, mely szerint a házasság előtt született, de az egybekelés által törvényesített gyermekek vallásos nevelés tekintetében a törvényesen születettekkel egyenlő szabály és elbírálás alatt állanak. Minthogy pedig a törvényes gyermekek szülei vallását követik nemük szerint, a fenti törvény jogi rendelkezéséből logikusan az következne, hogy a törvényesített gyermekek is nemük szerint kövessék szülei vallását.

Ámde a gyakorlat másképen fejlődött. Agyakorlat szerint azok a törvénytelen gyermekek, akik természetes atyjuk által történt elismerés s a vallás megállapítására alapul szolgáló atyai kijelentés idején 7. életévüket már betöltötték, a törvényesítés dacára sem követhetik atyjukat vallásában. Ennek a gyakorlatnak tételes jogi s elvi alapja van.

Tételes jogi alapját abban véljük megjelölhetni, hogy az 1894: XXXII. t. c. 5. §-a szerint királyi törvényesítés esetén is csak a hét éven aluli fiúgyermek követhetik atyjukat a vallásban.

A követett elvi gyakorlat alapja nézetünk szerint abban találja indokát, hogy vallásügyi törvényeink egyik sarkalatos elve szerint a gyermek vallását és vallásos nevelését hetedik életévének betöltése után lehetőleg nem szabad megzavarni. Ezt a gyakorlatban is követett szabályt tartja szem előtt az Anyakönyvi Utasítás 90. §-ának 1. mondata is, mely szerint: „ha a *hetedik életévét még be nem töltött törvénytelen gyermek* anyja és természetes atyja egymással utólag házasságra lépnek és az utólagos házasság által történt törvényesítés a 96. § értelmében az anyakönyvben feljegyeztetik s a gyermek vallása az utólagos házasság által történt törvényesítés következtében megváltozik (1868: LIII. t. c. 15. §), ezt a körülményt a születési anyakönyvbe a törvé-

nyesítés felől tett bejegyzésben szintén meg kell említeni.” Az Anyakönyvi Utasítás is csak a hét éven aluli törvényesített gyermek vallásváltoztatásáról szól.

Ennek a gyakorlatnak egyetlen remediuma az lehetne, hogy a természetes atya már a házasság megkötése előtt, a fiúgyermek születése idején nyilvánítsa azt az óhaját, hogy a fiúgyermek az ő vallását kövesse s ez a vallás jegyeztessék fel a születési anyakönyvbe. (1894: XXXII. t. c. 5. §.)

2. Ha a természetes szülők a házasság megkötése előtt szabályszerűen megegyeznek születendő gyermekeik vallására nézve, ez a megegyezés a házasság előtt született, de a törvényesítés időpontjában még hetedik életévüket meg nem haladó gyermekekre is kihat. A hetedik évüket már meghaladó törvényesített gyermekek azonban vallásukat a megegyezés következtében sem változtathatják meg. Az indokok azonosak az 1. pont alatt kifejtettekkel.

Újabb indok az 1894: XXXII. t. c. szelleméből vonható le. E törvény 1. §-ában foglalt azon rendelkezések, mely szerint a gyermekek vallására vonatkozó megegyezésnek a házasság előtt kell történnie, az a helyes értelme, hogy ez a megegyezés csupán a születendő s nem a már megszületett gyermekekre vonatkozik. Továbbá a törvényes házasságban született hét éven felüli gyermekek csak a szülők közös vallásra térése, vagyis az eredeti vegyesházasságnak egyvallásúak házasságává való válása esetén térhetnek át a törvényben külön megállapított feltételek és alakszerűségek mellett a szülők közös vallására. A törvényesített gyermek nem lehet a törvényesen született gyermekkel szemben kedvezményezettebb jogi helyzetben azáltal, hogy annak vallása megváltozzék pusztán a születése után kötött szülői megegyezés alapján a nélkül, hogy a szülők közös vallásra térnének át.

A kultuszminiszter 1931. évi május 30-án az igazságügyminiszterrel egyetértőleg 160—/133—1931. számú átiratban közölte erre vonatkozó álláspontját a

belügyminiszterrel. Az átirat szószerinti szövege így szól:

„A törvényesített gyermek vallásváltóztatása ügyében 1930. évi október hó 20-án, 55,289/1— 1930/V. sz. a. kelt nagybecsű átiratára válaszolva, van szerencsém a következőkben tisztelettel válaszolni:

Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék alispánjának felterjesztésében felvetett kérdés mindenekelőtt azzal az előzetes kérdéssel függ össze, hogy magának az utólagos házassággal bekövetkezett törvényesítésnek — az 1894: XXXII. t. c. értelmében kötött vallási megegyezés hiányában is — lehet-e és ha igen, mennyiben lehet befolyása a gyermek vallására.

I, Az 1868: LIII. t. c. 15. §-ának az a rendelkezése, hogy a házasság előtt született, de az egybekelés által „törvényesített” gyermekek vallásos nevelés tekintetében a törvényesen született gyermekekkel egyenlő szabály alatt állanak, kétségtelenül azt jelenti, hogy az utólagos házassággal törvényesített gyermekeket vallási hovatartozás szempontjából úgy kell tekinteni, mintha már eredetileg is törvényes származásúak lettek volna. Már a 80,000/1906. B. M. sz. rendeletben foglalt Anyakönyvi Utasítás életbelépése előtt kifejlődött állandó gyakorlat azonban nyilvánvalóan azon az alapon, hogy vallásügyi törvényeink szerint a törvényes gyermekek vallási státusa általában nem változik meg ipso iure a 7 éves kor betöltése után oly tények miatt, amelyek különben a vallási státus változását idéznék elő, — az említett szabályt akként értelmezi, hogy az utólagos házasságkötéssel történt törvényesítés következtében a gyermekek vallása csak abban az esetben változhatik meg, ha a törvényesítési kérelem előterjesztése idejében 7. életévüket még nem töltötték be. Ebből folyóan az utólagos házasságkötéssel történt törvényesítés következtében nem változhatik meg azoknak a gyermekeknek a vallása, akik a törvényesítés feljegyzésére irányuló kérelem előterjesztésének időpontjában 7. életévüket már betöltötték.

II. Nézetem szerint ugyanezeket az elveket megfelelően kell alkalmazni akkor is, ha az utólagos házasságra lépő szülők egymással az 1894: XXXII. t. c. 1. §-ában szabályozott megegyezést kötötték.

Ezzel az állásponttal összhangban áll az Anyakönyvi Közlemények VII- évfolyamának 18. számában és a Belügyi Közlöny 1901. évi kötetének 290. oldalán közzétett 59.845/1901. B. M. sz. belügyminiszteri határozat, valamint az Anyakönyvi Utasítás 90. §-ának második mondata is, amely szerint az utólagos házassággal történt törvényesítésre vonatkozó bejegyzésben „meg kell említeni... azt is, ha esetleg a gyermek vallása azokból változik meg, mert az utólag házasságra lépett szülők a gyermekek vallására nézve az 1894: XXXII. t. c. értelmében megegyeztek.”

Bár ezek szerint — a törvényben megszabott többi feltétel fennállása esetében — az utólagos házasságra lépő szülők is köthetnek gyermekeik vallására nézve oly érvényes megegyezést, amely a házasságkötésük előtt született, de a házasságkötéssel ipso iure törvényesített gyermekeik vallási hovatartozására is kihat, ez nem jelenti azt, mintha az utólagos házasság előtt kötött vallási megegyezés hatálya az utólagos házassággal törvényesített azokra a gyermekekre is kiterjedne, akik 7. életévüket már betöltötték.

Abból a szabályzatból ugyanis, hogy az utólagos házasságkötéssel történt törvényesítés következtében nem változhatik meg azoknak a gyermekeknek a vallása, akik a törvényesítésre irányuló kérelem előterjesztése időpontjában 7. életévüket már betöltötték, kétségtelenül következik az is, hogy az ilyen gyermek vallását vallási megegyezéssel sem lehet megváltoztatni, mert hiszen az a fentebb említett ok, amely az idézett szabályt indokolja, hasonló esetben kötött vallási megegyezés esetében is változatlanul fennáll.”

Több egyházjogász¹ a fenti átiratban említett 59,845/1901. B. M. sz. határozatra hivatkozik, mint bizonyítékra azon álláspont mellett, hogy a gyermekek vallására vonatkozó megegyezés joghatálya a hetedik életévüket már betöltött törvényesített gyermekekre is kiterjed.

¹ Dr. Hanuy Ferenc: A keresztség kiszolgáltatása az egyházjog és a magyar közjog szempontjából. Pécs, 1903., 40 lap.

Ugyancsak helytelenül hivatkozik rá Geisz Antal: Egyházi közigazgatás. Temesvár, 1910., 61 lap.

Az említett 59,845/1901. számú B. M. határozat szószerint így hangzik:

„Felterjesztésére tudatom, hogy a római katolikus vallású F. V.-tól törvénytelen ágyból 1899. évi július hó 3-án született és ez alapon római katolikus vallású F. S. vallására az a körülmény, hogy anyja és izraelita vallású természetes apja között 1900. évi július hó 4-én kötött utóházasságot megelőzőleg a szülők, a születendő gyermekek vallására nézve az 1894: XXXII. t. c. értelmében egy olyan irányú megegyezést kötöttek, hogy gyermekeik valamennyien a római katolikus vallást kövessék, befolyással nincs. Az 1868: LM. t. c. 15. §-a ugyanis azt rendeli, hogy a házasság előtt született, de az egybekelés által törvényesített gyermekek vallásos nevelése tekintetében a törvényesen született gyermekekkel egyenlő szabályok alatt állanak. Minthogy a törvény ezen rendelkezése az 1894: XXXII. t. c. 8. §-a alapján az izraelita vallást követőkre is kiterjesztetett s ennek alapján a jelen esetben a kérdéses házasságból született vagy születendő gyermekek a szülők között kötött megegyezés alapján nemükre való tekintet nélkül valamennyien a római katolikus vallást követik vagy fogják követni, a jelen esetben a házasság előtt született gyermek vallása pedig megegyezik azon vallással, amely vallás az 1868. évi LIII. t. c. elől hivatkozott rendelkezéséhez képest az anyakönyvbe bejegyzendő lenne: mindezeknél fogva a szóbanlevő születési anyakönyvben a kérdésben forgó gyermek vallására vonatkozó és a jelenlegi jogi állapotoknak is megfelelő bejegyzés továbbra is érintetlenül hagyandó.”

E belügyminiszteri intézvénnyel elsősorban az a ^{mc}ajegyzésünk, hogy nem elvi döntés, hanem konkrét határozat. Ebből a konkrét határozatból semmiféle jogi következtetés nem vonható le, legkevésbé az, hogy a házasság előtt kötött megegyezés a házasságkötés előtt született gyermekekre kor nélkül kihat, mert hiszen e konkrét határozatnak alapjául szolgáló eset egy oly 7. éven aluli törvényesített gyermek vallásának megállapítása, akinek a vallása történetesen megegyezik a szülői megegyezésben ki-

kötött vallással, s ezért ennek az intézvénynek nincs jogi jelentősége.

Ez a határozat tehát nem hozható fel ellenérvül előbb kifejtett álláspont ellen.

3. Ha a vegyesvallású szülők közös vallásra térnek át, akár egyik a másik vallására, akár mind a ketten egy közös harmadikra, a házasságuk előtt született, de törvényesített 7. éven felüli gyermekeik a gyámhatóság engedélyével éppúgy követhetik szülőiket az új vallásban, mint a törvényes gyermekek. (1894: XXXII. t. c. 4. § és 1868: LIII. t. c. 15. §.)

Itt az indok abban rejlik, hogy a 7. éven felüli gyermekek vallásváltoztatására a törvény által statuált ezen egyedüli kivétel alól nem vonhatók ki a törvényesített gyermekek sem, mert az már súlyos méltánytalanság lenne.

4. Kérdés merült fel, hogy a különböző szertartású katolikus szülőktől házasságkötés előtt született, de utólagos házasság által törvényesített 7. éven aluli gyermekek vallási szertartásának meghatározására alkalmazható-e a vegyesvallású szülőktől házasságkötés előtt a törvényesített gyermekek vallására vonatkozó az a szabály, hogy a hét éven aluli fiúk követik atyjukat vallásában. Konkrét esetben a kultuszminiszter az egyházi hatósággal egyetértve úgy határozott, hogy az ilyen vegyes szertartású katolikus szülőknek házasság előtt született, de utólagos házasság által törvényesített gyermekei törvényesítésük után is korukra és nemükre való tekintet nélkül az anya vallási szertartását kövessék. Az indokolásban kiemeli, hogy nincs semmiféle olyan törvényes rendelkezés, mely kimondaná, hogy a törvényesítés által a gyermek az anya szertartásáról az atya szertartására tér át. Az Anyakönyvi Utasítás 88. § 3. s 89. § 2. bekezdése pedig éppen támogatja a fenti felfogást, mert e jogszabályok szerint a különböző szertartású katolikus szülőktől született fiúgyermekre nézve az atyát nem illeti meg az a jog, ami a törvénytelen gyermek atyját,

aki a gyermeket magáénak ismeri el és saját vallására kívánja átíratni, általában megilleti.

Ennek a kivételes eljárásnak indoka pedig az, hogy a különböző felekezetű szülők gyermekeire vonatkozó törvényes rendelkezéseket a vegyes szertartásokra kiterjeszteni azért nem lehet, mert ezek nem tekintendők különböző felekezeteknek, hanem egy és ugyanazon egyház szertartások szerinti különböző ágai. (3,036/1935. V. K. M.)

D)

A bevett vagy elismert valláshoz nem tartozó, illetve felekezeten kívül álló szülők gyermekeinek vallása s vallásváltoztatása.

A be nem vett, el nem ismert vallású, vagy felekezeten kívüli szülők gyermekeinek vallását az 1895: XLIII. t. c. 26—30. §§-ai szabályozzák, melyek az 1868: LIII. t. c.-nek érvényben levő és az 1894: XXXII. t. c. intézkedéseit nagyjában kiterjesztik a tisztán felekezetenélküli, vagy vegyesen felekezetenélküli és bevett vallású szülők gyermekeire.

E törvény megengedi a bevett vagy elismert felekezetből való olyan kilépést, melyet más bevett vagy elismert felekezetbe való belépés nem követ, vagyis megengedi a felekezetenélküliséget, de csak a 18 éves kortól kezdve, addig pedig az ilyen szülőktől származó gyermekekre nézve kötelezőleg előírja valamely bevett vagy elismert vallásban való neveltetést.

Az idevonatkozó jogszabályokat röviden a következőkben lehet összegezni.¹

1. Törvényes gyermekek vallása.

Az oly házasság, melyben akár mind a két, akár csak az egyik szülő a bevett vagy törvényesen elismert

¹ Ezek a jogszabályok nemcsak a felekezeten kívül álló, hanem a bevett vagy törvényesen elismert vallások egyikéhez sem tartozó szülők gyermekeinek vallására és vallásváltoztatására is vonatkoznak.

vallások egyikéhez sem tartozik, vegyes vallású házasságnak tekintendő. (1895: XLIII. t. c. 28. § 1. bekezdés.)

a) *Ha mind a két szülő felekezeten kívül áll:*

^{a)} Joguk van a házasság *előtt* gyermekeik vallására nézve *megegyezni*. A megegyezésben valamely bevett vagy elismert vallást kell választaniuk. (1895: XLIII, t. c. 27. § 1. bekezdés.) Ettől a megegyezéstől később eltérésnek csak akkor van helye, ha mind a két fél közösen valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetbe lép és „vegyes”-nek tekintett házasságuk egyvallásúak házasságává válik. Ilyenkor a gyermekek vallását az 1894: XXXII. t. c. 3. és 4. §-a szerint kell megítélni. (1895: XLIII. t. c. 27. § 2. bekezdés.)

^{b)} Ha a felekezetnélküli szülők nem kötöttek szabályszerű megegyezést gyermekeik vallására nézve, mindegyik szülő a házasság megkötése után is külön-külön *állapíthat meg* neme szerinti gyermeke részére valamely bevett vagy elismert vallást. (1895: XLIII. t. c. 27. § 1. és 5. bekezdés.) Ha a szülők ilyen megállapítást tettek és a szülők egyike-másika más bevett vagy elismert vallásfelekezetbe lép, mint amelyet saját nemebeli gyermeke részére már megállapított, az 1868: LIII. t. c. 14. §-a nem terjeszthető ki az ilyen vallásváltoztatásra és így a nemebeli gyermek nem követi szülőjét új vallásában még akkor sem, ha az hét éven alul van. (1895: XLIII. t. c. 28. § 2. bekezdés.) A gyermekek csak akkor követik szülőiket az új vallásban, ha a szülők mind a ketten egy közös bevett vagy elismert vallásra térnek át és ha a megállapítást ugyanolyan alakiságok mellett, mint amelyek a gyermekek vallása iránti megegyezésnél szükségesek, megváltoztatják. (1895: XLIII. t. c. 28. § 2. bekezdés.)

^{c)} Ha a felekezetnélküli szülők a *β)* pont szerinti megállapítást sem létesítettek gyermekeik vallására nézve, akkor a *gyámhatóság* a rokonok meghallgatásával *határoz* a gyermekek által követendő vallás ügyé-

ben. (1895:XLIII. t. c. 27. § 4. bekezdés.)¹ Ilyen esetben is a szülők vallásváltoztatása csak akkor hat ki a gyermekek vallására, ha mind a ketten közösen térnek át egy bevett vagy elismert vallásra. (1895: XLIII. t. c. 28. § 2. bekezdés.) Ebben az esetben a gyermekek vallása az 1894: XXXII. t. c. 3. és 4. §§-ai szerint állapítandó meg.

b) *Ha csak az egyik szülő felekezetnélküli*, a másik valamely bevett vagy elismert valláshoz tartozik, akkor is három eset lehetséges:

^a) A szülők megegyezést kötnek gyermekeik vallására nézve. E megegyezéstől, mely bármely bevett vagy elismert vallásfelekezet javára szólhat (1895: XLIII. t. c. 27. § 1. bekezdés), később csak akkor van helye eltérésnek, ha a felekezetlen szülő hitvestársának vallására tér át, vagy mind a kettő egy harmadik közös vallásfelekezetbe lép, úgyhogy a vegyesházasság egyvallásúak házasságává válik. (1895: XLIII. t. c. 28. § 2. bekezdés s 1894: XXXII. t. c. 3. §.)

^β) Ha ilyen megegyezés nem jön létre, a felekezetnélküli szülő jogosult nemebeli gyermeke vallását megállapítani, de csak a bevett vagy elismert vallások közül, a nem felekezetnélküli szülő nemebeli gyermeke eo ipso követi a szülő bevett vagy elismert vallását. (1895: XLIII. t. c. 27. §.) Ha a nem felekezetlen szülő a házasság után más bevett vagy elismert vallásra tér át, 7 éven aluli nemebeli gyermeke követi őt új vallásában.

^γ) Ha a felekezetnélküli szülő a tanköteles kor elértéig nem választ vallást nemebeli gyermeke részére, akkor ez a gyermek is a nem felekezetlen szülő bevett vagy elismert vallását követi. (1895: XLIII. t. c. 27. § 3. és 5. bekezdés.)

Ha ilyen esetben a nem felekezetlen szülő valamely bevett vagy elismert vallásra tér át, akkor mind-

¹ Ilyen esetben a gyámhatóság eljárását a V. K. M., I. M. és B. M. által kiadott 56/1896. eln. V. K. M. rendelet 22. és 26. szakaszai szabályozzák.

két nembeli gyermek, aki a nem felekezetlen szülő eddigi vallását követte, 7 éven aluli korig követi a szülőt új vallásában.

Ha a felekezetlen szülő tér át oly bevett vagy elismert vallásra, mely nem azonos házastársának vallásával, akkor a hét éven aluli nembeli gyermeke nem követi őt új vallásában, hanem megmarad a részére megállapított valláson, illetve a bevett vagy elismert valláshoz tartozó másik szülő vallásán.

Ha a felekezeten kívül álló szülő a bevett vagy elismert valláson levő hitvestárs vallására tér át, avagy mind a ketten egy közös, új, bevett vagy elismert vallásra térnek, úgyhogy a házasság egyvallásúak házasságává válik, akkor a gyermekek az 1894: XXXII. t. c. 3. §-a értelmében követik szülőiket az új vallásban.

c) Abban az esetben, ha a bevett vagy elismert vallásfelekezethez nem tartozó szülő nem a másik házastársának bevett vagy elismert vallásába lép be, hanem egy más bevett vagy elismert vallásba, vagy pedig ha mindegyik szülő más-más bevett vagy törvényesen elismert vallásba lép be, erre az esetre az 1895: XLIII. t. c. nem állapítván meg külön szabályt, más jogszabály hiányában az 1868: LIII. t. c. 14. §-át kell irányadónak tekintenünk, mely szerint a 7. évet még be nem töltött gyermekek nemük szerint követik a belépettet a bevett vagy elismert vallásba, ha pedig a szülő nem ilyen vallásba lépett be — mivel a gyermeket az 1895: XLIII. t. c. 26. és 27. §§-ai szerint mindenesetre valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásban okvetlenül nevelni kell, — a gyermeknek az lesz a vallása, melyet a jogosult szülő, illetve a gyámhatóság már előbb jogszerűen megállapított.¹

d) Ha felekezeten kívül álló szülők gyermekének a vallását sem a szülők, sem a gyámhatóság meg nem állapították, a felekezeti anyakönyvvezetőnek nincs jogában a gyermek vallását megállapítani s bejegyezni. Ha ilyen gyermek vallása 18 éves életkoráig nem

¹ L. Szász Béla i. m. 31., 32. 1.

állapított meg s az illető valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetet akar választani a belépésre, annak feltételeire és alakszerűségeire az 1895: XLIII. t. c. 22. §-a és az 56/1896. V. K. M. eln. sz. rendelet 8. §-a irányadó. Az igazságügyminiszter konkrét esetben a következő átiratban fejtette ki véleményét:

„Az olyan gyermek vallási hovatartozását, akinek szülei nem tartoznak a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem és házasságuk megkötése előtt érvényes megegyezést nem kötöttek, az 1895: XLIII. t. c. 27. §-a értelmében a gyermek nemebeli szülője, esetleg helyette a gyámhatóság jogosult meghatározni. Nincs más törvényes alap annak eldöntésére, hogy az ily gyermek melyik bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozik. Ha azonban az, akinek vallási hovatartozását gyermekkorában az említett törvényszakasz utolsó bekezdése és az 56/1896. V. M. eln. sz. rendelet 24—26. §§-aiban foglalt rendelkezések ellenére meg nem állapították, élete 18. évének betöltésével már elérte vallási önjogúságát, nemcsak arról nem lehet szó, hogy vallási hovatartozását szülőjének akaratnyilvánítása határozza meg, hanem annak megállapítására nyilvánvalóan nincs hatásköre a gyámhatóságnak sem.

Nézetem szerint nem lehetséges az sem, hogy maga a meg nem állapított vallású egyén pusztá bejelentéssel megállapíthassa saját vallási hovatartozását, de anyakönyvi jogszabályaink sem adnak módot ez alapon a vallás utólagos feljegyzésére.

Az ekként előállott helyzet, nézetem szerint, nem különbözik annak a helyzetétől, aki kilépése következtében felekezetről kivált. Az ily helyzetben levőt ugyanis szintén nem lehet sem az egyik, sem a másik bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozónak tekinteni, viszont egyaránt szabadságában áll bármelyik vallásfelekezetbe belépni.

A helyzet azonosságából következik, nézetem szerint az is, hogy az esetleges belépés feltételeire és alakszerűségeire szintén az 1895: XLIII. t. c. 23. §-a és az 56/1896. V. M. eln. sz. rendelet 8. §-a irányadó.

Mínt hogy pedig M. L. nem jelentette be belépési szándékát az említett rendelet 8. §-ának megfelelően az erre illetékes közigazgatási hatóságnál, belépését az említett rendelet 5. §-ának második bekezdése értelmében

érvényesnek tekinteni és figyelembe venni nem lehet. Ennélfogva az a véleményem, hogy M. L. vallását születési anyakönyvébe a r.-i. ref. lelkipásztor bizonyítványa alapján nem lehet bejegyezni, hanem, ha azt óhajtja, hogy őt református vallásúnak lehessen tekinteni és vallását születési anyakönyvébe is bejegyezzék, szabályszerűen be kell lépnie a református vallásfelekezetbe és belépését az Anyakönyvi Utasítás 56. §-ának helyébe lépett 38,800/1933. B. M. sz. rendelet 3. §-ának harmadik bekezdésében megszabott módon igazolnia kell.” (Az igazságügyminiszternek 28,402/1936. sz. a. V. K. M.-hez és a B. M.-hez intézett átirata.)

2. Törvénytelen gyermek vallása.

Ha a törvénytelen gyermek anyja felekezetenküli, akkor az ilyen anya jogosult gyermeke részére valamely bevett vagy elismert vallást választani. Ha ezt a gyermek tanköteles korának bekövetkezéséig nem teszi, a gyámhatóság határoz a rokonok meghallgatásával. (1895: XLIII. t. c. 29. § és 27. § 2. és 4. bekezdés.)

Ha az ilyen anya később belép egy bevett vagy elismert vallásba, gyermeke sohasem követi őt vallásban, hanem megmarad azon a valláson, melyet anyja vagy a gyámhatóság állapított meg részére.

3. Törvényesített gyermekek vallása.

a) Ha bevett vagy elismert vallásfelekezethez nem tartozó nő házasságot köt, házasságon kívül született egy vagy több gyermekének atyjával, aki bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozik: e házasságkötés joghatálya a gyermekek vallása tekintetében a következő:

^{a)} Ha a gyermek *fiú* és a szülők utólagos házassága által történt törvényesítés anyakönyvi feljegyzése iránti kérelem előterjesztésének időpontjában hetedik életévét még be nem töltötte, a fiúgyermek atyja vallását követi.

^{β)} Ha a gyermek *leány* és a fent megjelölt időpontban hetedik életévét még be nem töltötte: vallására az ugyanilyen felekezeti viszonyok között élő

szülők törvényes leánygyermekének vallására nézve fennálló jogszabályok irányadók, vagyis követi azt a vallást, melyet az anya vagy gyámhatóság részére választott.

”) A házasság előtt született többi — tehát az említett időpontban *hetedik életévüket már betöltött* — gyermek vallását a szülők utólagos házassága által történt törvényesítés ténye nem érinti, (1868: LIII. t. c. 15. §, 1895: XLIII. t. c. 30. §, 80,000/1906. B. M. sz. rendelet 90. §, 99,156/1914. B. M. sz. rendelet, 1895: XLIII. t. c. 27. §, 56/1896. V. M. eln. sz. rendelet 21. és 23—26. §§-ok.)

b) Ha bevett vagy elismert vallásfelekezethez tartozó nő házasságot köt házasságon kívül született egy vagy több gyermekének atyjával s az atya nem tartozik a bevett vagy elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem, az atya megállapíthatja, hogy a szülők utólagos házasságkötése által törvényesített azok a fiúgyermek, akik a törvényesítés anyakönyvi feljegyzése iránti kérelem előterjesztésének időpontjában hetedik életévüket még nem töltötték be, melyik bevett vagy törvényesen elismert vallást kövessék. Ha az atya nem állapítja meg ezek vallását, azok vallási hovatartozása érintetlenül marad. Nem érinti a szülők utólagos házassága által történt törvényesítés ténye a házasság előtt született többi hetedik életévüket már betöltött gyermek vallását sem. (1868: LIII. t. c. 15. §, 1895 s XLIII. t. c. 30. §, 80,000/1906. B. M. sz. rendelet 90. §, 99,156/1914. B. M. sz. rendelet, 1896: XLIII. t. c. 27. § második és harmadik bekezdés.)

c) Ha az egymással utólagos házasságra lépő szülők egyike sem tartozik a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek valamelyikéhez, az atya minden esetben megállapíthatja, hogy melyik bevett vagy elismert vallást kövessék azok a fiúgyermek, az anya pedig, amennyiben ez még meg nem állapítatott, megállapíthatja, hogy melyik bevett vagy elismert vallást kövessék azok a leánygyermek, akik a törvényesítésük anyakönyvi feljegyzése iránti kére-

lem időpontjában hetedik életévüket még nem töltötték be. Ha az atya, illetve anya nem határoz és a szóbanlevő gyermek vallását az említett időpontig még nem állapították meg, azt az ugyanilyen felekezeti viszonyok között élő szülők törvényes gyermekeire irányadó jogszabályok szerint kell megállapítani. A házasság előtt született többi gyermek vallását az utólagos házasságkötés által történt törvényesítés ténye nem érinti. (1868: LIII. t. c. 15. §, 1895 .-XLIII. t. c. 30. §, 80,000/1906. B. M. sz. rendelet 90. §, 99,156/1914. B. M. sz. rendelet, 1895: XLIII. t. c. 27. § második és negyedik bekezdés, 56/1896. V. M. eln. sz. rendelet 22. és 24—26. §§-ok.)

d) Ha mindkét házasuló, vagy azok egyike kívül áll a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezeten és megegyezést kötnek egymással arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien az általuk megjelölt bevett vagy törvényesen elismert vallást kövessék, illetőleg abban neveltessenek, ez a megegyezésük kihat a házasság megkötése előtt született mindazoknak a gyermekeiknek a vallására is, akik az utólagos házasság által történt törvényesítésük anyakönyvi feljegyzése iránti kérelem előterjesztésének időpontjában hetedik életévüket még nem töltötték be. (1868: LIII. t. c. 15. §, 1895: XLIII. t. c. 27. és 30. §, 80,000/1906. B. M. sz. rendelet 90. §, 99,156/1914. B. M. sz. rendelet, 56/1896. V. M. eln. sz. rendelet 20. §.)

e) Bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez nem tartozó anyának kegyelemből törvényesített vagy az atya által elismert olyan fiúgyermeke, aki hetedik életévét még nem töltötte be, az atyának a törvényesítést vagy az elismerést követő hat hónap alatt kijelentett kívánságára az atyának vallását követi, amennyiben ez a vallás a bevettek vagy a törvényesen elismertek közé tartozik. A kijelentésre és annak anyakönyvi nyilvántartására az 1894: XXXII. t. c. 1. §-ának második és harmadik bekezdésében foglalt rendelkezések megfelelően alkalmazandók. (1894: XXXII. t. c. 5. §, 1895: XLIII. t. c. 26. §, 80,000/1906. B. M. sz. rendelet 89. §-a.)

E)

Lelencek vallása.

1. Talált és oly gyermekek, akiknek szülői ismeretlenek, általában annak vallására jegyzendők be, aki őket befogadta.

2. Az olyan lelencek, akiket jóttevők nem fogadtak fel, s általában oly ismeretlen származású gyermekek, akik valamely vallásfelekezet által fenntartott intézetben neveltetnek, azon vallásfelekezet vallásában nevelendők, amely az intézetet fenntartja. Ha az intézet, melyben az ilyen lelenc neveltetik, nem vallásfelekezeti jellegű, a gyermek abban a vallásban nevelendő, mely vallás a gyermek feltalálása helyén többségben van. (1868. LIII. 1 c. 18. §-a s 1895: XLIII. t. c. 29. §-a.)

3. Ha az, aki lelencet vagy ismeretlen szülőktől származó gyermeket felfogadott, a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozik, az általa felfogadott gyermek azt a bevett vagy elismert vallást követi, amelyet a felfogadó megállapít. Ha a felfogadó a gyermek vallása felől nem határoz, azt helyette a gyámhatóság állapítja meg. (1895: XLIII. t. c. 29. §, 56/1896. V. M. eln. sz. rendelet 23—26. §§-ok.)

F)

Külföldi állampolgár gyermekének vallása s vallásváltoztatása.

1. Arra nézve, hogy külföldi állampolgárok házaságából származó gyermekek Magyarországon milyen vallásban nevelendők, a magyar jog álláspontja az, hogy a magyar iskolai törvények szerint a külföldiekre nézve is kötelező ugyan a hitoktatásban való részvétel, arra nézve azonban, hogy milyen vallásban kell nevelni a gyermeket, az illetékes külföldi hatóság megállapítása az irányadó s a külföldi állampolgár gyermeké-

nek vallása a magyar állami anyakönyvbe épp ezért be sem jegyezhető.

Azt a kérdést is, hogy külföldi állampolgár szülők vallásváltoztatása milyen jogi hatállyal van a gyermekek vallására s vallásos neveltetésére, a külföldi jog szabályai szerint kell megítélni.

2. Ha tehát a szülők oly külföldi állam polgárai, mely az egyháztól el van választva, amely polgárainak vallási ügyét magánügynek tekinti, melybe be nem avatkozik (pl. Franciaország, Szovjetország), a tőlük származó gyermekek vallását és vallásos nevelését a természetjog szabályozza, v. í. a szülők választják meg gyermekeik vallását (bármely vallást). A gyermek vallása állami születési anyakönyvébe be nem jegyezhető, de a szülők által választott vallásban való iskolai oktatása ellen észrevétel nem tehető, amennyiben ez a bevett vagy elismert vallások közé tartozik.

3. Ha a férfi külföldi állampolgár, megegyezést köthet ugyan házassága előtt a születendő gyermekek vallására vonatkozólag, de ez a megegyezés nem jegyezhető be az állami anyakönyvbe. (B. M. 34,905/1901. sz.)

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a magyar jog ilyen megegyezést nem tart érvényesnek, csakhogy az ilyen megegyezést a férfi hazájának törvényei szerint kell megítélni.

Ha időközben a gyermek születése idején a férfi s ennek következtében a nő is a magyar állampolgárságot megszerezték, s így a gyermek is mint magyar állampolgár született, a gyermek vallása már a magyar jog szerint bírálendő el. Ez áll akkor is, ha a szülők a házasság előtt megegyezést kötöttek. Ha ez a megegyezés a magyar jog szabályainak anyagilag és alakilag is megfelel, úgy a megegyezés érvényességét nem lehet kétségbevonni a miatt, hogy a megegyezés időpontjában a szülők külföldi állampolgárok voltak, még akkor sem, ha a megegyezés a férfi hazájának joga szerint érvénytelen lett volna. A meg-

egyezés u. i. nem a szülők, hanem a gyermek személyi állapotára vonatkozik.

Példa erre az esetre. K. G. J. róm. kat. vallású külföldi férfi Cs. K. református magyar nővel házassága előtt megegyezést kötött, hogy mindkét nembeli gyermekei református vallásban neveltessenek. Az állami anyakönyvvezető a megegyezést a házasultak anyakönyvébe bejegyezte. Az apa időközben megszerezte a magyar állampolgárságot. Ezután született fiúgyermek, már mint magyar állampolgár. A fiúgyermek vallását is bejegyezte az állami anyakönyvvezető a születési anyakönyvbe. Az intézkedés ellen fellebbezés adatván be, a polgármester mindkét bejegyzést törölte. Ebben a konkrét ügyben az igazságügyminiszter 20,910/1931. szám alatt a következőkben fejtette ki jogi álláspontját:

„Az iratok tartalmából kétségtől megállapítható, hogy K. G. J. abban az időben, amikor mostani feleségével Cs. K.-nal a házasságukból születendő gyermekeik vallására vonatkozóan megegyezést kötött, még külföldi állampolgár volt. Ennélfogva a 34,905/1901. B. M. szám alatt kelt elvi jelentőségű határozat (Anyakönyvi Közlemények VII. évfolyam, 12. szám) szerint és az annak alapján állandóan követett gyakorlat értelmében — a szóbanlevő megegyezést a szülők házassági anyakönyvébe nem lett volna szabad bejegyezni. A megegyezés anyakönyvi feljegyzésének a házassági anyakönyvből való törlése tehát helyénvaló volt.

Megjegyzem azonban, hogy az elrendelt törlésnek az anyakönyvbe is bejegyzett az a megokolása, hogy „külföldi állampolgár vallásmegegyezést nem köthet”, — téves. Elvileg ugyanis nincs akadálya annak, hogy külföldi állampolgárok gyermekeik vallására nézve Magyarországon megegyezésre lépjenek; csak hogy azt a kérdést, vajjon az ily megegyezés alakilag és anyagilag érvényes-e, nem a magyar törvény szerint, hanem az illető külföldi törvények szerint kell megítélni, minthogy a vallási hovatartozás a személyállapot (státus) kérdése és ennélfogva az érdekelt személy hazájának törvényeihez (lex patriae) igazodik, sőt ebben a kérdésben való döntés is a külföldi hatóságok kizárólagos hatáskörébe tarto-

zik. Ez az oka annak, hogy anyakönyvi jogunk szabályai következetesen elzárkóznak úgy a külföldi állampolgárok részéről kötött vallásmegegyezéseknek, mint a külföldi állampolgárgyermekek vallásának anyakönyvi kitüntetése elől. Ebből azonban nem következik az, hogy külföldi állampolgárok részéről Magyarországon kötött ily vallási megegyezések a magyar jog szempontjából érvényteleneknek volnának tekinthetők, vagy hogy a magyar jog megtagadná a külföldiektől az ily megegyezések kötésére való képességet, — hanem csak az következik, hogy az ily megegyezések érvényessége az illető külföldi törvényekhez igazodik s azokat a magyar állami anyakönyvbe bejegyezni nem szabad. Ez a helyes értelme a fentebb említett, az Anyakönyvi Közleményekben is közzétett 34,905/1901. B. M. számú elvi jelentőségű határozatnak, amely szerint: „külföldiek... a gyermekek vallására nézve az 1894: XXXII. t. c. alapján érvényes és a magyar állami anyakönyvbe bejegyezhető egyezsége nem léphetnek”.

„Más kérdés az, hogy vajjon a gyermek vallására vonatkozó bejegyzésnek, illetőleg az ennek alapjául szolgáló megegyezésnek a gyermek születési anyakönyvéből való törlése is szabályszerű volt-e?

Mint már fentebb érintettem, a nemzetközi magánjognak általánosan elismert elvei szerint a vallási hovatartozás a személyállapothoz fűződő oly jogviszony, amelyet mindenkinek hazai joga szabályoz. Nem kétséges, hogy kiskorú K. G. Z. már születése időpontjában magyar állampolgár volt; így tehát abban a kérdésben, hogy melyik vallás az ő törvény szerinti vallása, a magyar jogot kell alkalmazni. Ez áll arra az esetre is, ha a szülők házasságkötésük előtt megegyezésben kívánták gyermekük vallását meghatározni. Ha ez a megegyezés anyagiilag és alakilag a magyar jog szabályainak megfelel, úgy a megegyezés érvényességét nem lehet kétségbe vonni a miatt, hogy a megegyezés időpontjában a szülők még külföldi állampolgárok voltak, éspedig nézetem szerint még akkor sem, ha a megegyezés a szülők korábbi hazájának joga szerint esetleg érvénytelen lett volna. A megegyezés ugyanis nem a megegyezésre lépő szülők, hanem a születendő gyermek személyi állapotára vonatkozik s csak a gyermek személyi állapotára van jogi hatása; ha tehát a gyermek már magyar állampolgárnak született, vallási hovatartozására kizárólag a magyar törvény lehet

csak irányadó, ideértve a gyermek vallása felől a szülők részéről korábban kötött megegyezés érvényességének kérdését is.

Minthogy pedig K. G. J. és Cs. K. között házasságkötésük előtt, 1927. évi december hó 2-án a polgármester előtt kötött megegyezés az 1894: XXXII. t. c. szabályainak úgy anyagilag, mint alakilag megfelel, nézetem szerint kk. K. G. Z. vallása a megegyezés értelmében kétségtől a református vallás s így születési anyakönyvébe is ezt a református vallást kell bejegyezni. Minthogy pedig ennek a bejegyzésnek az alapja a szülők megegyezése. ezért a gyermek születési anyakönyvébe ezt a megegyezést is fel kell jegyezni, — még akkor is, ha a szülők házassági anyakönyvében a megegyezést az akkor fennállott jogi helyzetnek megfelelően nem is lehetett feltüntetni,

A kifejtettek alapján helytelennek tartom az 1931. évi március 2-án, 2644/1931, szám alatt kelt azt a polgármesteri határozatot, amely a gyermek vallására s a vallás megállapításának alapjául szolgáló megegyezésre vonatkozó bejegyzést a gyermek születési anyakönyvéből is törölni rendelte.”

4. Kérdés merült fel, hogy a megszállt területeken, idegen államhatalom által kinevezett tisztviselők előtt a gyermekek vallására vonatkozóan kötött megegyezések érvényesek-e?

Az igazságügyminiszter egy konkrét esetből kifolyólag a következő álláspontot foglalta el:

„Az 1894: XXXII. t. c, 1. §-ában szabályozott megegyezés a törvény és a törvény alapján kibocsátott 1674/1895. V. K. M. sz. rendelet szerint szigorúan alakszerű ügylet, mely csak akkor érvényes, ha a törvényben meghatározott hatósági vagy közhitelességű személyek előtt és a megállapított alakszerűségek megtartásával jön létre. Azt a megegyezést, mely nem a törvényben említett hatósági vagy közhiteles személy előtt jött létre, nem lehet érvényesnek tekinteni. Helyesnek látom az alsófokú hatóságnak azt a véleményét, hogy a szerb-horvát-szlovén állam hadiereje által annakidején megszállva tartott területre a szerb-horvát-szlovén megszálló hatalomtól kinevezett főszolgabíró vagy egyéb ilyen tisztviselőket

nem lehet oly hatósági személyeknek tekinteni, akik a magyar törvényben meghatározott joghatóságot törvényesen gyakorolhatták volna. Az ilyen tisztviselők előtt az 1894: XXXII. t. c. 1. §-a értelmében kötött megegyezéseket tehát szintén nem lehet közhatósági személy előtt létrejött megegyezéseknek tekinteni.” (61,360/1923. I. M. II. sz. rendelet.)

G)

Lehet-e egy államjogilag keresztény vallásra kötelezett, de a szülők vonakodása miatt meg nem keresztelt gyermeket kényszeríteni kerstség felvételére.

A gyermekek vallásának s vallásos nevelésének kérdésével kapcsolatban felmerülhet az a kérdés, lehet-e a szülők vonakodása vagy tiltakozása esetén egy *államjogilag keresztény vallásra kötelezett gyermeket* kényszeríteni kerstség felvételére, nem ellenkezik-e ez a vallásszabadságról szóló 1895: XLIII. t. c. 1. §-ával.

Két jogi felfogás küzd e tekintetben egymással. Az egyik nézet szerint ilyen keresztelés olyan kényszerintézkedés volna a szülővel szemben, amely őt a vallás szabad gyakorlatáról szóló törvény szerint megengedett vallási magatartása miatt sújtaná vagy közvetve arra kényszerítené, hogy meggyőződésével nem egyező vallási cselekmény teljesítésében közreműködjék.

E felfogással szemben rá kell mutatnunk az 1895: XLIII. t. c. 26. §-ának 1. pontja bekezdésére, mely szerint azok a gyermekek is valamely bevett vagy törvényesen elismert vallást *követnek* és abban *nevelendők*, akiknek szülei egyik bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez sem tartoznak. A törvénynek ezen kitételeiből „követnek” s „nevelendők” implicite, de világosan következik a kerstség felvételének szükségessége. A keresztény vallás *követésének* első alapfeltétele annak a szertartásnak felvétele, amellyel az illető a vallási társaság, közös-

ség, a hitfelekezet tagjává lesz. Ez pedig a keresztyény egyházaknál a keresztség. De az állami törvények szempontjából is kötelezőnek kell tekinteni a keresztség felvételét azért is, mert törvényeink szerint a gyermeket az általa követett vallásban nevelni is kell. Összes iskolai törvényeink szerint a magyar iskola célja nemcsak ismereteket közölni, hanem vallás-erkölcsi alapon jellemes emberré nevelni a tanulót. Márpedig a keresztyény egyházak a keresztség felvételét a vallás-erkölcsi nevelés oly mellőzhetetlen feltételének tekintik, hogy e nélkül a gyermeket a többi vallási cselekményhez sem bocsátják és hitoktatásban sem részesíthetik.

Az állami törvény eme parancsoló rendelkezésének csak az a szülő tesz eleget, aki a törvény szerint keresztyény vallásban nevelendő gyermekét megkeresztelteti; viszont azzal a szülővel szemben, aki a gyermek vallásos nevelésének előfeltételül szolgáló keresztelést ellenzi vagy gátolja, a törvény rendelkezése alapot nyújt arra, hogy a törvény parancsának — szükség esetén — kényszerítő jellegű hatósági intézkedéssel is érvény szereztessek. Ez a hatósági intézkedés pedig abban áll, hogy az 1877. évi XX. t. c. 30. §-ának a) pontja alkalmazásával az ilyen gyermek számára gondnok rendeltessék ki, aki a gyermek megkereszteléséről, sőt bizonyos fokig a vallásos neveléséről is gondoskodhatik. Hogy ilyen kényszerkeresztelés az illető hitfelekezet szabályai és szelleme szerint megengedett és kívánatos-e, azt az illető hitfelekezeti hatóság feladata eldönteni.

A kényszerítésnek ez a neme nem áll ellentétben a vallás szabad gyakorlatának elvi alapját hangoztató törvényeink szellemével, mert azt, hogy minden gyermeknek valamely bevett vagy elismert vallást kell követnie s abban kell neveltetnie, éppen ugyanazon állami törvényeink írják elő, amelyek a vallás szabadságát mondják ki, a vallás szabad gyakorlatáról szóló 1895. évi XLIII. törvény 1. §-a pedig a vallás gyakorlásának szabadságát csak az ország tör-

vényeinek és a közerkölcsiség kívánalmainak korláta-
tai közt biztosította.¹ Márpedig úgy állami törvényeink,
mint a közerkölcsiség kívánalma, hogy a gyermekek
valláserkölszi nevelésben részesüljenek, ami keresz-
tény szülőktől származó gyermekeknél a keresztség
felvétele nélkül egyáltalában nem lehetséges. Az igaz-
ságügyminiszter erre vonatkozó jogi álláspontját, me-
lyet 1930. évi május hó 25-én, 15,159/1930. szám alatt
a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett, a
következőkben szószerint közöljük:

„Az 1895. XLIII. t. c. 26. §-ának 1. bekezdése szerint
azok a gyermekek is valamely bevett vagy törvényesen
elismert vallást *követnek* és ebben a vallásban *nevelendők*,
akiknek szülei egyik bevett vagy törvényesen elismert
vallásfelekezethez sem tartoznak. H. J. születése idejében
mindkét szülő még ág. h. ev. volt és csak később lépett
ki ebből a vallásfelekezetből. Nincs kétség tehát aziránt,
hogy az ágostai hitvallású evangélikusnak is anyaköny-
vezett H. J.-t törvény szerint az ág. h. ev. vallásfelekezetben
kell nevelni. Minthogy H. J.-t a felekezetben kívül álló
szülők nem kereszteltették meg s írásbeli nyilatkozatuk
szerint nincs is szándékukban megkereszteltetni, az ág. h.
ev. egyház egyetemes egyházi és iskolai felügyelője azt
kéri, hogy ebben az esetben, valamint más hasonló esetek-
ben az 1877: t. c. 30. §-ának a) pontjára alapított gondnok-
rendelet útján történjék gondoskodás aziránt, hogy a
gyermek — szüleinek akarata ellenére is — megkeresztel-
tessék. Nézetem szerint az ág. ev. egyház egyetemes
egyházi és iskolai felügyelőjének ez a kérelme általában
helyes elvi álláspontra támaszkodik s azért ezt a kérel-
met teljesíteni kellene. Kétségtelen ugyanis, hogy az álla-
mi törvényekben meghatározott vallását csak az követ-
heti, aki e vallás hitelvi szabályai, dogmái szerint az
illető vallásfelekezet belső lelki közösségének tagja. Mint-
hogy pedig a gyermeknek — éspedig az előrebocsátott
törvényi rendelkezés értelmében a felekezetben kívül álló
szülők gyermekének is — az állami törvények által meg-
határozott bevett vagy törvényesen elismert vallást kö-
vetnie kell, a keresztség felvételét vagy általában annak

¹ L. Szászy Béla i. m. 6—13. lap.

a vallási cselekménynek teljesítését, amelynek útján a gyermek az illető vallás hitelvi szabályai szerint a szóbanlevő vallásfelekezet lelki közösségének tagjává válik, nemcsak az egyházi, hanem az állami törvények szerint is kötelezőnek kell tekinteni. De az állami törvények szempontjából is kötelezőnek kell tekinteni a keresztség felvételét, vagy általában az ennek megfelelő vallási cselekmény elvégzését azért is, mert az állami törvények szerint a gyermeket az általa követett vallásban nevelni is kell, — a vallásfelekezetek pedig általában a vallásos nevelés teljességéhez hozzátartozónak tekintik a felekezet vallási szertartásaiban és egyéb vallási cselekményeiben való részvételt is, sőt némely vallásfelekezet a gyermeknek az illető vallásfelekezeti belső lelki közösségébe és egyúttal annak külső jogi szervezetébe felvételét, tehát a keresztségét vagy az ennek megfelelő vallási cselekményt a hit elvei szerint való vallásos nevelés oly mellőzhetetlen feltételének tekinti, amelynek hiányában a gyermeket nem is részesítheti a hitelveinek megfelelő valóságos vallásos nevelésben, hanem legfeljebb a felvételi cselekményt (keresztségét) előkészítő hitoktatásban. Az állami törvény ama parancsoló rendelkezésének tehát, hogy a gyermek a törvény szerinti vallását követi és hogy őt törvényes vallásában kell nevelni, csak az az atya — s általában az a törvényes képviselő — tesz eleget, aki gyermekét megkeresztelteti; viszont azzal a szülővel, vagy a gyermeknek azzal a törvényes képviselőjével szemben, aki a gyermek vallásos nevelésének is előfeltételül szolgáló megkeresztelést ellenzi vagy meggátolja, a törvény rendelkezése alapot nyújt arra, hogy a törvény parancsának — szükség esetében — kényszerítő jellegű hatósági intézkedéssel is érvény szereztessék. Ezzel az állásponttal szemben nem merülhet fel az az aggály, hogy az említett gyámhatósági intézkedés lényegében közvetett kényszer jelent a gyermek megkereszteltetése érdekében, holott az atya esetleg vallási felfogásából folyóan mellőzi gyermeke megkereszteltetését, az 1895: XLIII. t. c. 1. §-a szerint pedig senkit sem szabad hitével nem egyező vallási cselekmény teljesítésére kényszeríteni. A kényszernek ez a neme ugyanis nem áll ellentétben a vallás szabad gyakorlatának elvi alapján álló vallásügyi törvényeink szellemével, mert az, hogy minden gyermeknek valamely bevett vagy elismert vallást kell követnie és ebben kell neveltetnie, állami törvényeink teszik kötele-

zövé, a vallás szabad gyakorlatáról szóló törvény 1. §-a pedig a vallás gyakorlásának szabadságát csak az ország törvényeinek és a közerkölcsiség kívánalmainak korlátai között biztosította. A kifejtett álláspont mellett szóló érvként rá kell mutatnom arra is, hogy vallásügyi törvényeink a felekezeten kívül állást — a vallási szabadság általános elvéből folyóan — megengedik ugyan, de csak a törvény korlátai között és mintegy a lelkiismereti szabadság biztosítékaképpen. Ebből éppen nem következik, hogy egyházpolitikai törvényeink a vallástalanságot kívánták volna előmozdítani; a felekezeten kívül állást szabályozó törvényi rendelkezések célja csupán a vallási béke mennél teljesebb biztosítása volt s e rendelkezések semmiképpen sem gyengítették a gyermekek vallásos nevelésére vonatkozó imperatív szabályokat és nem nyújtanak alapot arra, hogy a felekezeten kívül álló szülők felmentessenek a gyermekek vallásos nevelése tekintetében minden szülőre egyaránt háruló törvényes kötelezettség teljesítése alól. Ennek megfelelően a vallás szabad gyakorlatáról szóló 1895: XLIII. t. c. 27. §-ának utolsó bekezdésében foglalt az a rendelkezés, amely szerint a felekezeten kívül álló szülőktől származott gyermekek vallási hovatartozásának meghatározását bizonyos esetekben azok tanköteles korának eléréséig el lehet halasztani, ugyancsak nem értelmezhető akként, mintha ez a törvényi rendelkezés — ellentétben az ugyané törvény 26. §-ában foglalt rendelkezéssel — mellőzhetővé tenné a felekezeten kívül álló szülőktől származott gyermekek vallásos nevelését. E törvényi rendelkezés nyilvánvaló célja ugyanis csak az, hogy a gyermek vallási hovatartozásának kérdése legkésőbb akkor, amikor a gyermeknek iskolai vallásos oktatásban kell részesülnie, minden kétséget kizáróan eldöntessék s így a vallási hovatartozás bizonytalansága ne lehessen akadálya a rendszeres iskolai vallásos oktatásnak; a gyermek vallásos nevelése azonban az élet tapasztalatai szerint, rendszerint már a gyermek tanköteles korának elérése előtt, akkor kezdődik, amikor a gyermek értelmi fejlettsége ezt a vallásos nevelést — bármily kezdetleges formájában is — lehetővé teszi. Rá kell mutatnom arra is, hogy a kifejtettel ellentétes annak az álláspontnak az elfoglalása, amely szerint a gyermek megkeresztelését ellenző, vagy azt megakadályozó atyával szemben a gyámhatóság a gyermek megkeresztelése érdekében nem tehet lépése-

ket, azzal a veszéllyel járhatna, hogy a felekezeten kívül álló, sőt esetleg valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozó, de vallástalan felfogású szülők igen nagy számban mellőznék gyermekeik megkeresztelését, ez pedig elősegítené a vallástalanság nagyfokú terjedését, aminek következményeit kellően megvilágítja a mai Oroszország példája. Ami ezek után azt a kérdést illeti, hogy olyan esetekben, amikor az atya vonakodik gyermekét megkereszteltetni s ezzel gyermekét annak a vallásfelekezetnek kebelébe felvétetni, amelyet a gyermek a törvények szerint követni köteles, milyen törvényi rendelkezés alapján kell vele szemben eljárni abból a célból, hogy a gyermek az illető vallásfelekezetbe felvétessék és törvény szerinti vallásban nevelhető legyen, — véleményem szerint elsősorban arról lehet szó, hogy az 1877: XX. t. c. 30. §-ának a) pontja alkalmazásával a gyermek számára gondnok rendeltessék ki. Ez a törvényi rendelkezés ugyanis a gyermek érdekeinek védelméről arra az esetre gondoskodik, ha ezek az érdekek az atya érdekével összeütköznenek. A tárgyalás alatt álló és az ahhoz hasonló esetekben a gyámhatóság valóban megállapíthatja azt, hogy az atyának az az érdeke, hogy gyermekét a saját világnézetének megfelelően nevelhesse és ne engedje őt át annak a vallásfelekezeti közösségnek, amelyet a c. 90. és 26. §-ai szerint kétségtelenül fennálló azzal az és közoktatásügyi törvényeink, valamint az 1877: XX. böi kilépett, — ellentétben áll a gyermeknek a vallásügyi érdekével, hogy a törvényszerinti vallás hitelveinek megfelelő vallásos nevelésben részesüljön és e hitfelekezet vallási közösségébe szabályszerűen felvétessék. Az idézett törvényi rendelkezés értelmében kirendelendő gondnok a megkeresztelésről, sőt bizonyos fokig a vallásos nevelésről is gondoskodhatik. Abban az esetben, ha az atya nemcsak a gyermeknek törvény szerinti vallásfelekezetébe való felvételét és a vallás hitelveinek megfelelő vallásos nevelését mellőzi, hanem ezenfelül a gyermek vallásos nevelését egyáltalában elhanyagolja és ezzel erkölcsiségét is veszélyezteti, a gyámhatóság az 1877: XX. t. c. 22. §-a alapján az atyai hatalmat is megszüntetheti; ilyen esetben tehát a gyermek megkereszteltetésének és vallásos nevelésének feladata ez említett törvénycikk 90. §-a értelmében teljes egészében az atya elmozdítása után kirendelendő gyámra hárul. Mindezekre és arra is figyelemmel, hogy a Nagyméltóságod részéről véleménynyil-

vánítás végett áttett egyes ügyekből nyert tapasztalataim szerint, mindegyre gyakrabban fordul elő az az eset, hogy az atya meggátolja a bevett vagy törvényesen elismert vallású gyermekének megkeresztelését, általában indokoltnak tartom, hogy az 1877: XX. t. c. 30. § a) pontjának rendelkezése, súlyosabb esetekben pedig az 1877: XX. t. c. 22. §-ában foglalt rendelkezés teljes szigorral alkalmaztassák, mihelyt annak alkalmazására lehetőség adva van s ennek az álláspontnak érvényesítése végett — az ág. ev. egyház, egyetemes egyház és iskolai felügyelőjével egyetértően — magam is célszerűnek tartanám, ha a gyámhatóságok külön nyilvántartást vezetnének a felekezeten kívül álló szülőktől származó gyermekekről s mind ezeknek, mind a más okból meg nem keresztelt vagy vallásos nevelésben nem részesített gyermekeknek érdekében a kifejtettek értelmében eljárának.”

VII.

Érvényben van-e még most is az ú. n. elkeresztelési rendelet?

1884. évi július hó 11-én az akkori kultuszminiszter 24,727 szám alatt rendeletet adott ki az összes egyházi hatóságokhoz, mely szerint az 1868: LIII. t. c. 12. §-ában foglalt rendelkezés logikai folyománya, hogy „azon esetben, ha valamely lelkész oly gyermeket, ki a törvény szerint más felekezethez tartozik, bármely okból megkeresztel, azt saját anyakönyvébe be nem vezetheti, hanem köteles az ezen ténykedésről szóló bizonylatot az illetékes lelkészhez hivatalból s a végből haladéktalanul áttenni, hogy az akként megkeresztelt gyermeknek születését saját anyakönyvében feljegyezhesse.”¹ Ez a rendelet az állami anyakönyvvezetésről szóló 1894. évi XXXIII. t. c. életbelépése előtt azzal volt indokolható, hogy a gyermek törvényszerinti vallása nyilvántartassék. Az államnak nem volt anyakönyve s így nem tudta a gyermekek törvényszerinti vallásának feljegyzését és nyilvántartását ellenőrizni. Az 1894: XXXIII. t. c. életbelépése óta a születések, házasságok és halálozások, valamint a gyermekek törvényszerinti vallásának nyilvántartására és tanúsítására az állami anyakönyvek szolgálnak, amelyek az azokba feljegyzett tényeket a közirat jellegével bizonyítják, (8. §.)

¹ Megjegyezzük, hogy e rendeletnek nem volt büntető szankciója. Az elkeresztelés magában véve nem volt büntetendő cselekmény. (Curia 1899. évi 7084, határozata.)

E törvény életbeléptetésével tehát megszűnt az a közérdek, amely a szóalatti rendelet kibocsátásánál indokul szolgált s így ezt a rendeletet hatályon kívül helyezettnek kell tartani.

Az igazságügyminiszternek erre vonatkozólag a kultuszminiszterhez intézett átiratát a következőkben közöljük: „45,413—1931. II. I. M. szám. Az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. t. c. életbelépése előtt Nagyméltóságod hivatali elődei tudomásom szerint bocsátottak ki egyes rendeleteket, amelyek a más vallásfelekezet lelkésze által megkeresztelt gyermek adatainak az illetékes lelkésszel való közlésére vonatkoztak. így az 1884. évi július hó 11-én, 24,727. szám alatt kibocsátott vallás-és közoktatásügyi miniszteri rendelet az 1868: LIII. t. c. 12. §-ában foglalt rendelkezés logikai folyamánának mondja, hogy „azon esetben, ha valamely lelkész oly gyermeket, ki a törvény szerint más keresztény felekezethez tartozik, bármely okból megkeresztel, azt saját anyakönyvébe be nem vezetheti, hanem köteles az ezen ténykedésről szóló bizonylatot az illetékes lelkészhez hivatalból s a végből haladéktalanul átteni, hogy az ekként megkeresztelt gyermeknek születését saját anyakönyvében feljegyezhesse.”

Hogy később bocsátott-e ki olyan rendelet, amely a fentebb idézett s ahhoz hasonló tartalmú rendeleteket kifejezetten hatályon kívül helyezte, azt Nagyméltóságod állapíthatná meg kétséget kizáró módon.

Nézetem szerint azonban az idézett rendeletet abban az esetben is aligha lehet hatályban levő rendeletnek tekinteni, ha az kifejezetten hatályon kívül nem helyeztetett.

Az 1894: XXXIII. t. c. életbelépése előtt ugyanis az ú. n. elkeresztelt gyermek születési adatainak közlése azért volt szükséges, hogy a gyermek születése a törvényszerinti vallásának megfelelő felekezeti anyakönyvben nyilvántartassék s ekként a gyermek személyi állapotára vonatkozó adatokat a törvényszerinti vallásának megfelelő felekezeti anyakönyvvel közhitelt érdemlő módon lehessen tanúsítani. Ezt egyébként kifejezésre juttatja az idézett rendelet, amely a „más felekezethez tartozó megkeresztelték átjelentését” azért teszi kötelezővé, mert „egyes keresztény vallásfelekezetek anyakönyveinek hiteles volta csak ezúton eszközölhető”.

Az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. t. c. életbelépése óta azonban a születések, házasságok és halálesetek közhitelű nyilvántartására és tanúsítására kizárólag az idézett törvény értelmében arra hivatott közegek által vezetett állami anyakönyvek szolgálnak (1. §.), amelyek az azokba feljegyzett tényeket a közokirat erejével bizonyítják. (28. §.)

E törvény életbeléptetésével tehát megszűnt az a közérdek, amely a szóbanlévő rendelet és az ahhoz hasonló tartalmú rendeletek kibocsátását indokolta s így ezeket a rendeleteket az állami anyakönyvvezetésre vonatkozó jogszabályok életbelépése óta már aligha lehet hatályban levő rendeleteknek tekinteni. (Cessante ratione cessat lex ipsa.) Budapest, 1931. évi november hó 24-én/'

Az 1890. évi február hó 26-án a keresztelési bizonylatok kölcsönös megküldése tárgyában kiadott 10,086/1890. sz. V. K. M. rendelet¹ pedig az 1895. évi június hó 29-én, 1675/1895. eln. sz. V. K. M. rendelet 1. §-a egész terjedelmében hatályon kívül helyezte.

¹ Ez az ú. n. „elkeresztelési” rendelet.

VIII.

A tanácsköztársaság alatt történt vallás- változtatás és magyar állampolgárok által Szovjetországban kötött házasságok ér- vénye s ezekből származott gyermekek vallása

Az ú. n. tanácsköztársaság idején az egyház és állam teljesen el lévén választva egymástól s a vallásügy közjogi jellegétől megfosztva s magánügygé lefokozva, mindazok a magyar állampolgárok, akik vallásukat meg akarták változtatni, nem tehetek eleget az 1868: LIII. és az 1894: XXXII. t. c. erre vonatkozó előírásainak.

A tanácsköztársaság bukása után helyreállván az évszázados összhang az egyházak és az állam között, szükségessé vált a tanácsköztársaság idején történt vallásváltoztatások érvényének rendezése.

1. Az akkori kultuszminiszter az összes iskolai hatóságokhoz 1919 aug. 31-én 4753/1919. eln. szám alatt intézett utasítást a volt tanácskormány által történt vallásváltoztatásokról.

Ezen rendelet szövege így hangzik: „Mint hogy a volt tanácsköztársasági kormány uralma alatt a vallásváltoztatások legnagyobb részt az 1868: LIII. t. c-ben előírt alakítások mellőzésével történtek és most sok esetben a vallásoktatás és a bizonyítványokban a vallásnak feltüntetése tárgyában visszas helyzet támadhat, utasítom Címet, hogy a folyó évi március hó 21-től jelen rendeletem keltéig történt vallásváltoztatások eseteiben — addig is, míg a változtatott új vallás anyakönyvi feltüntetése

keresztülvihető lesz — a változtatott új vallás jegyzendő be az iskolai anyakönyvekbe és iskolai bizonyítványokba és a tanuló a változtatott új vallás oktatásában részesítendő azon esetre, ha a vallásváltoztatást az illetékes lelkészi hivatal által kiállított hiteles bizonyítvánnyal igazolni képes.”

Majd a kormány 1919. évi december hó 29-én, 6822/1919. M. E. szám alatt adott ki általános szabályozó rendeletet, melynek erre vonatkozó szövege így szól:

a) Azokat a vallásváltoztatásokat (áttéréseket), amelyek 1919. évi augusztus hó 31-ik napja előtt a törvényesen bevett keresztény vallásfelekezetek viszonságáról szóló 1868: LIII. t. c. 1—6. §§-aiban megállapított feltételek és alakszerűségek megtartása nélkül történtek, minden vonatkozásban úgy kell tekinteni, mint a törvénynek megfelelő áttéréseket;

b) ugyanez áll a 18-ik életévüket még be nem töltött gyermekeknek azon vallásváltoztatásaira (áttéréseire) is, amelyek az előbbi pontban említett idő alatt a gyermekek vallásáról szóló 1894: XXXII. t. c. rendelkezéseinek megtartása nélkül történtek.

c) Bevett vagy törvényesen elismert különböző vallásfelekezetekhez tartozó házastársak, akik az a) pontban említett idő alatt kötötték meg házasságukat és azt megelőzően nem léptek gyermekeik vallására nézve megegyezésre, vagy amennyiben megegyezést kötöttek, ez a gyermekek vallásáról szóló 1894: XXXII. t. c. rendelkezéseinek nem felelt meg, a jelen rendelet közzétételétől számított 60 nap alatt az idézett törvény rendelkezéseinek megfelelően utólag megegyezhetnek arranézve, hogy gyermekeik valamennyien az atya, vagy az anya vallását kövessék, illetőleg abban neveltessenek. Az ily utólagos megegyezést minden vonatkozásában úgy kell tekinteni, mint a törvénynek megfelelően a házasság megkötése előtt létrejött megegyezést.”

A két rendelet most már inkább csak kortörténeti érdekességgel bír s bizonyítja, hogy a magyar állam a szomorú emlékű tanácskormány bukása után azonnal helyreállította a jó viszonyt az egyházak s az

állam között s állampolgárainak lelki nyugalma érdekében elismerte a szabálytalanul történt vallás-változtatások érvényét.

2. Mikor a világháború után Oroszországból tömegesen jöttek haza a hadifoglyok, akik ott orosz nővel házasságot kötöttek, felmerült a kérdés, hogy ezek a házasságok magyar polgárjogi szempontból érvényesek-e s hogy e házasságokból származó gyermekek vallása miképpen bírálendő el.

A magyar jogi álláspont az, hogy az orosz tanácsköztársaság szerve előtt kötött házasság nemlétezőnek tekintendő, az egyik házasuló illetékes oroszországi lelkésze előtt kötött házasság azonban érvényesnek tartandó. Ez utóbbi házasságkötést okirattal igazolni kell. Az Oroszországban kötött és alaki jog szempontjából érvényesnek tekintendő vegyesházasságból származott gyermekek vallása a magyar jog szerint bírálendő el, vagyis, ha a házasulók a gyermekek vallására vonatkozóan megegyezést nem kötöttek, vagy nem az 1894: XXXII. t. c. 1. §-ában megállapított módon kötötték meg, a gyermekek nemük szerint követik szülőik vallását. Minthogy az Oroszországban internált magyar hadifoglyoknak fizikailag lehetetlen volt az 1894: XXXII. t. c. 1. §-ában körülírt módon megegyezést kötni gyermekeik vallására vonatkozóan, felmerült az a gondolat, hogy indokolt volna módot nyújtani az ilyen szülőknek, hogy záros határidőn belül a megegyezést Magyarországon pótolhassák. Ehhez azonban törvényhozási intézkedés lett volna szükséges, ez pedig az esetek aránylagos ritkasága miatt nem történt meg. Az igazságügyminiszter jogi álláspontját 1922. évi február hó 27-én, 6073/1922. I. M. I. szám alatt a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett átiratában a következőkben fejtette ki.

„Az Oroszországban kötött házasságokból származó gyermekek vallása tárgyában az 1922. évi január hó 9-én, 2941/1922. I. szám alatt kelt nagybecsű átiratára van szerencsém tisztelettel a következőket közölni: I. Ami az Oroszországban kötött házasságok érvényességét illeti, a

polgári perrendtartásról szóló 1911:1. t. c. 686. §-a értelmében a bíróság hatáskörébe tartozik annak a kérdésnek mindenkiel szemben hatályos eldöntése, hogy valamely házasság létezik vagy nem létezik, vagy hogy a házasság bizonyos semmiségi ok hiányában érvényes. Eddigelé még nem alakult ki bírói gyakorlat abban a kérdésben, hogy a hadifoglyaink által Oroszországban kötött házasságok a házasságkötés alaki kellékei tekintetében mennyiben érvényesek, valamint az ezzel kapcsolatos abban az előző jogkérdésben sem, hogy az Oroszországban kötött házasságok érvényességét a házasságkötés alaki kellékei tekintetében az ú. n. orosz tanácsköztársaság által, vagy a korábbi orosz törvényhozó szervek által alkotott szabályok szerint kell-e megítélni. (1894: XXXI. t. c. 113. §.) Az elem került egyes ügyekben a kérdés közigazgatási vonatkozásaiban azt az állandó gyakorlatot követem, hogy az orosz tanácsköztársaság szerve előtt kötött házasságot közigazgatási szempontból nemlétezőnek, az egyik házasuló oroszországi illetékes lelkésze előtt kötött házasságot pedig érvényesnek tekintem. Abban az esetben, ha a felek a tanácsköztársaság szerve előtt kötött házasságukhoz mégis ragaszkodnak, útbaigazításképpen azt az álláspontot foglaltam el, hogy a házasságot a feleknek a magyar törvényeknek megfelelő módon újra meg kell kötniök, ha családi helyzetüket a jövőre nézve rendezni akarják. Ha pedig a felek az Oroszországban állítólag lelkész előtt történt házasságkötést hiteltérdemlő okirattal igazolni nem tudják, álláspontom szerint a támadható bonyodalmaknak azzal vehetik elejét, ha az Oroszországban állítólag megtörtént házasságkötést a magyar törvényeknek megfelelő újabb házasságkötéssel megerősítik (konvalidálják), ily esetben az anyakönyvvezető a feleknek az állítólagos korábbi házasságkötés megerősítésére irányuló szándékát az anyakönyvben kitünteti.

II. Ami mármost az Oroszországban kötött házasságokból származó gyermekek vallását illeti, nézetem szerint magában véve kétségkívül indokoltnak mutatkoznék oly kivételes rendelkezés, amely szerint az Oroszországban alakilag érvényes házasságot kötött házastársak a gyermekeik vallására vonatkozó megegyezést Magyarországon záros határidőn belül pótolhatnák. A törvénytől eltérő ily kivételes rendelkezésre azonban a kormánynak hatásköre nincs, hanem ez új törvényalkotást tenne szükségessé. A háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvényeink a legkiterjesztőbb értelmezés mellett

gem nyújtanak alapot a vallásügy körébe tartozó kérdések rendeleti szabályozására. Abból pedig, hogy az ú. n. magyarországi tanácsköztársaság idején házasságot kötött feleknek kormányrendelet engedte meg az utólagos megegyezést, nem lehet érvet meríteni arra, hogy a kivételes rendelkezés most is kormányrendelettel történhetik, mert a 6822/1919. M. E. sz. rendelet kibocsátása idejében törvényhozásunk még nem működött és az idézett rendelet jogforrási ereje most már nem magában a rendeletben, hanem az 1920:1. t. c. 10. §-ában, tehát törvényben gyökerezik. Amennyiben tehát Nagyméltóságod ily törvényalkotást az adott viszonyok között célszerűnek és keresztülvihetőnek tartana, a törvényjavaslat megszövegezésében a legnagyobb készséggel kívánok közreműködni: a kezdeményezés azonban nézetem szerint Nagyméltóságodat illeti. Egyébként az Oroszországban kötött házasságok érvényességére nézve fentebb kifejtett álláspontomból szükségképen következik, hogy a gyermekek vallására vonatkozó megegyezés tekintetében kivételes rendelkezésre nincs szükség azokra a felekre nézve, akik Oroszországban csak a tanácsköztársaság szerve előtt kötöttek házasságot, mert ezek, ha Magyarországon a házasságot újból megkötik, itt a házasságkötés előtt akadálytalanul léphetnek megegyezésre. Éppúgy nincs szükség kivételes rendelkezésre azokra a felekre nézve, akik Oroszországban állítólag lelkész előtt kötött, de okirattal nem bizonyítható házasságkötésüket itt újabb házasságkötéssel megerősítik.”

IX.

Mikor nincs helye a vallásváltoztatásnak?

1. *Örökbefogadás esetén.* Az örökbefogadás az örökbefogadott gyermek vallására, illetőleg annak megváltoztatására semmi kihatással nem bírhat s jogalapul nem szolgálhat. A vallás változtatásról szóló törvények kifejezetten csak vérszerinti gyermekekről szólnak, márpedig az örökbefogadás csak legális és nem vérszerinti rokonságot teremt. Az idevonatkozó 1906. évi 35,972. sz. belügyminiszteri rendelet így hangzik:

„Az örökbefogadó szülők vallására való áttérés helyt nem foglalhat, mert az 1894. évi XXXII. t. c. 3—4. §§-aiban

foglalt rendelkezések, illetőleg jogok csak a törvényes szülőket illetik meg és örökbefogadás esetén az örökbefogadó szülők részéről igénybe nem vehetők. Az 1894. évi XXXII. t. c. parancsoló rendelkezéseivel szemben ugyanis az örökbefogadás az örökbefogadott gyermek vallására, illetőleg annak megváltoztatására nézve semmi tekintetben kihatással nem bírhat és alapul nem szolgálhat.”

2. *Halálos ágyon.* Mivel halálos ágyon az 1868; LIII. t. c. 3—8. §§-aiban a vallásváltoztatásra nézve előírt alakiságok be nem tarthatók, az ezek betartása nélkül történt áttérés közjogi szempontból érvénytelen. Ilyen vallásváltoztatás az állami anyakönyvbe be nem jegyezhető. Az igazságügyminiszter egy konkrét esetből kifolyólag a következőképen fejezte ki jogi álláspontját:

„A lelkész a törvény korlátaira figyelem nélkül csak abban működhetik közre, ami a halálos ágyon fekvőnek

a benső hitéletére tartozik. Ha a súlyos beteg közli vele, hogy hitét megváltoztatni kívánja, ezt, ha az áttérés törvényes előfeltételei nincsenek meg, a súlyos beteg vagy esetleg haldokló olyan benső lelkiismereti megnyilvánulásának kell tekinteni, mint akár a gyónást, de egyáltalában nem lehet a haldokló olyan akaratnyilvánításának tekinteni, amelyhez a vallásfelekezetből való kilépésnek bármely külsőleg is megnyilvánuló törvényes következményei is fűződhetnek. Az állami törvények szempontjából nem tekinthető ez másnak, mint a betegágyon fekvőtől a lelkészhez intézett, a beteg benső hitéletére tartozó bizalmas vallomásnak. Nem fűződhetnek tehát hozzá a vallásfelekezetből való kilépésnek vagy valamely vallásfelekezetbe belépésnek semmiféle jogi következményei. Ha a beteg felgyógyul, továbbra is a régi vallásfelekezetének a tagja marad, ha meghalt, mint a régi vallásfelekezethez tartozó hal meg.” (39,077/1925. I. M. II. sz.)

A halálos ágyon áttért szülő gyermeke, mivel az áttérés az államjog szempontjából érvénytelen volt, megmarad eredeti törvényszerinti vallásában. (95,131/1904. V. K. M. rendelet.)

Egy érdekes konkrét eset. V. K. ref. nő házasságot kötött K. L. ág. ev. férfivel, oly megegyezéssel, mely szerint a gyermekek az apa vallását követik. Az anya szabályszerűen áttért a római katolikus vallásra, az atya halálos ágyán csak két tanú előtt sajátkezű aláírásával ellátott jegyzőkönyvben fejezte ki áttérési szándékát, de a kétszeri jelentkezésnek nem tehetett eleget, mert rövidesen meghalt. Kérdés merült fel, hogy kiskorú leánygyermekük milyen vallást tartozik követni. A kultuszminiszter az igazságügyminiszter meghallgatása után a következőképpen döntött:

„Mínthogy az állami törvények szempontjából érvényesnek elismerni az áttérést másként egyáltalán nem lehetséges, csak úgy, ha az a törvényben megszabott feltételeknek és alakszerűségeknek megfelelően történt, jelen esetben sem lehet érvényes áttérésnek tekinteni azt, hogy K. L. a római katolikus lelkésszel tanúk jelenlétében közölte áttérési szándékát s e nyilatkozata alapján a lelkész

őt az Egyházba felvette, mert azt megelőzően K. L. nem jelentette ki áttérési szándékát saját ág. h. ev. egyházköz-ségének lelkésze előtt (1868: LIII t. c. 3. §.)

Jogi szempontból nem lényeges az, hogy K. L.-nak komoly *szándéka* volt-e vallásának megváltoztatása s az e végből az állami törvények értelmében szükséges lépések megtétele, mert a vallási hovatartozás megváltozásában nyilvánuló joghatályt a törvény az érvényesen végbement áttérés megtörténtéhez fűzi és ebben a kérdésben nem lehet figyelembe venni, hogy az áttérni kívánó mely okból nem tett eleget az áttérésre megszabott feltételeknek és a 1 akszerűségeknek.

Mindebből következik, hogy K. L. vallása csak akkor változhatott volna meg, ha utóbb az állami törvényeknek megfelelően érvényesen áttért volna, minthogy azonban szándéka megvalósítása előtt meghalt, áttérése meg nem történt és őt haláláig a törvény értelmében az ág. h. ev. vallásfelekezethez tartozónak kell tekinteni.

Annak a gyermeknek, akinek vallására nézve szülei az 1894: XXXII. t. c. 1. §-a alapján megegyeztek, ez a megegyezés szerinti vallása csak abban az esetben változhat meg, ha a szülők utóbb megegyezésüket érvényesen megváltoztatják. A megegyezés megváltoztatása pedig az 1894: XXXII. t. c. 3. §-a értelmében csak abban az esetben lehetséges, ha a házasság utóbb a szülő vagy a szülők áttérése következtében egyvallásúak házasságává válik.

K. E. szülei nem változtatták meg a gyermekeik vallására irányadó megegyezésüket, de a megváltoztatás törvényes esete sem áll fenn, mert a gyermek anyja áttért ugyan eredeti ref. vallásáról a római katolikus vallásra, de atyja érvényes áttérése hiányában továbbra is ág. h. ev. vallású maradt és így a szülők házassága egyvallásúak házasságává nem vált.

K. E. törvényszerinti vallásának ennél fogva a megegyezésnek megfelelő ág. h. ev. vallást kell tekinteni, amely születési anyakönyvében be van jegyezve.

Az 1894: XXXIII. t. c. 87. §-a értelmében a különböző bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozó magyar állampolgárok házasságából származó gyermek vallását a fennálló jogszabályoknak megfelelően kell bejegyezni és arra az esetre, ha a szülők között az 1894. évi XXXII. t. c. 1. §-a alapján a gyermekek vallása iránt megegyezés jött létre, a 80,000/1906. B. M. sz. rendelettel kiadott Anyakönyvi Utasítás (R. T. 1778. 1.) 85. §-ának

d) pontja kifejezetten azt rendeli, hogy a gyermek vallását a megegyezés szerint kell a gyermek születési anyakönyvébe bejegyezni.

Mindezek alapján legnagyobb sajnálatomra nincs módomban közbenjárni, hogy K. E. vallása az állami anyakönyvben katolikusnak jegyeztessék fel.” (3002/1937.)

Az ilyen áttért egyént, ha meghal, államjog szerint nem jogosult eltemetni az a lelkész, akinek egyházába halálos ágyán áttért. A halálos ágyon a magyar közjogi szabályok mellőzésével történt áttérés esetén az elhunytak a szabálytalanul felvett új hitfelekezet szertartásai szerint való eltemetésére vonatkozólag az igazságügyminiszter helyes jogi álláspontja így szól:

„Ami a temetés egyházi szertartását illeti, meggyökeresedett szokás, hogy a temetést annak az egyháznak a szertartása szerint kell rendezni, amelyhez az elhunyt tartozott. Ha az elhunytak az áttérése a halálos ágyon nem a törvénynek megfelelően történt, úgyhogy azt nem lehet érvényesnek tekinteni, a temetési szertartást annak az egyháznak a szabályai és szokásai szerint kell rendezni, amelyhez az elhunyt, az érvénytelen áttérésre tekintet nélkül, tartozott. Ennek a vallásfelekezetnek lelkésze tehát helyesen követeli a maga számára a jogot és a kötelezettséget, hogy a temetésen közreműködjék, őt kell az erre hivatott egyházi közegnek tekinteni, akit az 1876. évi XIV. t. c. 115. §-a említ.

Természetesen, minthogy a temetést az 1876: XIV. t. c. 114. §-a értelmében elsősorban az arra kötelezett rokonok, testületek, vagy egyletek teljesítik, ezek más vallásfelekezet szertartása szerint és más vallásfelekezet lelkészének a közreműködésével is rendezhetik a temetést, s az illetékes vallásfelekezet lelkészének alig állana módjában, hogy saját felekezete szertartásának érvényesülését kikényszerítse, azonban, ha a temetésre kötelezettek között e tekintetben vita támadna, kétségtelen, hogy a közrendészeti hatóságnak úgy kellene eldöntenie a vitát, hogy annak a vallásfelekezetnek a szertartásai szerint kell a temetést rendezni, amelyhez az elhunyt törvényszerűen tartozott.” (39,077/1925. I. M. II. sz. rendeleti

Felmerülhetne az a kérdés, hogy büntethető-e az a lelkész, aki a halálos ágyon szabálytalanul áttértet elhunyt után új hitfelekezetének szertartásai szerint eltemet, s nem volna-e indokolt szigorúbb rendszabályokkal az ilyen illetéktelen temetést megakadályozni s lehetetlenné tenni. Az ilyen temetés az 1882. évi 13,477. sz. kúriai döntés szerint nem büntethető cselekmény, de mivel a felekezeti békét veszélyeztetheti s a felekezeti érzékenységet sértheti, kerülendő.

Ez a kérdés különben nemcsak a felekezeti béke, hanem a lelki béke és a kegyelet kérdése is. Milyen emberi törvény avatkozhat be a haldokló legbensőbb lelki ügyébe, milyen emberi hatalomnak van joga megakadályozni, hogy a haldokló a lelki békét és egyensúlyt az általa óhajtott hitben és szentségeiben megtalálja? Ez a minden emberi és pozitív isteni törvény fölött álló természeti törvény megsértése volna. A világi törvénynek elégtétel nyújtatik azzal, hogy az ilyen áttérés a polgári anyakönyvbe be nem jegyezhető és államjogilag el nem ismerhető.

Ami pedig az ilyen illetéktelen temetést illeti, ez a legtisztelietreméltóbb kegyelet kérdése. A haldokló utolsó kívánsága szent és azt még a halálbüntetés esetén, annak végrehajtása előtt is teljesíti a büntető hatalom. Milyen nagy kegyeletsértés volna, ha a haldoklónak utolsó kívánságát az eltemetésre vonatkozólag nem teljesítenék, s milyen súlyos lelki felelősséget vállalnának a hozzátartozók, ha elhunyt szerettüknek ezt a kívánságát megtagadnák. Az ilyen illetéktelen temetés mindenesetre helytelen, abból rendszert csinálni, a felekezeti érzékenységet felkelteni és megsérteni semmiesetre sem szabad, de ha ez itt-ott indokolt esetben a haldokló és hozzátartozóinak kérelmére megtörténik, annak rendőrhatalósági megakadályozása a lelkiismeret benső szférájába való oly beavatkozás volna, mely a közérdeket súlyosabban sértené, mint a felekezeti béke és érzékenység állítólagos sérelme.

3. *Fogságban.* Ha a fogságban levő egyén az 1868: LIII. t. c. előírásainak nem tehet eleget, vallását fogsága tartama alatt meg nem változtathatja.

4. *Az egyik szülő halála esetén.* Ha a megegyezés nélkül házasságra lépő vegyesvallású szülők -egyike meghal és ha ebből a házasságból származó gyermek az *elhunyt* szülő vallását tartoznék követni, a gyermek törvényszerinti vallása meg nem változtatható azon indok alapján, hogy az életben maradt, de más vallást követő szülője őt ebben a vallásban nem nevelheti, mert hiszen ő gyermekének vallásától eltérő vallást követ s gyakorol, s gyermekének vallását nem ismeri, vagy azon indok alapján, hogy az özvegyen maradt szülő új házasságot kötött s az új szülők közös vallása eltér a mostohagyermek vallásától. Kivételt képez, ha az életben maradt szülő elhalt hitvestársának vallására tér át. (Lásd: VII. fejezet 9. pont.)

5. *A házasság polgárjogi felbontása vagy egyházi érvénytelenítése esetén.* A 4. pontban említett szabály áll fenn akkor is, ha a szülők házasságát polgárjogilag felbontották vagy egyház jogilag érvénytelenítették, s a szülők új házasságot kötöttek s az új házasságba áthozott gyermekek vallása eltér a szülők közös vallásától. A mostohaszülő vallásának a mostohagyermek vallására semmi irányban nem lehet kihatása.

Természetjogi szempontból bármennyire is indokoltnak látszanék ilyen esetben a gyermekek vallásváltoztatásának megengedése a család vallási egységének biztosítására, az 1894: XXXII. t. c. *lex cogens* s mint ilyen nem ismer kivételt, felmentést vagy epikiát.

6. Az árvaszékek a világháború és a tanácsköztársaság sok zűrzavaros vallásváltoztatási esetében sokszor engedélyt adtak, hogy a gyermekek indokolt esetekben a törvényszerinti vallástól eltérő vallásban neveltessenek. Az élet változó körülményei és parancsoló szükségletei, valamint a család vallási egy-

ségének, a gyermekek vallásos nevelésének biztosítása vezették őket e határozataikban. Az árvaszékek azonban gyakran túllépték hatáskörüket és a lex cogens-szel szembehelyezkedve, hozták meg határozataikat. Egyes felekezeti hatóságok feljelentésére a belügyminiszter 191,568/1933. XIII. szám alatt a következő utasítást adta Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye árvaszékének:

„A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előtt panasz tárgyává tették, hogy Pest-Pilis-Solt-Kiskun, vármegye árvaszéke több esetben kifejezetten beleegyezését adta ahhoz, hogy egy-egy kiskorú az ő törvényszerinti vallásától eltérő vallásban legyen nevelhető és oktatható.

Kétségtelen, hogy törvényeink és az azok helyes értelmezése alapján kialakult állandó gyakorlat szerint a gyermekeket abban a vallásban kell nevelni és oktatni, amely az ő törvényszerinti vallásuk. A gyámhatóság tehát ahhoz, hogy 7—18. éves gyermek ne az ő törvényszerinti vallásában, hanem más vallásban neveltessék, nem adhat engedélyt, mert ez a törvénnyel ellenkező gyakorlat meghonosítására vezetne és merő ellentétben állana azzal a szigorú állásponttal, amelyet a felekezetközi béke és egyenlőség megóvásának nagyjelentőségű érdeke az egyházpolitikai törvények alkalmazásában megkövetel. Az egyházpolitikai törvények ilyen értelmezésétől való eltérés súlyos bonyodalmak forrása lehet és joggal hívhatja ki annak a vallásfelekezetnek a tiltakozását, amelynek érdekeit sérti az enyhébb értelmezés.

Felhívom az Árvaszéket, hogy ezentúl semmiféle esetben ne adja meg hozzájárulását ahhoz, hogy 7—18 éves gyermek ne az ő törvényszerinti vallásában, hanem más vallásban legyen oktatható és nevelhető.

Előfordulhat ugyan olyan kivételes eset, amikor indokolt lehet, hogy éppen a gyermek vallásos oktatása érdekében mellőztessék a hatósági beavatkozás a törvénynek meg nem felelő azzal a (gyámi) magatartással szemben, amely abban áll, hogy a gyermek törvényes képviselője a gyermeket más vallásban neveli, mint amelyben a törvény rendelkezései szerint nevelni kellene. Ez az álláspont azonban csak azokban a kivételes méltánylást érdemlő esetekben lehet indokolt, amikor a gyermeknek a törvényszerinti vallásától eltérően más vallásban való

neveltetése bármi oknál fogva már hosszabb idő óta folyamatban van, úgyhogy ennek következtében a gyermekben már határozott vallási felfogás alakult ki, aminek megzavarása egyházpolitikai törvényeink célzatával is ellenkeznék.

Bármily különös méltánylást érdemlő esetben sem lehet azonban helye annak, hogy a gyermeknek a törvényszerinti vallásától eltérően más vallásban való nevelésére és oktatására a gyámhatóság a törvény rendelkezései ellenére *kifejezetten* engedélyt adjon.”

E belügyminiszteri rendeletnek utolsóelőtti bekezdése nyújt némi módot arra, hogy akkor, amikor valamely gyermek törvényszerinti vallásától eltérő más vallásban már *hosszabb idő óta* neveltetett, annak a vallásnak kegyszereit, szentségeit felvette, *úgyhogy a gyermekben már határozott vallási felfogás alakult ki*, a gyermek vallási nevelésének biztosítása érdekében a hatósági beavatkozás mellőztessék. Ilyen esetekben, melyeknek indokoltságát igazolni kell, a kultuszminister hivatása, hogy a gyermeknek abban a vallásban való hitoktatása ellen észrevételt ne tegyen, amelyet eddig követett. Ilyen engedély csak az érdekelt egyházak legalább hallgatólagos beleegyezése mellett a viszonyosság elvének figyelembe vételével volna adható.

Hogy az élet, a jogi tájékozatlanság milyen furcsa helyzetet teremthet, arra példa a következő eset. Sz. R. nő az 1895: XXXII. t. c. életbelépte előtt kötött vegyesházasságból származott. Anyja ág. h. ev., atyja római katolikus volt, a házasságot katolikus templomban kötötték. A leánygyermek az 1868. évi LIII. t. c. szerint anyja vallását, vagyis az ág. h. ev. vallást tartozott volna követni, de katolikus templomban kereszteltetett és gyermekkorától kezdve állandóan katolikus vallásban nevelkedett, úgyhogy nem is tudta, hogy állam jogilag ág. ev. vallású. Katolikus lelkészről kiállított keresztlevél birtokában ízr. vallású K. L.-sal kötött házasságot, melynek megkötése előtt szabályszerűen megállapodtak abban, hogy gyermekeiket az anya vallásában fogják nevelni.

A nőjegyes meg volt győződve arról, hogy az ő vallása római katolikus, tehát összes gyermekei ebben a vallásban nevelendők. Fia született, akit katolikus templomban kereszteltetett meg. Mikor a gyermeket az állami anyakönyvbe bejegyezték, vallásául szabályszerűen az ág. h. ev. vallást jegyezték be. Hiába tiltakozott az anya, hiába tért át államjogilag is a katolikus vallásra, a gyermek államjogilag ágostai evangélikusnak jegyeztetett fel. Az atya elhagyta az anyát, a gyermek az anya gondjaira és nevelésére bízott. Az a képtelen helyzet állott elő, hogy izr. atyának és római katolikus anyának katolikus templomban keresztelt fiát ág. h. ev. vallásban kellett volna nevelni, melyet a szülők egyike sem vallott. Az anya kérte az árvaszéket, engedje meg, hogy fia az ő vallására térhessen át. Az I. fokú hatóság hozzájárult a gyermek kérelmezett vallásváltatásához, a II. fokú hatóság: a vármegyei közigazgatási bizottság gyámügyi fellebbviteli küldöttsége azonban ezt a határozatot megsemmisítette s csak azt engedte meg, hogy a gyermek az anyja katolikus vallásában neveltesse. Az anya ez ellen fellebbezéssel élt. A kultuszminister a belügyminiszterhez intézett 160—/121—1929. sz. átiratában a következőkben fejtette ki álláspontját:

„K. L. vallásának megállapítása ügyében folyó évi február hó 9-én, 267,450/1929. X. sz. a. kelt nagybecsű átiratára válaszolva, a velem közölt iratok ./. alatti visszacsatolása mellett a következőkben van szerencsém véleményemet tiszteletteljesen nyilvánítani.

Véleményem szerint az anya kérelme, tekintettel a különleges méltánylást érdemlő körülményekre, oly értelemben volna figyelembe veendő, amint a II. fokú véghatározat indokolásában kimondja, t. i. engedtesse meg, „hogy a gyermek addig is, míg e felől szabadon nem dönthet, anyjának vallásában nevelkedjék”.

1. Az iratokból megállapítható, hogy a gyermek anyja oly vegyesházasságból származik, melynek megkötése előtt a szülők az 1868: LIII. t. c. értelmében nem köthettek egyezséget a gyermekek vallására vonatkozólag, hanem a

gyermekeik nemük szerint követni tartoztak szülők vallását.

Mint hogy e házasság katolikus templomban az illetékes egyházi hatóság engedélyével kötött, fel kell tenni, hogy a szülők a római katolikus egyház előtt egyeztek meg abban, hogy gyermekeiket katolikus vallásban fogják nevelni. Tény, hogy a szóbanforgó gyermek anyja, akinek az 1868: LIII. t. c. szerint evangélikus vallásban kellett volna nevelkednie, római katolikus templomban kereszteltetett, gyermekkorától kezdve abban a vallásban neveltetett s azért magát közvetlenül a házasságkötés előtt nyert felvilágosítás pillanatáig katolikus vallásúnak tudta és tartotta. A nőnek ez a felfogása teljesen jóhiszeműnek tartható, mert ellenkezőjéről a házasság megkötése előtt őt senki fel nem világosította. Ha sejtette volna, hogy állami törvényeink értelmében evangélikus vallást tartozik követni, 18. életévének betöltése után bizonyára megtette volna a törvény által előírt formásokat arra, hogy állam jogilag is katolikus vallásúnak tartassék.

Épp ezért, mikor házasságkötés céljából izr. vallású jegyesével megjelent az anyakönyvvezető előtt és írásba akarta foglalni a születendő gyermekek vallására vonatkozólag jegyesével megkötött megegyezést, az volt a szándéka, hogy születendő mindkét nembeli gyermekeinek saját, azaz katolikus vallásban való neveltetését biztosítsa. Lélektanilag érthetetlen feltenni azt, hogy egy magát katolikusnak tudó s valló nő, mikor gyermekeinek saját vallásában való neveltetését akarja törvényesen biztosítani, tudatosan arra szerződjenek völegényével, hogy egy oly harmadik vallásban neveltessenek, melyet a szülők egyike sem ismer, egyike sem vall és gyakorol.

Természetjogilag lehetetlen és visszás helyzet, hogy izr. atyának és római katolikus anyának gyermekei egy harmadik vallást kövessenek. A szülőknek természetjog adta legegységesebb joga, hogy gyermekeiket saját vallásukban neveljék. Mármost az izr. atya és római katolikus anya közül melyik nevelje gyermekeit evangélikus vallásban?

Annak a tisztviselőnek, aki előtt a fentemlített jegyespár házasságkötés céljából megjelent, nemcsak arról kellett volna a nőt felvilágosítani, hogy dacára annak, hogy természetjog és kánonjog szerint katolikus vallású és magát annak is tartja, a magyar törvény szerint evangélikus, hanem ismerve szándékát, arról is kellett volna őt fel-

világosítani, hogy mit kell tennie, hogy gyermekeinek katolikus neveltetését biztosítsa.

Jelen esetben a természetjog összeütközni látszik a tételes joggal. De ez véleményem szerint csak látszat. Az 1894: XXXII. t. c-nek célja volt nagyobb érvényt adni a természetjognak és enyhíteni az 1868: LIII. t. c. erre vonatkozó rendelkezéseinek merevségén, t. í. lehetővé tenni, hogy a szülők akaratukat gyermekeik vallásos neveltetésében jobban érvényesíthessék.

A törvényhozónak semmiképen sem lehetett intenciója az, hogy a szülőknek gyermekeik vallásos neveltetésére vonatkozólag a házasságkötés előtt kinyilvánított akarata jóhiszemű tájékoztatlanság s felvilágosítás hiánya miatt ne legyen érvényesíthető.

A törvény a jelen esetre nem tartalmaz semmiféle rendelkezést, tehát a törvényhozó intenciója veendő figyelembe.

2. A szülők jelenlegi helyzete még jobban indokolja az anya kérelmét. Az anya a házasság megkötése után kellő felvilágosítást nyervén, az 1868: LIII. t. c. előírásainak betartása mellett katolikus vallásra tért át. Az izr. vallású atya elhagyta feleségét, nem törődik gyermekének neveltetésével, úgyhogy a gyermek nevelése kizárólag az anya vállaira hárul. Az atya részéről különben sem tétélezhető fel e tekintetben semmiféle ellenvetés, mert hiszen a házasságkötés előtt létrejött megegyezésben hozzájárult ahhoz, hogy gyermekei az anya vallásában neveltsenek.

Mármost hogyan kívánható az, hogy a most már államjogilag is katolikus anya evangélikus vallásban nevelje gyermekét?

3. A 65,281/1920. sz. itteni rendelet közvetlenül nem vonatkozik ugyan erre az esetre, de azon rendelkezésével, mellyel felhatalmazta Budapest székesfőváros árvaszékét, hogy mindazon eseteket, amikor egyvállason levő mind a két szülő egyszerre tér át új vallásra, úgy bírálja felül, mint amikor a vegyesvallású felek házassága egyvállásúak házasságává válik, hangsúlyozza azt az elvet, hogy a családban a szülőnek döntő befolyás biztosíttassék a gyermekek vallásos neveltetésében és így a jelen eset méltányos értelmezés mellett szól.

4. Ha a vegyesvallású szülők egyike a másik vallására tér át, az 1894. évi XXXII. t. c. 3. §-a szerint a 7 éven aluli gyermekek tartoznak szülőiket az új vallásban

követni, a 7 éven felüliek pedig a gyámhatóság engedélyével követhetik őket. E rendelkezésnek az a célja, hogy a szülők befolyása a gyermekek nevelése terén biztosíttassák, hogy a gyermekek a szülőkkel közös vallásban éljenek.

Jelen esetben ugyan csak egy szülő tért át, de mivel a másik otthagya a családot, ez a családhoz hű maradt szülő az egyetlen családfenntartó, gyermeknevelő, épp ezért az 1894: XXXII. t. c. 3. §-a per analógiám erre az esetre is értelmezhető.

Véleményem szerint a fenti mérlegelés, mely a különleges körülmények közt a szülők természetadta jogát és a törvényhozó szándékát tartja szem előtt, eléggé indokolja, hogy az anya kérelme a II. fokú véghatározat indokolásában foglalt megszorítással méltánylásban részesüljön.”

A belügyminiszter 1929. évi december hó 5-én, 270,401/1929. X. szám alatt a következőképen döntött:

„N. és H. közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék közigazgatási Bizottságának. B. K. L.-né sz. Sz. R., aki férjétől különválva él, azzal a kérelemmel fordult S. megyei város árvaszékéhez, hogy a K. L.-sal kötött házasságából 1921. évi október hó 12-én született L. utónevű gyermekének az ág. h. ev. vallásról a római katolikus vallásra való áttéréséhez a gyámhatósági beleegyezést adja meg. S. megyei város árvaszéke 1038/1928. sz. elsőfokú véghatározatával az anya kérésének helytadott és a gyermek áttéréséhez a gyámhatósági beleegyezést megadta. A Közigazgatási Bizottság gyámügyi fellebbviteli küldöttsége 3214/1928, számú másodfokú véghatározatával az elsőfokú véghatározatot megsemmisítette és utasította az Árvaszéket, hogy hozzon új határozatot. A másodfokú véghatározat ellen az anya fellebbezéssel élt, amelyben az elsőfokú véghatározat érvényre emelését kéri. Véghatározat: A másodfokú véghatározatot változatlanul hagyom. Megokolás. A házasság megkötésekor az atya izraelita, az anya pedig törvény szerint ág. h. ev. vallású volt, bár az anya római katolikus vallásúnak kereszteltetett és egész életén át római katolikus vallásban neveltetett s magát mindakkoráig római katolikus vallásúnak tartotta. A jegyesek a házasság megkötése előtt a törvényes alak-

szerűség szerint megegyeztek abban, hogy gyermekeiket az anya vallásában fogják nevelni. Az anya a megegyezés megtörténte után értesült arról, hogy törvény szerint nem római katolikus, hanem ág. h. ev. vallású. Kétségtelen tehát, hogy mindkét szülő megegyezése azt célozta, hogy valamennyi gyermekük római katolikus vallásban neveltessek, aminthogy az anya a római katolikus vallásra utóbb tényleg át is tért. Minthogy a szülők vallása egyébként nem változott, nem következett be az 1894: XXXII. t. c. 3. §-ában megjelölt az az egyetlen eset, amelyben a gyámhatóság a már nyolcéves gyermek vallásváltoztatásához hozzájárulhatott volna, Ehhez képest a másodfokú hatóság helyesen határozott, amikor az elsőfokú véghatározatot megsemmisítette. Az előadottakból azonban kétségtelen, hogy a házasulok szándéka nem volt és nem is lehetett más, mint hogy gyermekeik abban a vallásban neveltessek, amelyet az egyezés megkötésekor mindkét fél az anya vallásának tartott, vagyis a római katolikus vallásban. Az izr. vallású férj utóbb elhagyta feleségét, gyermeke nevelésével nem törődik és így az kizárólag az anyára hárul. Mindezeket a körülményeket márlegelve, a másodfokú gyámhatóság akképen határozott, hogy kénytelen hozzájárulni a gyermek római katolikus vallásban való neveltetéséhez. A Közigazgatási Bizottság határozata a s.-i ág. h. ev. lelkészi hivatallal közöltetvén, a lelkészi hivatal, amely az elsőfokú véghatározatot megfellebbezte, a másodfokú véghatározat ellen nem élt jogorvoslással. Ebben a kivételes esetben tehát a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrral egyetértve, a másodfokú hatóság határozatának az ág. h. ev. egyház részéről sem kifogásolt megállapítását olyan értelemben veszem tudomásul, hogy a gyámhatóság ebben az esetben a kiskorú K. L.-nak a római katolikus vallásban való neveltetése ellen nem emel kifogást. Annak ugyanis nincs törvényes alapja, hogy a gyámhatóság ehhez kifejezetten adja hozzájárulását. Ezt a határozatomat közölni kell az érdekeltekkel.”

X.

Az áttérő és kilépő fél adókötelezettsége elhagyott egyházával szemben

1. Aki valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetből kilép, köteles a kilépés idejéig esedékessé vált egyházi tartozásait annak az egyháznak megfizetni, amelyből kilépett. (1895: XLIII. t. c. 24. §.) Ez a törvényszakasz az egyházközségek költségvetési egyensúlyának biztosítása végett általános gyakorlattal úgy magyaráztatik, hogy az áttérés esetén az áttérő az áttérés évére már kivetett egész évi adót az elhagyott egyháznak megfizetni tartozik. (4256/1936. V. K. M. rendelet.) Ez természetesen arra az esetre vonatkozik, ha valaki a bevett vagy elismert vallásfelekezetből úgy lép ki, hogy egy másik bevett vagy elismert vallásfelekezetbe lép be, vagyis csak áttér. Az áttérési évet követő évre kivetett egyházi járulékokat már az új egyháznak tartozik megfizetni. Ez vonatkozik arra az esetre is, ha a kilépés és belépés ténye naptárilag ugyan nem esik egybe, de közte aránylag csak rövid idő telt el. (Közigazgatási Bíróság 1116. sz. elvi döntése.)

2. Azoknak a kilépőknek elhagyott egyházukkal szemben fennálló anyagi kötelezettségét, akik más bevett vagy elismert vallásfelekezetbe nem lépnek be, az 1895: XLIII. t. c. 25. §-a szabályozza. E törvényszakasz így szól:

„A bevett vallásfelekezetek valamelyikéből kilépett mindaddig, míg valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez nem csatlakozik:

a) köteles a kilépés idejét követő ötödik naptári év végéig esedékes rendes egyházi járulékokat annak az egyháznak szolgáltatni, melyből kilépett; a kilépés idejét követő öt év egyikében sem terhelhető azonban nagyobb járulékkal, mint amennyit a kilépés évében tartozott fizetni”;

b) pont nincs hatályban, mert az ott említett iskolai és óvodai pótagót a 177,200/1924. B. M. sz. rendelet megszüntette;

c) „köteles végre a kilépett az általa elhagyott felekezet iskolai vagy egyházi céljaira fizetett, illetőleg elvállalt rendkívüli, egyszersmindenkorra vagy időre szóló járulékokat annak az időnek a tartamára vagy annak az összegnek az erejéig, ameddig azokat elvállalta, szintén a község pénztárába befizetni. Ezeket az összegeket a község az illető által elhagyott vallásfelekezet arra illetékes közegének szolgáltatja ki, az ily járulékok alól azonban az érdekelt hitfelekezettel való jogérvényes megegyezés útján megváltásnak lehet helye.”

Az idézett törvény 25. §-ának c) pontjában megjelölt járulékok, ha a kilépettnek vagyoni viszonya változik, aránylagosan mérsékelhetők. Úgy a mérséklés, mint a járulékok összegének, vagy azok értékének megállapítása az 1895: XLIII. t. c. 25. §-ának utolsó-előtti bekezdése szerint kis- és nagyközségekben a szolgabírónak, a megyei (volt rendezett tanácsú) és törvényhatósági joggal felruházott városokban a városi tanács feladatát képezte. Az 1929: XXX. t. c. életbelépése óta azonban úgy a mérséklés, mint a járulékok összegének vagy azok értékének a megállapítása az említett törvény 44. §-a szerint kis- és nagyközségekben a főszolgabírónak, megyei (volt rendezett tanácsú) és törvényhatósági joggal felruházott városokban a polgármesternek a hatáskörébe tartozik.

A megállapítással vagy mérsékléssel meg nem elégedő fél az 1895: XLIII. t. c. 25. §-ának utolsó bekezdése szerint a közigazgatási bizottsághoz és innen a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez folyamodha-

tott, Az 1929: XXX. t. c. életbelépte óta a főszolgabírónak és a megyei (volt rendezett tanácsú) város polgármesterének a határozata ellen az utóbb említett törvény 57. §-a szerint az alispánhoz, a törvényhatósági város polgármesterének elsőfokú, valamint az alispán másodfokú határozata ellen pedig a Közigazgatási Bírósághoz (1896: XXVI. t. c. 49. §) van panasznak helye. (L. A magyarországi katolikus egyházközségek adóztatási szabályzatát, 21—24. lap.)

3. Ezzel kapcsolatban a Közigazgatási Bíróságnál a következő joggyakorlat fejlődött ki:

a) A bevett vagy elismert vallásfelekezetből való kilépés szabályszerűségét a közigazgatási hatóság jogosult megvizsgálni. Ha azonban a bejelentés szabályszerű volt és ezt a hatóság jegyzőkönyv felvételével maga is elismeri, a kilépés befejezése törvény szerint attól az időtől számítandó, midőn a bejelentés a hatósághoz beérkezett s a hatóságnak abból a mulasztásából, hogy a jegyzőkönyvet évek múlva vette fel, a bejelentőre joghátrány nem származhatik. (Közigazgatási Bíróság 594. elvi döntése.)

b) A bevett vagy elismert vallásfelekezetből kilépett s más bevett vagy elismert vallásfelekezethez nem csatlakozott egyén halálával az 1895: XLIII. t. c, 25. §-ában megállapított fizetési kötelezettség megszűnik s örökösaitől nem követelhető az az összeg, mely az elhaltat a kilépést követő ötödik naptári év végéig életben maradása esetén terhelte volna. (Közigazgatási Bíróság 873/1. sz.)

c) A bevett vagy elismert vallásfelekezetből kilépő fél, aki más bevett vagy elismert vallásfelekezetbe nem lépett be, tartozik fizetni azon iskolaépítés költségeire kivetett adót, melyet a hitközség akkor határozott el, amikor a kilépett fél az elhagyott egyház tagja volt, még ha az iskolaépítés kilépése után kezdődött is el. (Közigazgatási Bíróság 9187/1914. sz. határozata.¹)

¹ L. Dr. Vörös—Lengyel: A közigazgatási bírósági törvény magyarázata. Budapest, 1935. I. 540 lap.

4. Minden erre vonatkozó oly törvény, szokás vagy rendelet, mely az 1895: XLIII. t. c. előtt hozatott s a fenti jogszabályokkal ellentétben van, hatályát veszítette. A vallás- és közoktatásügyi miniszter erre vonatkozólag 1936. évi január hó 23-án, 4256/1936. szám alatt a következő átiratot intézte a külügy-miniszterhez:

„A b.-i m. kir. követség hozzám intézett megkeresésére szíves további intézkedés kérésével van szerencsém tisztelettel közölni, hogy az izraelita vallásfelekezetből más törvényesen bevett vagy elismert vallásra történt *áttérés esetében* a hitközségi adófizetési kötelezettségre nézve, — minthogy az izr. vallás az 1895. évi XLII. t. c.-kel törvényesen bevett vallásnak nyilvánított — ez időszerint az 1895. évi XLIII. t. c. 24. §-a irányadó és szolgál kizárólagos jogforrásul. (1895: XLIII. t. c. 24. §: „Aki valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetből kilép, köteles a kilépés idejéig esedékessé vált egyházi tartozásait annak az egyháznak, melyből kilépett, megfizetni.¹⁾)

Minden, az idézett törvény hatályba léptét megelőzően hozott s azzal ellenkező törvény, szokás, törvényes rendelet, vagy felekezeti szabályozás érvénytelen, következképpen tehát az 1881. évi október hó 30-án, 32,399. szám alatt kelt V. K. M. rendelet — kifejezett hatályon kívül helyezés hiányában — sem alkalmazható.

Megjegyzésem még, hogy az egyház és hitközségek költségvetési egyensúlyának biztosítása végett az 1895. évi XLIII. t. c. 24. §-a általános gyakorlattal olyképen magyaráztatik, hogy áttérés esetén az áttérő az áttérés évére már kivetett egész évi adót megfizetni tartozik.”¹⁾

¹⁾ Az idézett 32,399/1881. sz. V. K. M. rendelet azt írja elő, hogy az izr. hitközségből való kilépés esetén az áttérő nemcsak azon hitközségi számadási évre, melyben kilépett, hanem még további három éven át köteles az elhagyott hitközségnél a szabályszerűen kivetett hitközségi adót megfizetni. Ez a rendelet nincs hatályban. Az izr. hitfelekezetből való kilépés vagy áttérés esetén a kilépő, illetve áttérő fél hitközségi adókötelezettsége úgy bírálendő el, mint a többi bevett vagy elismert vallásfelekezetből kilépő, illetőleg áttérő fél adókötelezettsége.

XI.

Jogorvoslat

Az 1868: LIII t. c. nem tartalmaz semmiféle utasítást arra nézve, hogy melyik minisztérium hajtja azt végre.

Az 1894: XXXII. t. c. 10. §-a és az 1895: XLIII t. c. 34. §-a szerint ezeknek a törvényeknek végrehajtása a belügy-, igazságügy- és vallás- és közoktatásügyi miniszterek hatáskörébe tartozik. Az ezen törvények életbelépése óta kifejlődött joggyakorlat alapján a következőkben jelölhetjük meg a jogorvoslat útját. Az igazságügyminiszter nem szokott konkrét esetekben határozatot hozni, csak véleményét s hozzájárulását fejezi ki valamely konkrét kérdés miként való elintézéséhez. Konkrét határozatokat a belügy- és a vallás- és közoktatásügyi miniszterek hoznak. Kérdés, hogy az ügyek kategóriái hogyan oszlanak meg a két minisztérium között.

A) Ha 18 éven aluli kiskorúak vallásának megváltoztatása vagy megállapítása körül merül fel vita, akkor, mivel a kiskorúak a gyámhatóság védelme alá tartoznak, I. fokon jogosult határozni az árvaszék, az árvaszék határozata ellen felterjesztett fellebbezés esetén II. fokon határoz a vármegyei közigazgatási bizottság gyámügyi föllebbviteli küldöttsége, ennek határozata ellen felülvizsgálati kérelem terjeszthető a belügyminiszterhez, aki végérvényesen dönt. A belügyminiszter ilyen esetben meghallgatja a V. K. M. véleményét.

B) Ha 18. életévüket betöltött felek vallásának

megváltoztatása vagy megállapítása körül merül fel vitás kérdés, nevezetesen ha arról van szó, hogy az áttérési vagy kilépési szándék bejelentése az elhagyni szándékolt lelkésznél, az arról szóló bizonylatok, vagy a lelkész által aláírt áttérési bizonyítványok a törvény rendelkezéseinek megfelelően állítottak-e ki, a vitás ügy eldöntése közigazgatási útra tartozik. I. fokon a főszolgabíró, II. fokon a vármegyei alispán, III. fokon a vallás- és közoktatásügyi miniszter dönt. Ennek indoka az a körülmény, hogy itt lelkészi ténykedések vagy lelkész előtt történt cselekmények felülvizsgálatáról van szó. Lelkész intézkedéseiben — világ jogi vonatkozásban — az egyházak fölötti főfelügyelet címén a V. K. M. jogosult dönteni. Hogy az ügy végső fokon a V. K. M.-hez juthasson felülvizsgálat végett, szükséges a közigazgatási per útja.

C) Ha a vallásváltoztatásnak vagy vallásnak az állami anyakönyvben eszközölt vagy eszközlendő bejegyzése vagy kiigazítása körül folyik vita, abban az állami anyakönyvvezető intézkedése ellen végső fokon a belügyminiszter dönt.

D) Végül, ha a vallásváltoztatásnak vagy vallásnak egyházi anyakönyvekben eszközölt vagy eszközlendő bejegyzése vagy kiigazítása tétetik vitássá, akkor, ha róm. kat. anyakönyvekről van szó, az illetékes egyházi hatóság határoz, ha nem kat. hitfelekezeti anyakönyvekben eszközlendő a kiigazítás, a V. K. M. dönt.

Tartalomjegyzék

Előszó	5
I. A bevett és elismert vallások közjogi jellege	7
II. A vallásváltoztatás alakszerűségei	11
Életkor.....	11
A jelentkezés helye.....	12
Személyes jelentkezés.....	14
A jelentkezés tudomásulvételére illetékes lelkész.....	15
A tanúk.....	22
A jelentkezés ideje.....	23
A lelkész viselkedése a jelentkezés idején.....	24
A jelentkezésről szóló bizonylatok	24
Az áttérés feljegyzése a lelkészi hivatalban	27
Az áttérés vagy kilépés bejegyezhető-e az anyakönyvekbe?	32
III. A felekezetenkívülivé válás, a felekezeten- kívüliségből, be nem vett vagy el nem ismert "felekezetekből való kilépés és belépés vala- mely bevett vagy elismert felekezetbe.....	35
IV. Külföldön élő magyar állampolgár és hazánk- ban élő külföldi állampolgár vallásváltozta- tása	39
V. A szertartásváltoztatás.....	42
VI. Gyermek vallása és vallásváltoztatása.....	45
Törvényes gyermekek vallása és vallásváltoz- tatása	45
Törvénytelen gyermekek vallása és vallás- változtatása	66
Törvényesített gyermekek vallása és vallás- változtatása	68

A bevett vagy elismert valláshoz nem tartozó, illetve felekezeten kívül álló szülők gyermekeinek vallása és vallásváltoztatása.....	75
Lelencek vallása.....	83
Külföldi állampolgár gyermekének vallása és vallásváltoztatása.....	83
Lehet-e egy állam jogilag keresztény vallásra kötelezett, de a szülők vonakodása miatt meg nem keresztelt gyermeket kényszeríteni kereszttség felvételére.....	88
VII. Érvényben van-e még most is az ú. n. elkeresztelési rendelet?.....	95
VIII. A tanácsköztársaság alatt történt vallásváltoztatás és magyar állampolgárok által Szovjetországban kötött házasságok érvényes ezekből származott gyermekek vallása . .	98
IX. Mikor nincs helye a vallásváltoztatásnak? .	103
X. Az áttérő és kilépő fél adókötelezettsége elhagyott egyházával szemben.....	116
XI. Jogorvoslat.....	120